

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sinan Hüseyin ÖZTÜRK

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARI (1850-1918)

Tarih Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sinan Hüseyin ÖZTÜRK

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARI (1850-1918)

Danışman

Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK

Tarih Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sinan Hüseyin ÖZTÜRK'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Salih TUNÇ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK (İmza)

Üye : Prof. Dr. Hayri ÇAPRAZ (İmza)

Tez Başlığı: OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARI (1850-1918)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :/....../20...

Mezuniyet Tarihi : 04/11/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “OSMANLI DEVLETİ’NDE ORMAN YANGINLARI (1850-1918)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Sinan Hüseyin ÖZTÜRK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

06 / 10 / 2021

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Sinan Hüseyin ÖZTÜRK
Öğrenci Numarası	20185206007
Anabilim Dalı	Tarih
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Osmanlı Devleti'nde Orman Yangınları (1850-1909)
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1666697478
Rapor Tarihi	06.10.2021
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %3 Alıntılar dahil: %3
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 102 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı İmza	

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ VE ORMANLAR

1.1. Osmanlı Devleti’nde Orman Mülkiyeti.....	7
1.1.1. Miri Ormanlar	8
1.1.2. Vakıf Ormanları	9
1.1.3. Baltalıklar.....	9
1.1.4. Cibal-i Mübaha Ormanları.....	10
1.2. Tanzimat Dönemi ile Birlikte Osmanlı Devleti’nde Ormancılık	11
1.2.1. Orman Umum Müdürlüğü’nün Kuruluşu ve 1840 Tarihli Orman Layihası.....	11
1.2.2. 1870 Orman Nizamnamesi	14
1.2.3. Orman ve Maadin Nezareti’nin Kuruluşu	15
1.3. Nizamname ve Layihalarda Orman Memurlarının Durumu	17
1.3.1. 1840 Orman Layihası ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler.....	17
1.3.2. 1861 Orman Layihası ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler.....	18
1.3.3. Orman Nizamnamesi ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ ÇIKIŞ NEDENLERİ

2.1. Ormanlık Arazide Yer Açmak Amacıyla Çıkarılan Yangınlar	22
2.2. Kömür Elde Etmek Amacıyla Çıkarılan Orman Yangınları.....	27
2.3. Yaz Mevsimi, Kuraklık ve Isınma Nedenleri ile Meydana Gelen Orman Yangınları.....	29
2.4. Çeşitli Dikkatsizliklerden Kaynaklanan Orman Yangınları	32
2.5. Eşkıyalık ve Siyasi Olaylardan Kaynaklanan Orman Yangınları.....	39
2.6. Osmanlı Devleti'nde Orman Yangınlarının Çıkış Nedenlerinin Dağılımı	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ SÖNDÜRÜLMESİ

3.1. Ahali ile Birlikte Orman Yangınlarının Söndürülmesi.....	46
3.2. Ordunun Yardımı ile Orman Yangınlarının Söndürülmesi	50
3.3. Orman Memurları ve Amelelerin Orman Yangınlarının Söndürülmesindeki Rolü	53
3.3.1. Orman Yangınları ile Mücadele Eden Kişilere Madalya Takdimi	57
3.3.2. Orman Yangınları ile Mücadelede Amele Çalıştırılması.....	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ SONUÇLARI VE ALINAN ÖNLEMLER

4.1. Orman Yangınlarına Dair Veriler.....	60
4.2. Arazinin Akıbeti ve Yeniden Orman Yetiştirme	88
4.3. Ormanların Korunmasına Dair Düzenlemeler.....	90
4.3.1. Yasal Düzenlemeler	90
4.3.2. Ormanları Koruma Amaçlı Yapılan Çeşitli Uygulamalar	92
4.3.2.1. Demiryollarının Temizlenmesi	93
4.3.2.2. Ormanların Bölümlere Ayrılması	93
4.3.2.3. Yazlık Korucu ve Memur Tayini	94
4.3.2.4. Müsamahakâr Tutumlara Karşı Önlemler.....	95

	iii
4.3.2.5. Orman Yakmakla Suçlanan Kişilerin Cezalandırılması	96
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	102
EK-1	108
EK-2	109
ÖZGEÇMİŞ	110

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: 1840 Orman Layihasına Göre Orman Memurluğu Hiyerarşisi.....	17
Grafik 2.1: 1850-1918 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Dağılımı.....	43
Grafik 2.2: 1850-1918 Tarihleri Arasında Orman Yangınlarının Ana Nedenleri.	44

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Ormancılığın bağlı olduğu kurum ve nezaretler.	16
Tablo 2.1: Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'nin defter kayıtlarında bulunan kömür üretimi ile bağlantısı olan orman yangınlarının listesi.....	28
Tablo 2.2:1916-1917 Yılları Arasında Çeşitli Dikkatsizliklerle Meydana Gelen Orman Yangınları	35
Tablo 2.3: 1918 Yılında Çeşitli Dikkatsizliklerle Meydana Gelen Orman Yangınları.	36
Tablo 2.4: 1918 Yılında Eşkıyalık ve Siyasi Olaylardan Kaynaklanan Orman Yangınları.	41
Tablo 4.1: 1852-1917 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangınları	60
Tablo 4.2: 1918 Yılında Meydana Gelen Orman Yangınları.	66
Tablo 4.3: 1888-1917 Tarihlerinde Orman Yangınları Sonucunda Yanmış Olan Araziler.....	78
Tablo 4.4: 1918 Yılında Orman Yangınları Sonucunda Yanmış Olan Araziler.....	80

KISALTMALAR LİSTESİ

Bk.	:Bakınız.
BOA.	:Başkanlık Osmanlı Arşivi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ODTÜ	:Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OGEM-VAK	:Ormancılığı Geliştirme ve Orman Yangınlarıyla Mücadele Hizmetlerini
Destekleme Vakfı	
OGM	:Orman Genel Müdürlüğü

ÖZET

Osmanlı Devleti nazarında ormanların nasıl bir yere sahip olduğunu meydana çıkarmak amacıyla 1850-1918 tarihleri arasındaki orman yangınlarına dair veriler incelenmiştir. Bu amaçla çalışma Osmanlı arşivinden ulaşılan belgelere dayanılarak ele alınmıştır. İncelenen konu, Osmanlı Devleti'nin ve toplumunun ormanlar ile kurduğu bağ, orman yangınlarının çıkış nedenlerinin incelenmesi, orman yangınlarının söndürülmesi sürecinin araştırılması ve orman yangınlarını önlemek için yapılan işlemlerin araştırılması ve orman yangınlarının sonucunu içerecek şekilde dört ana başlığa ayrılmıştır.

Birinci bölüm Osmanlı Devleti ve orman arasındaki ilişkinin incelenmesine ayrılmıştır. Bu doğrultuda ormanların mülkiyeti incelenmiş, Tanzimat Dönemi ile birlikte ormancılık alanında yaşanan değişimler ele alınmış ve ormancılık ile ilgili nezaretlerin değişimi ve orman memurluğunun değişimi kaleme alınmıştır.

İkinci bölümde ormanlık arazide yer açmak, kömür üretmek ve eşkıyalık gibi amaçlarla çıkarılan yangınlar ayrıca dikkatsizlik sonucunda meydana gelen yangınlar ve son olarak doğal afet olarak gerçekleşen yangınlar incelenmiştir.

Üçüncü bölüm orman yangınlarının söndürülmesi sürecini ele almaktadır. Bu bölümde orman memurları, ordu ve ahalinin orman yangınlarını söndürme çalışmalarındaki etkileri ve görevleri incelenmiştir. Orman yangınlarının söndürülme süreçlerinin birçoğunda birlikte hareket etmiş olan bu üç kesim hakkında detaylı bilgilere ulaşabilmek için üçüncü bölüm; ahali le birlikte orman yangınlarının söndürülmesi, ordunun yardımı ile orman yangınlarının söndürülmesi ve orman memurları ve amelelerin yangınların söndürülmesindeki rolü olarak üç ayrı başlığa ayrılmıştır.

Dördüncü bölümünde orman yangınları ile ilgili veriler ve sonrasında yaşanan gelişmeler ele alınmış ayrıca orman yangınlarına karşı alınan önlemler incelenmiştir. Bu bölümde orman yangınlarının incelenen verilere göre nerelerde meydana geldiği ve etkili olduğu alanların boyutu, orman yangınından sonra arazide meydana gelen gelişmeler veyeniden orman yetiştirme çalışmaları gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca ormanların korunması amacıyla gerçekleştirilen çeşitli uygulamalar ve yasal düzenlemeler dördüncü bölümde ele alınmıştır.

Anahtar Kelime: Osmanlı, Orman, Ormancılık, Yangın, Orman Yangını.

SUMMARY

FOREST FIRES IN THE OTTOMAN EMPIRE (1850-1918)

Data on forest fires between 1850 and 1918 were examined in order to determine the place of forests in the eyes of the Ottoman Empire. For this purpose, the study was discussed based on documents obtained from the Ottoman archive. The subject examined is divided into four main topics: the relationship of the Ottoman Empire with forests, the investigation of the causes of forest fires, the investigation of the process of extinguishing forest fires and the investigation of the procedures to prevent forest fires and the outcome of forest fires.

The first part is devoted to the study of the relationship between the Ottoman Empire and the forest. In this direction, the property of the forests was examined, the changes in forestry with the Tanzimat Period were discussed and the change of forestry-related supervisions and the change of forestry officer were written.

In the second part, fires that are caused by opening space in woodland, producing coal and bandits, as well as fires caused by carelessness and finally as natural disasters are examined.

The third part covers the process of extinguishing forest fires. The effects and duties of forest officers, the army and the public in their efforts to extinguish forest fires have been examined. The third part is to get the details of these three segments, which have acted together in many of the processes of extinguishing forest fires; With the help of the army, the extinguishing of forest fires and the role of forest officers and workers in extinguishing fires are divided into three different heads.

In the fourth part, the data on forest fires and the developments that followed were discussed and the measures taken against forest fires were examined. In this section, according to the data examined, issues such as where forest fires occur and the extent of the areas where they are effective, developments occurring in the land after forest fire and forest breeding studies are discussed. In addition, various practices and legal regulations for the protection of forests are discussed in the fourth chapter.

Keyword: Ottoman, Forest, Forestry, Fire, Wildfire.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam için orman yangınları gibi merak uyandırıcı bir konuyu öneren ve her adımında yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK’a teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmasının her adımında desteğini gördüğüm ve bütün tarih eğitimim boyunca örnek aldığım değerli hocam Arş. Gör. Dr. Diren ÇAKILCI’ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca konu ile ilgili önemli eserlere ulaşmamı sağlayan dönemin Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdür Yardımcısı Şükrü KUMRU şahsında OGM’ye teşekkürü borç bilirim. Ve son olarak hayatımın her anında yanımda olan desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen eşim İrem’e, kardeşim Şafak’a ve tüm aileme teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Orman yangınları mücadele edilmesi oldukça güç olan bir afettir. Bu afetin tüm zorluklarına rağmen insanlar orman yangınlarına karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Orman yangınları ile mücadeledeki bu zorunluluk ormana değer verilmesi, onun önemin fark edilmesinden kaynaklanmıştır. Ulaştığımız teknolojilere ve tecrübelerle rağmen günümüzde de yıkıcılığını koruyan orman yangınları oldukça çeşitli sebeplerle meydana gelmektedir. Orman yangınlarının nedenleri yıllar içerisinde farklı farklı olaylara dayanmıştır. Orman yangınlarını söndürme işlemi de zaman içerisinde teknolojinin ve tecrübenin gelişimiyle çeşitlenmiş ve insanlar orman yangınları daha etkili bir şekilde müdahale eder hale gelmişlerdir. Ancak orman yangınlarının ve onunla mücadelenin zorluğu ve insan hayatı üzerinde oluşturduğu tehlike insanlık tarihi boyunca devam etmiş, günümüzde de devam etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin orman yangınlarına karşı izlediği yol ormanlara verdiği değer bir yansıması olarak kabul edilmelidir. Orman yangınları ile mücadelenin tüm zorluklarına rağmen Osmanlı devleti her fırsatta etkili müdahalenin yollarını aramıştır.

1850-1918 yılları ile sınırlandırılan tez çalışmamızda Osmanlı Devleti'nde orman yangınlarının çıkış nedenleri incelenmekte, orman yangınlarını söndürme çalışmalarının detayları araştırılmakta ve yangınlara karşı geliştirilmiş önlemler açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır. Böylece Osmanlı Devleti'nin ve toplumunun ormanlara karşı nasıl bir tutum sergilediğini meydana çıkarmak ve ormanlara verilen değer ne derecede olduğunu tespit etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti ve toplumu hakkında farklı bir açıdan bilgi edinmek amaçlanmaktadır.

GİRİŞ

i. Amaç ve Kapsam

İnsanlık tarihinin ormanlarda başladığını var sayabiliriz. Çünkü ormanlar o zamanlar insanlığın vazgeçilmez tüketim kaynağı olmuştur. İnsan ve ormanın bu birlikteliği on binlerce yıldır artarak devam etmektedir. Anadolu’da orman ve insan ilişkisine dair ilk kayıtlar, insanın Anadolu’ya ayak bastığı ilk tarihle başlatılabilir. Ancak Anadolu ve çevresinin orman varlığı üzerindeki insan egemenliği M.Ö. 1000 yılından itibaren yoğunlaşmış ve tarihi kayıtlarda yer edinmeye başlamıştır. Van civarında gelişen Urartu uygarlığı, Asurlar tarafından ele geçirildiğinde “*Kentler yağmalanmış, insanlar tutsak edilmiş, saz kadar sık ormanlar kesilmiş ve yakılmıştır.*” şeklinde kayıtlar Asur kitabelerinde yer almaktadır. Kimi antik dönem kayıtlarında ağaç cinslerine de değinildiği bilinmektedir.¹ Zaman ilerledikçe Anadolu ve çevresine uğrayan kavimlerin sayısı artmış, Anadolu kültürü çeşitlenmiş ormanlar ile farklı bağlar kuran uygarlıklar ortaya çıkmıştır.

Anadolu’nun coğrafi konumu, birçok kavmin bu topraklarda yaşamasına veya konup göç etmesine olanak sağlamıştır. Bu durum, Anadolu ormanlarından dünyanın birçok yerine kıyasla daha fazla insanın faydalanmasına yol açmıştır. Nihayetinde, bu topraklarda kök salıp gelişen Osmanlı Devleti, hem derin bir geçmişe sahip orman ve insan ilişkisini hem de benzer iklim ve toprak yapısına sahip ülkelere göre daha seyrek kalan ormanları miras olarak almıştır.

Osmanlı Devleti’nin Anadolu coğrafyası ormanları üzerindeki egemenliği, yıllar içerisinde birçok farklı unsurdan etkilenerek gelişmiştir. Bu gelişimin vardığı nokta orman yangınları ile mücadele özelinde tarafımızdan mercek altına alınmak istenmiştir.

Ormanlar ile kurulan ilişkide orman yangınlarının öne çıkarılmasında etkili olan ilk olgu, orman yangınlarının teknolojinin sağladığı avantajlara rağmen günümüzde dahi oldukça büyük zararlara yol açabilen bir afet olmasıdır. Kimi durumlarda kontrol altına alınamayacak kadar büyüyen afete karşı verilen mücadelenin zorunluluğu ve zorluğu ormanlara verilen değeri çeşitli açılardan yansıtmaktadır.

Orman yangınlarının taşıdığı önem sadece büyük bir afete sebep olmasından dolayı değildir. Orman yangınları, nedenlerinin incelenmesi ile Osmanlı toplumunun sosyo-ekonomik durumunu farklı açılardan ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca yangınların söndürülmesi ve önlem için girişilen çabalar, Osmanlı devlet yapılanmasını bu manada inceleme imkanı tanımaktadır. Bu nedenlerle ormanların Osmanlı Devleti ve toplumu nezdinde nasıl bir yere sahip olduğunu

¹ Akın, 2006: 23.

ortaya çıkarmak ve aynı zamanda Osmanlı Devleti ve toplumu hakkında farklı açılardan bilgi edinmek amacı tarafımızdan bir tez çalışmasının yapılmasına sebep olmuştur.

Çalışmamızda, Osmanlı Devleti'nde orman yangınları çeşitli yönleriyle ele alınırken 1850-1918 tarihleri referans olarak belirlenmiştir. Çalışma için belirlenen tarihin 1850 yılı öncesine dayandırılmamasının sebebi, çağın iletişim imkanlarının orman yangınları konusunda İstanbul ile yeterli iletişime imkan vermemesi ve bu sebeple orman yangınları konusunda yaşanan gelişmelerin devletin merkezine oldukça kısıtlı yansması ve dolayısıyla Osmanlı Arşivleri'nde konu ile ilgili az sayıda kayıttın bulunmasıdır. Tabi ki bu durum yalnızca iletişim imkanlarının kısıtlı olmasından kaynaklanmamaktadır. 1850 tarihi öncesi ve özellikle II. Mahmut öncesi dönemin Osmanlısının yerel yönetim merkezlerinin bazı konularda daha ön planda olduğu ve daha fazla yetki sahibi olduğu kabul edilebilir. Bu sebeple 1850 öncesi orman yangınları ile ilgili söndürme çalışmaları, ormanları koruma faaliyetleri, suçluların takibi ve cezalandırılması gibi faaliyetlerin İstanbul'a ulaştırılmadan çözüldüğü düşünülmektedir. İstanbul dışında kalmış bu gibi uzun bir geçmişe sahip tecrübelerin incelenmesi ve meydana çıkarılması oldukça önemli görülmekte fakat tezimizin amacının dışında kalmaktadır. Ancak İstanbul'dan veya İstanbul dışından orman yangınları ile ilgili geçmişten gelen deneyimlerin 1850 tarihinden itibaren tüm Osmanlı coğrafyasında merkezi bir kurumun yönetimi altında geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren artarak devam eden arşiv kayıtlarının sayısı da bize orman yangınlarını engelleme ve söndürme ile ilgili merkezi çabanın ve tecrübenin giderek arttığını göstermektedir. Nihayetinde 19. yüzyıl öncesinden günümüze ulaşan Osmanlı arşivindeki belgeler bu konuda veri oluşturmak için yeterli imkanı tanımamaktadır. Bu sebeple 1850 ve sonrası çalışma için uygun görülmüştür.

Orman yangınlarına dair tecrübe ve bunların kayıtları 1850 tarihinden itibaren artarak devam etmiş özellikle II. Abdulhamid ve II. Meşrutiyet dönemlerinde kayıtlarda meydana gelen artış daha yüksek bir ivme ile gerçekleşmiştir. Bu sebeple çalışmamız daha detaylı verilere ulaşabilmek için 1918 yılına kadar devam ettirilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Osmanlı Devleti ile orman arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu doğrultuda ormanların mülkiyeti incelenmiş, Tanzimat Dönemi ile birlikte ormancılık alanında yaşanan değişimler ele alınmıştır. Ayrıca ormancılık ile ilgili nezaretlerin gelişimi ve Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinin kuruluşu ile birlikte orman memurluğunun değişimi kaleme alınmıştır.

İkinci bölüm Osmanlı Devleti'nde bulunan ormanlarda meydana gelen yangınlara sebep olan olaylara ayrılmıştır. Bu bölümde yangınların çıkış nedenleri beş alt bölüme ayrılmaktadır. Yangınların insanlar tarafından bilinçli olarak çıkarıldığı; ormanlık arazide yer açmak, kömür

üretmek ve eşkıyalık gibi amaçlarla çıkarılan yangınların yanında dikkatsizlik sonucunda meydana gelen yangınlar ve doğal afet olarak gerçekleşen yangınlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm orman yangınlarının söndürülmesine odaklanmaktadır. Orman memurları, ordu ve ahali olarak tarif edebileceğimiz üç unsurun orman yangınlarını söndürme çalışmalarındaki rolleri belgelere dayanılarak detaylandırılmıştır. Çoğu yangının söndürülmesinde birlikte hareket etmiş olan bu üç unsurun detaylarına ulaşabilmek için konu; ahali ile birlikte orman yangınlarının söndürülmesi, ordunun yardımı ile orman yangınlarının söndürülmesi ve orman memurları ve amelelerin yangınların söndürülmesindeki rolü olarak üç ayrı başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde orman yangınları ile ilgili veriler belirtilmekte ve yangın sonrasında yaşanan gelişmeler ile yangınlara karşı alınan önlemler aktarılmaktadır. Orman yangınlarının ne zaman ve nerelerde yaşandığına dair veriler ile birlikte etkili olduğu alanların boyutu, orman yangınından sonra arazide meydana gelen gelişmeler ve yeniden orman yetiştirme çalışmaları detaylandırılmış, ormanların korunması amacıyla gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ele alınmış ve ormanları koruma amacıyla yapılan uygulamalar incelenmiştir.

ii. Kaynaklar

Tezimizin kaynaklarının temelini Devlet Arşivleri Başkanlığı aracılığıyla ulaşılan Osmanlı Arşivi oluşturmaktadır. Söz konusu arşiv içerisinde karşılaşılan tasniflerin başında Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT) gelmektedir. Dahiliye Nezâreti'nin kuruluşundan itibaren diğer vilayetler ve nezaretlerle gerçekleştirilen yazışmaların yürütüldüğü Mektubî Kalemi tarafından tutulan belgelerin bulunduğu bu tasnif içerisinde geniş bir konu çeşitliliği olmakla birlikte orman yangınları konusunda da önemli yazışmalara ulaşılmaktadır.² Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi belgelerinin ardından sıklıkla başvurulanan diğer tasnif ise Bâbîâlî Evrak Odası belgeleri (BEO) adı altında toplanmaktadır. Tanzimat'tan itibaren Bâbîâlî'nin evrak işlerinin yürütüldüğü oda olan Bâbîâlî Evrak Odası, devletin yıkılışına kadar Sadaret'ten yazılan çeşitli tezkire ve tahriratın, kaydı ve saklanması gibi işler ile meşgul olmasının yanında nezaret ve vilayetlerden gelen belgelerin de arşivini tutmuş ve orman yangınlarına yer vermiştir.³ Ayrıca Edirne, Çatalca, İstanbul, Çanakkale, Aydın, Karesi, Antalya, Yunanistan ve İtalya'da görevli olarak belirtilen ve özellikle Ege ve Trakya bölgesindeki Rum çetelerini takip etmek ve aynı zamanda bölge ahalisinin devlet aleyhindeki faaliyetlerini engellemekle görevli olan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 3. Şube'nin tuttuğu

² Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2017): 225-226.

³ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2017): 199.

belgeler (DH.EUM.3.Şb.) ile görev alanı bütün vilayetler ile Almanya ve Avusturya'yı kapsayan ve özellikle kaçakçılığın önlenmesi ve bu amaçla hudut kapılarının kontrolüyle görevli olan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 6. Şube'ye ait belgeleri (DH.EUM.6.Şb.) de genellikle 1909 yılı sonrası için kullanılmıştır.⁴ 1918 yılı hakkında verdiği bilgilerden faydalanan diğer arşiv kaynağı ise Ticaret, Nafia, Ziraat, Orman, Maadin Nezareleri Defterleri tasnifinde (T. d.) bulunan 1686 nolu defterdir.⁵ Vilayetlerin hangi kazasında, ne zaman orman yangını çıktığı, ne zaman söndürüldüğü ve ne kadar alanı yaktığı gibi bilgileri veren 1686 nolu defter 1918 tarihi için kullanılmıştır.

Arşiv belgelerinin ardından kullanılan diğer kaynaklar ise birincil veya ikincil kaynaklara dayanarak telif edilen eserlerdir. Bu eserler Osmanlı ormancılığına dair önemli araştırma ve tespitleri içermekle birlikte orman yangınlarına dair oldukça kısıtlı ve yüzeysel bilgi vermektedir. Ayrıca telif edilen eserlerin birçoğu, özellikle eski tarihli olanları, Osmanlı Devleti'nin ormanlar ile ilişkilerini objektif olarak ele almayı önleyecek yargıya sahip olduğu görülmektedir.

Çalışma doğrultusunda ulaşılan telif eserler ağırlıklı olarak Osmanlı ormancılığı hakkında detaylara ulaşmak amacıyla kullanılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde Yücel Çağlar tarafından kaleme alınan, *Türkiye Ormancılık Tarihi* isimli kitap Türkiye ormancılık tarihine, sosyal bilimlerin ihtiyacı olan, çok boyutlu bir şekilde yaklaşarak bu konudaki açıklığı önemli derecede doldurmuştur. Ancak eser Cumhuriyet dönemine odaklandığı için Osmanlı dönemi ile ilgili görece kısıtlı bir alana sahiptir. Ayrıca bu çalışmada, eski tarihli birçok makalede karşımıza çıkan, bizce eksik değerlendirmelere de yer verilmiştir. Örneğin eserde Mazhar Diker'in 1947 tarihli "*Türkiye'de Ormancılık, Dün-Bugün-Yarın*" isimli eserinden şu alıntı yapılmıştır:

"Osmanlı İmparatorluğu ormancılık davasıyla ancak tersane ve tophane gibi ordu ve Sarayın ihtiyaçları, bir de sürülerinin otlatılması bakımında ilgilendi. Ötekilerini kesin bir kayıtsızlıkla başıboş bıraktı. Yine bu devrede ormanların bir kısmı çeşitli nedenlerle ve hüccetlerle özel mülkiyet altına girdi, öteki kısımları da 'cibal-i mubaha' olarak su ve hava gibi herkesin faydalanmasına açık bıraktı."⁶

Bu alıntıyı tamamlar nitelikte Çağlar'ın eserinde kullanılan diğer alıntı ise, Osmanlı dönemi de dahil olmak üzere ormancılık tarihi için oldukça önemli eserler ortaya koymuş olan Halil Kutluk ve Fikri Kozak'ın 1938 tarihli "*Ormancılığımızın Tarihçesine Dair*" adlı makaleden yapılmıştır.

⁴ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2017): 218-219.

⁵ BOA. T. d. 1686.

⁶ Çağlar, 2012: 22.

“Osmanlılar zamanında ormanlara karşı devletçe ilgi gösterilmeden önce tüm ormanlar cibal-i mübaha sayılarak uluorta, herkesin yararlanmasına açık bırakılmıştır. Yakın ve uzak tüm köylüler ormanları istedikleri gibi keserler ormanlardan beğendikleri yerleri açtırarak tarla, bağ, bahçe yaparlar ve bu yolla geniş çiftlikler kurarlardı.”⁷

İki alıntıda ve *Türkiye Ormancılık Tarihi* adlı eserin bu kısmında, Osmanlı dönemini nesnel bir biçimde yorumlayabilmek için gerekli tarihsel bir anlayışın ve kaynakların henüz oluşturulmadığı göze çarpmaktadır.

Osmanlı Devleti’nin miri ormanlar ile diğerlerine kıyasla daha yakından ilgilenmesinin nedeni miri ormanlar konusu altında detaylandırılacağı üzere, bu ormanlar üzerinde doğrudan sorumluluğa sahip olmasından ve aynı zamanda devletin ihtiyaçlarının karşılandığı özel bir mülk olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca miri ormanlar ile ilgili eski kayıtlara sıklıkla rastlanıldığı halde geri kalan ormanların belgelere görece daha az yansması bu konuda hatalı tespite yol açmış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. 19. yüzyıldan önce miri ormanlar dışındaki ormanlar ile ilgili sorunların genellikle yerelerde kalmış olabileceği bu konuda Osmanlı Devleti değerlendirilirken dikkate alınması gereken noktalardandır.

Ormanların Osmanlı toplumu tarafından, herhangi bir izin alınmadan veya vergi ödenmeden kullanılıp korunması anlamına gelen cibal-i mübaha anlayışının modern ekonomi ve yönetim fikirleriyle zaman içerisinde çelişmeye başlamış olması anlaşılabilir bir durumdur. Bu sebeple Cumhuriyet Döneminde yapılan değerlendirmelerde oldukça zararlı bir uygulama olarak görülmesine rağmen Osmanlı toplumu için cibal-i mübaha, vazgeçilmez ihtiyaçlarının giderildiği, önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Ayrıca cibal-i mübaha başlığı altında değinileceği üzere çeşitli düzenlemelere tabi olan bu ormanların sadece devlet mülkü olmadığı, İslam hukukuna göre halkın da çeşitli şekilde fayda sağlama hakkına sahip olduğu kaynakların arasında bulunduğu bilinmektedir.⁸

Türkiye Ormancılık Tarihi’nin ardından sıklıkla baş vurulan eserlerin diğer bir kısmı da Bekir Koç tarafında kalem alına makalelerdir. Özellikle “*Osmanlı Devleti’ndeki Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma*” Osmanlı ormanlarının hukuksal yapısı da dahil olmak üzere, ormanların kullanım şekli ile ilgili de detaylı bilgiler vermektedir. Yine Bekir Koç tarafında telif edilen “*1870 Orman Nizamnamesi’nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar*” adlı makale de Orman Nizamnamesi hakkında Osmanlı arşivinden geniş şekilde yararlanılarak oluşturulmuş önemli bir kaynaktır.⁹

Yukarıda adı geçen ve kaynakçada belirtilen birçok değerli çalışma içerisinde Osmanlı

⁷ Çağlar, 2012: 22.

⁸ Pehlivanoglu, 1985: 1574; Birben, 2009: 397-398.

⁹ Koç 1999; Koç, 2005.

dönemi orman yangınları ile ilgili araştırmalar oldukça kısıtlı kalmaktadır. Çoğu eserde yalnızca değinilmekle yetinilmiş, bir değerlendirme oluşturulabilecek düzeyde detay ortaya çıkarılamamıştır. Bu konuya ilk dikkati çeken Fahrettin Tızlak'ın “1879 Tarihli Bir Kayda Göre Osmanlı Devleti'nde Orman Yangınları” adlı makalesidir.¹⁰ Çalışmamız için yol gösterici yol gösterici olan bu çalışma bizim için hem bir örnek teşkil etmiş hem de yangınların nedenleri ve önlenmesi gibi konularda kaynak olmuştur. Ayrıca tezimizin hazırlık aşamasında Erhan Kılıç tarafından hazırlanan “Osmanlı Ormancılığında Orman Yangınları ile Mücadele Yöntemleri” adlı makale orman yangınları konusunda 1840-1920 arasındaki dönem için Osmanlı arşivini kullanarak bilgi vermektedir.¹¹ Adı geçen makale önceki çalışmalara kıyasla daha çeşitli bilgiler vermektedir. Ancak Osmanlı dönemi orman yangınları için daha detaylı bilgilere ulaşarak, daha geniş çıkarımlarda bulunma ihtiyacı devam etmektedir. Erhan Kılıç tarafından kaleme alınan bir diğer önemli eser de *Osmanlı Ormancılığının Zor Yılları (1914-1919)* adlı kitaptır.¹² Kitap esas olarak 1914-1919 dönemine konu almış olmakla birlikte 1914 öncesi Osmanlı ormancılığı hakkında, arşivlerden de faydalanılarak oluşturulmuş, değerli bilgiler sunmaktadır.

Görülmektedir ki bugüne kadar Osmanlı Devleti'nde orman yangınları konusunda yeterli çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle 1850-1918 tarihlerini baz alarak Osmanlı Devleti'nde orman yangınlarının nedenlerini, nasıl mücadele edildiğini ve devletin bu konuya yaklaşımını incelemek üzere bu tezi oluşturma ihtiyacı duyulmuştur.

¹⁰ Tızlak, 1996.

¹¹ Kılıç, 2020.

¹² Kılıç, 2019.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ VE ORMANLAR

Osmanlı Devleti'nde ormanın açık bir tanımı yapılmamış ancak orman konulu yüzlerce kanun yayınlanmış, Osmanlı Devleti hukuki veya fiili anlamda sınırlarını birçok kez belirtmiştir. Orman tanımının olmamasını, dönemin hukuk anlayışına veya herkesçe malum bir olgunun açıklanmasına ihtiyaç duyulmadığı şeklinde açıklamak mümkündür. Ayrıca İslami düşünce dünyasının mirası olarak orman, insanlara Tanrının bahşettiği doğal kaynaklardan biri olarak görüldüğü bilinmektedir.¹³

1.1. Osmanlı Devleti'nde Orman Mülkiyeti

Osmanlı egemenliğindeki ormanlara dair temel ayrım toprak mülkiyeti hususunda gerçekleşmiştir. Devlet ve toplumun uygulamalarındaki belirleyici etken de mülkiyet biçimi olmuştur. Ormanların mülkiyeti bulunduğu toprağın mülkiyetine göre değerlendirilmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin miras aldığı Selçuklu deneyiminde ve İslam hukukunda da benzer şekillerdedir. Ormanlar, topraklarının bağlı olduğu hukuki statüye göre mülk topraklarda ve miri topraklarda bulunanlar olmak üzere olarak ikiye ayrılmıştır. Mülk topraklarda bulunan ormanların tüm mülkiyeti mülk sahibine ait kabul edilmiştir. Mülk sahibi, bu topraklar üzerindeki hakkını herhangi bir kısıtlamaya uğramadan kullanabilmiştir. Özel mülk olan ormanlar şeri hukuka dahil olmuş ve devletin ormanlara dair çeşitli uygulamalarına tabi olmamıştır.¹⁴

Miri topraklar, devletin ve halkın ilişki kurduğu asıl ormanların bulunduğu topraklardır. Miri toprakların mülkiyeti devlete ait olarak kabul edilmiştir. Tasarruf hakkı ise halka devlet tarafından verilmiştir.¹⁵ 19. yüzyıla kadar devlet, miri ormanlar hakkındaki düzenlemeleri vilayet kanunu, telhis, hüküm, hatt-ı humayun şeklinde bölgenin idarecisine iletilerek gerçekleştirmiştir.¹⁶

Miri toprak statüsünde olan ormanlar tasarruf usullerine göre şu başlıklarda değerlendirilmektedir:

- Miri ormanlar
- Vakıf ormanları

¹³ Pehlivanoglu, 1985: 1574.

¹⁴ Cin, 1966; 749; Çağlar, 1985: 1564.

¹⁵ Cin, 1966; 749.

¹⁶ Pehlivanoglu, 1985: 1574; Güloğlu, 2010: 291.

- Baltalıklar
- Cibal-i mübaha ormanları

Bu konuda en açık sınıflandırma 1858 tarihli Arazi Kanunnamesinde bulunmaktadır. 19. yüzyılda yayınlanan bu kanunnamenin birçok maddesi, başta ormanlarla ilgilileri olmak üzere, eski kanunların tetkik edilmesiyle oluşturulduğu bilinmektedir.¹⁷ Bu nedenle 19. yüzyıl öncesi için de önemli bilgiler vermekte, eski uygulamaları açıklamak için kaynak olarak değerlendirilmektedir. Ancak 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi orman yangınlarına dair doğrudan bir kaynak oluşturmamaktadır.

1.1.1. Miri Ormanlar

Miri ormanlar, mülkiyeti devlete ait olan miri araziler üzerindeki diğer ormanlardan farklı olarak tasarrufu doğrudan devleti ilgilendiren ormanlardır. Osmanlı Devleti kendi ihtiyacına göre müdahalede bulunduğu bu ormanları halkın tasarrufuna büyük ölçüde kapatmıştır.¹⁸

Miri dağ, koru-yu miri, koru-yu has, koru-yu humayun gibi adlar alan miriormanların tasarrufu şu başlıklar altında açıklanabilir:

- Istabl-ı Amire ormanları: Osmanlı Devleti'nin ihtiyaç duyduğu hayvanların bakıldığı ormanlardır.
- Saray erkanının avlanmalarına ayrılan ormanlar: Hassa şıkar, şıkar-gah-ı selatin gibi adlarla anılan bu ormanlar Osmanlı hanedanının avlanma sahaları olarak ayrılmıştır. Bu ormanlar içerisinde bulunan köylerin zorunlu ihtiyaçları için sınırlı kullanım izni dışında kullanımı halka kapalıdır.¹⁹
- Tersane-i Amire idaresindeki ormanlar: Bu ormanlar Osmanlı Devleti'nin gemi inşası, top yapımı gibi askeri ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmıştır. Diğer miri ormanlardan daha katı kurallar ile halkın kullanımına kapatılmıştır. Bu ormanlar Osmanlı donanmasının ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte ağaç cinslerine sahip ve orman ürünlerinin ulaşımının sağlanabileceği bölgeler içerisinden seçilmiştir.²⁰ Bu bölgelerin yönetimi Tersane-i Amire'ye bırakılmıştır. Tersane-i Amire ihtiyaç duyulan niteliğe

¹⁷ Barkan, 1999: 371; Bekir Koç da yaptığı değerlendirmelerde bu sonuca ulaşmış, ilgilerini vurgulamıştır. Koç bu makalesinde Arazi Kanunnamesi'nin 19., 27., 28., 29., 30., 91., 92., 95., 104. ve 106. maddelerinde ormanların ve orman ürünlerinin kullanımı ve statüsü hakkında bilgilerin verildiğini belirtmiştir. Bkz. Koç, 1999.

¹⁸ Koç, 2005: 238.

¹⁹ Koç, 2005: 238.

²⁰ Çağlar, 1985: 1564.

sahip yeni ormanlar belirlemekle de sorumludur. Bu doğrultuda Tersane-i Amire, faydalı niteliklerini kaybeden ormanları bırakarak, mülkiyeti devlete ait diğer ormanlar içerisinde yeni bir bölge belirleme ve halkın kullanımını kısıtlama hakkına sahiptir.²¹

- Dirlik düzeni içerisindeki ormanlar; miri toprak statüsündeki arazilerin dirlik sistemi içerisinde, tımar, zeamet ve haslar olarak dağıtılması miri ormanlar içerisinde de uygulanmıştır. Orman ürünlerinin vergisini vererek kullanma hakkına sipahiler gibi arazinin mutasarrıfı olan kişi sahiptir. Bu ormanlardan mutasarrıf dışında kişilerin faydalanması yasaktır.²²

Mir ormanlar, Osmanlı Devleti'nin ihtiyacını karşılayan asıl ormanları oluşturmaktadır. Ayrıca büyük ölçüde devlet görevlileri tarafından idare edilen bu ormanların işletilmesi ve muhafazası devletin gözetiminde gerçekleştirilmiştir.

1.1.2. Vakıf Ormanları

Vakıf, mülk sahibinin mülkünü, gönüllü olarak toplum yararına işletilmesi için tahsis ettiği sistemdir. Vakıf olarak tahsis edilen mülk şahsi mülkiyetten çıkarılıp şeri hukukun koruması altında, vakfedildiği sorumluluğu gerçekleştirmek amacıyla miri konuma getirilmekte ve oluşturulan kurul ile yönetilmektedir. Vakıf ormanları ormanlık arazi sahibinin mülkünü toplumsal ihtiyaçları karşılamak adına mülkiyetinden çıkarması ile ortaya çıkmıştır. Nihayetinde orman ürünleri vakfedilme amacına uygun olarak diğer vakıflarda olduğu gibi vakıf yöneticileri tarafından yönetilmiş, bu ormanların işletilmesi ve muhafaza işlemleri de vakfın sorumluluğunda olmuştur.²³

1.1.3. Baltalıklar

Belirli köy ve kasabaların kullanımına terk edilen arazilere metruke adı verilmiştir.²⁴ Metruke arazi üzerinde bulunan ormanlara baltalık, köy çırpılığı ve kasaba çırpılığı gibi adlar verilmiştir.²⁵ Bu ormanların mülkiyeti miriye ait kabul edilmektedir.²⁶ Devlet baltalık ormanların tasarruf hakkını ilgili ormanın yakınlarında bulunan köy veya kasabalara kadı tarafından düzenlenen bir hüccetle bırakmış, başkalarının kullanımı ve hüccet sahibi köy veya kasaba ahalisinden olsa bile tarla haline getirilmesi yasaklanmıştır.²⁷

²¹ Koç, 2005: 238.

²² Çağlar, 1985: 1563; Koç, 1999: 155.

²³ Çağlar, 1985: 1564.

²⁴ Barkan, 1999: 377.

²⁵ Koç, 2005: 239.

²⁶ Barkan, 1999: 377.

²⁷ Koç, 1999: 156

Bölge halkı baltalıklardan ihtiyacını karşılamakta serbest bırakılmış ancak elde ettiği orman ürünlerini pazara götürdüğünde vergi vermek durumunda kalmıştır. Ayrıca ormanın muhafazası ve yetiştirilmesi de ilgili köy ve kasabanın sorumluluğuna verilmiştir.²⁸ Bu şekilde ormanların işletilmesinde ve korunmasında ahaliden destek alınmıştır.

Tekke ve zaviyeler için de köy ve kasabalarla aynı şartlarda baltalıklar tahsis edilmiş, bu kurumların ihtiyaçlarını bu ormanlardan karşılamalarına izin verilmiştir.²⁹

1.1.4. Cibal-i Mübaha Ormanları

İslam medeniyetinde ormanların herhangi bir doğal kaynak olarak görülmesi cibal-i mübaha ormanlarının hukuki temelini oluşturmuştur.³⁰ Osmanlı Devleti'nde cibal-i mübaha ormanları, miri statüdeki mevat araziler içerisinde bulunmaktadır.³¹ Mecelle'de su gibi kimsenin mülkiyetinde olmayan şeyler toplumun çeşitli şartlarda ve ortak olarak bazı haklara sahip olduğu şirket-i ibaha kavramı ile hükme bağlanmıştır. Cibal-i mübaha da şirket-i ibaha hükmünün alt bölümlerinde yer almaktadır.³² Osmanlı Devleti'nde ise bu topraklar hakkında nihai karar hakkı devlete ait olduğu için miri toprak statüsünde kabul edilebilir.

Cibal-i mübaha ormanları köy ve kasaba sınırlaması olmaksızın herkesin ihtiyacını karşılayabildiği yerler olmuştur. Ayrıca tüketim için elde edilen orman ürünlerinden vergi alınmamakta ancak pazara götürüldüğünde vergiye tabi olduğu bilinmektedir.³³ Bu sebeple cibal-i mübaha ormanları ahali için baltalıklar kadar değerli olduğu düşünülmektedir.

Cibal-i mübaha ormanları genellikle tersane ve iskelelere uzakta ulaşım imkanı sınırlı olan ve tersanenin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte ağaç bulunmayan ormanlardır.³⁴ Bu ormanlarda ihtiyacı olan kişiler devletten izin almak suretiyle tarla açabilmiş ancak toprak mülkiyeti devlete ait olarak kalmıştır.³⁵

Osmanlı Devleti'nin ormanlar ile ilişkisi miri toprak statüsündeki ormanlarla ilgili uygulamalarında açık bir şekilde görülmektedir. Kanunlar ile açıklık kazanan bu uygulamalar, Osmanlı Devleti'nin ormanlar üzerindeki egemenliğini hangi doğrultuda kullandığını yansıtmaktadır. Osmanlı Devleti, ormanları bulunduğu toprağın mülkiyetine ve tasarruf usullerine göre ayrı uygulamalara tabi tutmuştur. Bu doğrultuda özel mülk ormanlara herhangi

²⁸ Koç, 1999: 143.

²⁹ Koç, 2005: 239.

³⁰ Pehlivanoglu, 1985: 1574.

³¹ Köprülü, 1949: 708.

³² Birben, 2009: 397-398.

³³ Koç, 1999: 143.

³⁴ Koç, 1999: 143.

³⁵ Barkan, 1949: 374; Köprülü 1999: 717.

bir müdahalede bulunulmamış, mülkiyeti miriye ait olan toprakların tasarrufuna ise çeşitli şekillerde müdahale edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin miri topraklar üzerindeki ormanlara müdahalesi de devletin ihtiyacı doğrultusunda zaman içerisinde değişime uğramıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin bu ormanlara müdahalesinde Mehmet Genç'in Osmanlı iktisadi anlayışını sistemleştirdiği üç ilkenin yansımalarına da ulaşılmaktadır.³⁶ Buna göre:

İaşecilik; miri ormanlara, köy ve kasaba baltalıklarına verilen özenle ve İstanbul'un odun ihtiyacı için gerçekleştirilen örgütlenme ile kendisini göstermiştir.

Gelenekçilik; mülk, vakıf, cibal-i mübaha ve baltalık ormanların belirlenip korunmasında ortaya çıkmıştır.

Fiskalizm; bütün orman ürünlerinin pazarda vergi kaynağına dönüşmesiyle kendini gösterdiği görülmektedir.

Nihayetinde Osmanlı Devleti, ormanlar ile kurduğu ilişkiler neticesinde 19. yüzyılın modernleşme ve ormancılık alanındaki kurumsallaşma çabalarına önemli bir birikimi miras bırakmıştır.

1.2. Tanzimat Dönemi Sonrasında Osmanlı Devleti'nde Ormancılık

Osmanlı Devleti'nin modernleşme çalışmalarında II. Mahmut dönemiyle birlikte önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Bunların içerisinde ormancılığı doğrudan ilgilendiren, birçok kurumsallaşma ve merkezileşme çalışmaları mevcuttur. 11 Mart 1836 tarihinde Umur-u Mülkiye Nezareti ve Umur-ı Hariciye Nezaretinin kurulması ve daha sonra 30 Mart 1838'de Sadaret'in Başvekalet'e dönüştürülmesiyle Osmanlı merkezi bürokrasisinde yeni bir dönem açılması, ihtisaslaşmaya dayalı yönetim organları olan nezaretlerin gelişimine hız kazandırmıştır.³⁷ Yeni kurulan nezaretlerde modern tarzda iş bölümüne gidilerek merkezileşmeden en verimli şekilde yararlanmak amaçlanmış, yeni yapılanmalar denenmiştir. Bu nedenle birçok nezaret kurulduktan kısa süre sonra kapatılmış, daha sonra yeniden açılmış veya bazı ortak alana sahip olanlar birleştirilmiştir. Yeni bürokrasinin gelişim sürecinde yaşanan bu hareketli dönem, ormancılık alanında devletin son yıllarına kadar devam etmiştir.

1.2.1. Orman Umum Müdürlüğü'nün Kuruluşu ve 1840 Tarihli Orman Layihası

Modernleşme, Osmanlı Devleti'nin yaşadığı birçok sorun için çözüm olarak görülürken ormanlar konusunda da benzer bir düşünce etkili olmuştur. Batı'da olduğu gibi modern bir düzenleme ile Osmanlı Devleti'nin ormanlardan daha verimli faydalanabileceği kabul

³⁶ İaşecilik, gelenekçilik ve fiskalizm ilkeleri için ayrıca bkz. Genç, 2018.

³⁷ Akyıldız, 2018: 28.

edilmiştir. Bu doğrultuda ormancılık alanında ilk kurumsal gelişme 18 Ağustos 1840 tarihinde Ticaret Nezareti'ne bağlı olarak Orman Müdürlüğü'nün kurulmasıdır.³⁸ Orman Müdürlüğü kurulduğunda başına eski Tüfenkhane-i Amire müdürü olan Ahmet Şükrü Bey tayin edilmiştir.³⁹ Orman Müdürlüğünün kurulmasının ardından, Orman Müdürlüğünün uygulaması ve görev ve sorumluluklarının belirtilmesi için, Abdülmecit'in de talebi ile, Ticaret Nezareti tarafından 22 maddelik bir layiha yayınlanmıştır.⁴⁰

“Memâlik-i Mahrûse-i Şâhânede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Bir Lâyiha-i Mütercededir” başlığını taşıyan 1840 tarihli layihanın Ticaret Nâzırı Ahmet Fethi Paşa tarafında hazırlandığı bilinmektedir. Ancak müterceme başlığını taşımasının nedeni veya bir tercüme olup olmadığı bilinmemektedir.⁴¹

1840 tarihli layihada ormanların korunması ve işletilmesi için önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Layihanın ilk maddesinde ormanların düzeni için ormancılık konusunda bilgi sahibi, güvenilir ve tecrübeli bir kişinin nâzır olarak atanması ve nâzırın emrine reislerin ve korucuların tayin edilmesi belirtilmektedir. Ayrıca korucuların eyalet ve sancaklarda ikamet ederek ormanların muhafazası için nâzırın emri ile hareket ederek aldıkları talimatları yerine getirmeleri gerektiği belirtilmektedir. Layihada tayin edilecek korucuların nâzırın sorumluluğunda olduğu ve korucu seçilirken okuryazar olmasına dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir.⁴²

Orman reisi tayin edildiğinde yereldeki tüm yöneticilere emirler gönderilerek ormanların durumları hakkında bilgi isteneceği, ağaçların yaşları ve cinsleri, hangi cins ağaçtan kesim yapılabileceği ve ne kadar vergi geliri elde edildiği gibi bilgiler isteneceği belirtilmiştir. Ayrıca reislerin atandığı bölgelerdeki ormanların köy ve kasabalara uzaklıkları, yol bilgisi eğer yolu yoksa az bir masrafla yol yapıp yapılamayacağı ve ormanların mülkiyet durumu hakkında da bazı bilgiler istenmiştir. Tüm bu bilgiler İstanbul'a ulaştıktan sonra tayin edilen korucu ve reislerin görev yerlerine gitmeleri ve sorumluluklarını yitirmeye başlayabilecekleri belirtilmiştir.⁴³

Layihanın yedinci maddesinde reis ve korucuların kendilerine verilen nizamnameye aykırı hareketlerde bulunmaları veya ihmallerinden dolayı devlete zarar vermeleri durumunda görevlerine son verilerek sebep oldukları zararın karşılanması için mahkemeye sevk edileceği

³⁸ Keskin, 2005: 9.

³⁹ Keskin, 2005: 9.

⁴⁰ Keskin, 2005: 9; Kılıç, 2019: 10.

⁴¹ Kılıç ve Ok 2016: 11.

⁴² BOA. İ.MSM. 01-11.

⁴³ BOA. İ.MSM. 01-11.

bildirilmiştir. Ayrıca reis ve korucuların göreve yemin ederek başlamaları gerektiği, ihtiyaç duyulduğunda halkın ve askerlerin koruculara yardım etmesini kolaylaştırmak için kıyafetlerinde özel işaretlerin bulunması gerektiği ve korucuların sorumlu oldukları bölgelerde her gün ve bazı durumlarda geceleri de dahil olmak üzere ormanları gezerek hırsızlığı veya farklı zararları önleyebilmek ve ormanların korunmasını sağlamakla görevli olduğu layihanın maddeleri içerisinde belirtilmektedir.⁴⁴

1840 tarihli layihada orman yangınları ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan bazı maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler şu şekilde geçmektedir:

“... Orman içinde inşaat yapmak yasak olup kömürcüler dahi gerektiğinde kömürlerini ormanların da yani uzak yerlerde yakmalıdır.

...

Çobanlar, ot cinsinden bütün bitkileri yaktıklarından dolayı, bundan böyle hiçbir vakitte bitki yakılmamasının tembih ve emir olunması, böyle boş yere orman ve bitkiyi yakmanın emirlere aykırı olduğu bildirilmeli ve yakanları tespit edip kanunlara göre işlem yapılmalıdır.

...

Eğer bir ormanda ateş çıkarsa, reis korucularıyla birlikte gidip ateşi söndürmeli, gerekirse ateşin ileri sirayet etmemesi için bazı ağaçları kesmeli ve yine söndüremezse çobanlar ve civardaki köy ahalisini yardıma çağırmalıdır. Çobanlar ve ahali gidip yardım etmek zorundadır. Şayet ormanda bir kimse ateş yakıp yangına sebep olmuş veya çobanların ve kömürcülerin ihmaliyle ortaya çıkmışsa, o vakit bu işe sebep olanlar yakalanıp, görevli reis tarafından İstanbul’da bulunan Nâzıra bilgi verilmelidir. İster devlet ormanı, isterse başkasına ait orman olsun, meydana gelen zararın tazmini için gerekli işlemler yapılmalıdır.”⁴⁵

Görülmektedir ki orman yangınları ile mücadele için gerekli kanun ve düzenlemelerde yaşanan gelişmeler tüm ormancılık alanında yaşanan gelişmelerle eş zamanlı gerçekleşmektedir.

Orman Müdürlükleri kısa süre faaliyette bulunduktan sonra kaldırılmıştır. Orman Müdürlüğü’nün görevlerini üstlenmesi amacıyla 1857 yılında Meclis-i Ma’âbir kurulmuştur.⁴⁶ Ayrıca bu tarihte Osmanlı ormancılığı için yabancı uzmanlardan yararlanma dönemi başlamıştır. Louis Tassy ve Alexandre Stheme adında iki Fransız ormancı İstanbul’da ormancılık eğitimlerine başlamıştır. Louis Tassy’nin Meclis-i Ma’âbir’de de görev aldığı bilinmektedir. 1861 yılında ise Meclis-i Ma’âbir’in de katkısıyla yeni bir Orman Layihası düzenlenmiştir. Bu layihanın asıl amacı 1858 Arazi Kanunnamesinde ortaya çıkan boşlukları

⁴⁴ BOA. İ.MSM. 01-11.

⁴⁵ BOA. İ.MSM. 01-11’den aktaran: Kılıç, 2019: 11-12.

⁴⁶ Keskin, 2005: 43.

doldurmak olarak değerlendirilmektedir. Dört bölümden oluşan 1861 layihası miri ormanlar için kaleme alındığı bilinmektedir. Bu doğrultuda layihanın birinci kısmı orman memurlarının görev ve sorumluluklarına ayrılmıştır. İkinci bölüm ormanların yönetimi ile ilgili konuları kapsamaktadır. Örneğin bu bölüm içerisinde miri ormanlardan olağan dışı bir durum olduğunda ve yalnızca padişahın izni ile ücretsiz bir şekilde ağaç kesilebileceğinden bahsedilmektedir. 1861 layihası genel olarak miri ormanların korunması ve idaresi üzerinde durmakta, orman memurları ile ilgili sorumlulukları belirtmekte, ormanlara karşı suç işleyen kişilerin cezalandırılması ile ilgili konulara da değinmektedir.⁴⁷

1867 yılına gelindiğinde Maliye Nezareti'ne bağlı yeni bir orman idaresi kurulmuş, 1869 yılında ise ormancılık işleri Orman Umum Müdürlüğü adı ile Maliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuştur.

1.2.2. 1870 Orman Nizamnamesi

1861 Orman Layihasında, ormanların idaresi ve korunması gibi konularda eksiklikler olduğu için, Orman Umum Müdürlüğü kurulduktan sonra yeni yasal düzenlemeler için Tassy'nin de dahil olduğu bir komisyon çalışmaya başlamıştır. Çalışmalar doğrultusunda 1937 yılına kadar yürürlükte kalacak olan Orman Nizamnamesi 13 Ocak 1870 tarihinde yayınlanmıştır.⁴⁸

Önceki layihaların yarattığı tecrübelerin üzerine yayınlanan 1870 Orman Nizamnamesi 52 maddeden oluşmaktadır. Nizamname ile devlete ait ormanların tek elden yönetilmesi ve modern tekniklere sahip bir idarenin kurulması istenmiş bu doğrultudan orman müdürlüklerinin sayısının ve yetkilerinin artırılması amaçlanmıştır. Nizamname ile birlikte, ormanlar miri, vakıf, baltalıklar ve şahıslara ait ormanlar olarak sınıflandırılmıştır.⁴⁹ Şahıslara ait ormanlar ile ilgili düzenlemelere ise Arazi Kanunnamesine yer verildiği için 1870 Orman Nizamnamesinde değinilmemiştir.

Ormanların işletilmesi ile ilgili de önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Devlet kontrolündeki ormanların sınırlarının belirlenmesi, orman ürünleri vergilerindeki düzenlemeler, ormandan izinsiz yararlanma, ormanlara zarar verme gibi suçlar için nizamnamede önemli bir alan ayrılmıştır.⁵⁰

Ormana zarar veren kişilerin cezalandırılmasını öngören maddeler orman yangınları içinde geçerliliğini korumakla birlikte orman yangınlarını dolaylı yoldan ilgilendiren farklı

⁴⁷ Keskin, 2005: 133-135.

⁴⁸ Koç, 2005; 247.

⁴⁹ Düstur, 1873b: 404.

⁵⁰ Düstur, 1873b: 404-414.

maddeler de mevcuttur. 8. maddede orman memurlarının kömür elde etmek için odun yakılacak yerleri ve ağaçları her sene belirlemesi kararlaştırılmıştır.⁵¹

26. maddede her kasaba ve köy ahalisi kendi baltalıklarını haraptan korumaya mecburdur ve memurlarda bu muhafazayı icra ettirmekle görevlendirilmiştir.⁵²

1870 Nizamnamesi yıllar içerisinde çeşitli tartışmalara konu olmuş ve birçok değişime uğramıştır. Ancak bu nizamname, Osmanlı ormancılığı için belirleyiciliğini devletin son gününe kadar korumuş ve orman yangınları ile mücadelede rol oynamıştır.

1.2.3. Orman ve Maadin Nezareti'nin Kuruluşu

Osmanlı Devleti ormanlardan daha fazla verim almak ve ormanları koruyabilmek için 1840'lardan itibaren Avrupa'yı örnek alan bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin içerisinde birçok layiha ve nizamname yayınlanması ve bunların uygulanabilmesi için çeşitli kurumların tesis edilmesi bulunmaktadır. 1870 tarihinde Orman Nizamnamesi yayımlandıktan sonra Osmanlı Devleti'nde ormancılığa dair sorumluluklar artırılmış ancak bu döneme kadar ormancılık önce Ticaret Nezareti'ne ardından da Maliye Nezareti'ne bağlı çeşitli kurumlar aracılığıyla sürdürülmüştür. Bu durum Ticaret Nezareti ve Maliye Nezareti'nin kendi asli işlerine yoğunlaşmasından dolayı ormancılığa fazla zaman, bütçe ve kadro ayıramamasına sebep olmuştur. Bu sebeple 4 Eylül 1872 tarihinde ormancılık alanında uzmanlaşmaya imkan sağlaması amaçlanan Orman ve Maadin Nezareti kurulmuştur. Yeni kurulan Orman ve Maadin Nezareti'ne nazır olarak ise Divan-ı Ahkam-ı Adliye Nazırı Şirvanîzâde Mehmet Rüştü Paşa atanmıştır.⁵³

Orman ve Maadin Nezareti kurulduktan sonra diğer nezaretle bağlı olan orman ve maden ile ilgili kurum ve meclisler, memurları ile birlikte Orman ve Maadin Nezareti'ne aktarılmıştır.⁵⁴

Orman ve Maadin Nezareti kurumsallaşma çalışmalarına hızla başlamasına rağmen kısa sürede kapanmış ve ormancılık işleri yeniden Maliye Nezareti'ne aktarılmıştır.⁵⁵ 1839 tarihinde Orman Müdürlüğü kurulduktan itibaren Osmanlı Devleti'nde ormancılık ile ilgili işler, birçok farklı nezarete bağlanarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Orman işlerinin bağlı olduğu nezaretler ile ilgili aşağıdaki Tablo 1.1'de bilgi verilmektedir.

⁵¹ Düstur, 1873b: 405.

⁵² Düstur, 1873b: 409.

⁵³ Keskin, 2005: 45.

⁵⁴ Keskin, 2005: 45.

⁵⁵ Keskin, 2005: 46.

Tablo 1.1: Ormancılığın bağlı olduğu kurum ve nezaretler.⁵⁶

Tarih Aralığı	Ormancılık İle İlgili Kurum	Bağlı Bulunduğu Nezaret
1839-1869	Orman Müdürlüğü	Ticaret Nezareti
1869-1872	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1872-1873	Orman Umum Müdürlüğü	Orman ve Maadin Nezareti
1873-1877	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1878-1879	Orman Umum Müdürlüğü	Orman ve Maadin Nezareti
1879-1886	Orman Umum Müdürlüğü	Ticaret ve Ziraat Nezareti
1887-1892	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1892-1908	Orman Umum Müdürlüğü	Orman Maadin ve Ziraat Nezareti
1909-1920	Orman Umum Müdürlüğü	Ticaret ve Ziraat Nezareti

Tabloda ilk kurulan Orman ve Maadin Nezareti'nin yaklaşık bir yıl kadar sonra kapatılarak ormancılık ile ilgili işleri yeniden Maliye Nezareti'ne verilmiştir. Bu dönemde, Maliye Nezâreti'nin Şûrâ-yı Devlet'e gönderdiği tahriratta, orman işlerinin Maliye Nezareti'ne bağlı olarak kalmasının ormancılık alanındaki gelişmeleri kısıtlayacak duruma geldiği bildirilerek, Ticaret ve Nafia Nezareti'ne bağlanabileceği önerilmiştir.⁵⁷

1 Eylül 1878 tarihinde Orman ve Maadin Nezareti yeniden kurulmuştur. Nazır olarak ise Şûrâ-yı Devlet azalarından Bedros Kuyumciyan tayin edilmiştir. Ancak kimi durumlarda doğrudan Bâb-ı Âlî'ye müracaat yetkisi olan Orman ve Maadin Nezareti'nin orman ve madenlerin mali konularında Maliye Nezareti'ne bağlı kalması kararlaştırılmıştır.⁵⁸

Orman ve Maadin Nezareti 1878 yılında tekrar kurulmasından yaklaşık bir yıl sonra nezaret Orman ve Maadin İdaresi olarak müdürlük haline getirilmiş ve Ticaret ve Ziraat Nezareti ile birleştirilmiştir. Orman ve Maadin Nazırı Bedros Kuyumciyan Efendi ise Orman ve Maadin İdaresi Umumi Müdürlüğüne ve Ticaret ve Ziraat Nezareti Müsteşarlığı görevlerine atanmıştır.⁵⁹

Orman ve Maadin Nezareti'nin Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlanmasında beklenen faydanın sağlanamadığının görülmesi üzerine orman ve maden işleri 1887 yılında yeniden Maliye Nezareti'ne bağlanmıştır. Böylece orman ve maden işlerinden tasarruf sağlanacağı ve Ticaret Nezareti'nin de görev yükünün azalabileceği düşünülmüştür.⁶⁰ 1892 yılında ise orman ve maden işleri Maliye Nezareti'nin yoğunluğundan, ziraat ile ilgili işler ise Ticaret ve Nafia

⁵⁶ Orman Genel Müdürlüğü, 2017: 18.

⁵⁷ Keskin, 2005: 47.

⁵⁸ Keskin, 2005: 49.

⁵⁹ Keskin, 2005: 49.

⁶⁰ Keskin, 2005: 51.

Nezareti'nin yoğunluğundan dolayı yeterli önemi göremediği düşünülerek Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti kurulmuştur.⁶¹ 1909 yılından itibaren ise orman ve maden işleri Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlanmış ve Osmanlı Devleti'nin son gününe kadar Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlı kalmıştır.

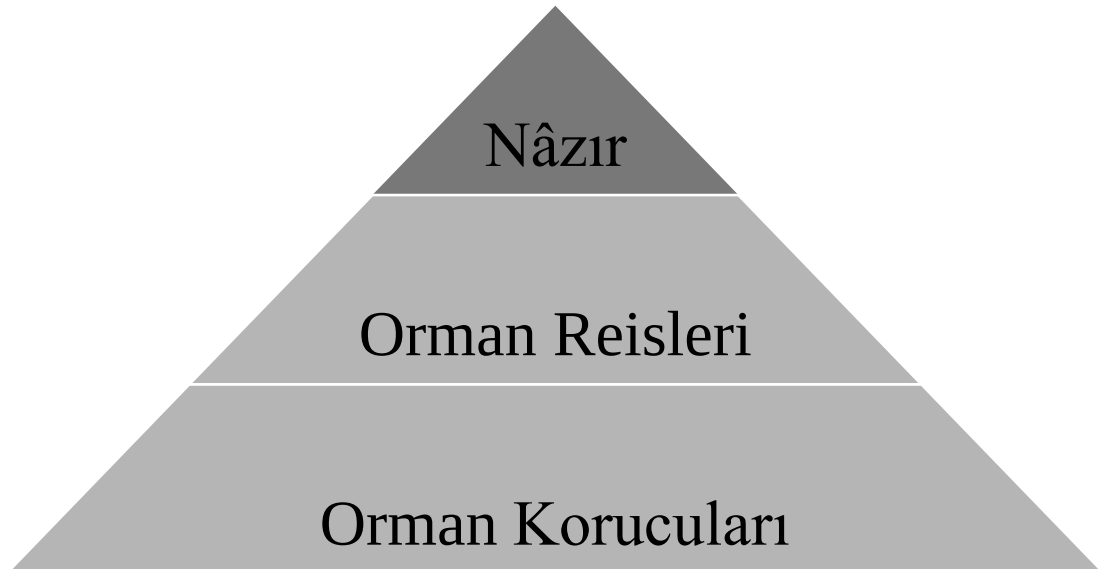
1.3. Nizamname ve Layihalarda Osmanlı Orman Memurları

Tanzimat Dönemi ile birlikte devletin birçok kurumunda modern bir yapı tesis etmeye girişen Osmanlı Devleti, ormanlar ile ilgilenecek modern bir teşkilat kurmak için çalışmalara başlamıştır.

1.3.1. 1840 Orman Layihası ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler

Tanzimat sonrasında yapılan düzenlemelerin ilk örneği 1840 yılında yayınlanan Orman Layihası olmuştur. Bu layihanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar ormanların muhafazasının yerel yöneticilere emanet edildiği bilinmektedir. Layiha ile birlikte ise yeni bir orman memurluğu yapısının kurulmasının hedeflendiği açıkça görülmektedir.⁶²

22 maddeden oluşan 1840 tarihli layiha içerisinde önemli bilgiler verilmektedir. Buna göre orman memurluğu başta İstanbul'da ikamet eden nâzır, ardından ormanların bulunduğu eyalet ve sancaklarda ikamet eden İstanbul'daki nâzıra bağlı orman reisleri ve orman reislerine bağlı ormanların bulunduğu yerlerde görevlendirilen orman korucuları olarak Grafik 1'de yansıtıldığı şekilde yapılandırılmıştır.⁶³

Grafik 1.1: 1840 Orman Layihasına göre orman memurluğu hiyerarşisi.

⁶¹ Keskin, 2005: 57.

⁶² BOA. İ.MSM.01-11.

⁶³ BOA. İ.MSM.01-11.

Layihada orman reisleri nâzırlardan aldıkları emirler doğrultusunda hareket edecek ve sürekli olarak ormanların düzeni ile meşgul olacakları bildirilmiş, nâzırın ise verilen emirlerin yerine getirilip getirilmediğine dikkat etmekle ve memurların sadakatini kontrol etmekle görevli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca tayin olunacak reis ve korucuların ormanlar hakkında bilgisahibi ve tecrübeli kişilerden seçilmesi ve atamalarının da nâzır tarafından yapılacağı layihada belirtilmektedir.

1840 tarihli orman layihasında orman memurlarının yetki ve sorumlulukları ile ilgili de bilgiler bulunmaktadır. Örneğin ormanda kesim için testere kurulmasını gerektiren durumlarda bu izinlerin reisler tarafından verilemeyeceği ancak nâzırın onayı ile gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Orman reisleri, orman korucularının kontrolü konusunda tam bir yetkiye sahip kılınmıştır. Ancak maaş gibi konularda orman reisleri ve korucuları nâzıra bağımlı kılınmıştır. Ormanlardan elde edilen odun dışı ürünlerde ise yetki orman reislerine bırakılmıştır.⁶⁴

Layihada orman memurlarının orman yangınlarına karşı birtakım sorumluluklarına da değinilmiştir. Buna göre orman reisleri ve korucuları, ot vs. dahil olmak üzere bitki ve orman yakmanın yasak olduğunu ahaliye bildirmek ve yakanlar olursa bu kişileri tespit ederek kanunlara göre gerekli işlemi yapmak ile görevlendirilmiştir. Ayrıca orman yangını meydana geldiğinde ateşi söndürmekle de görevlendirilmişlerdir. Ancak orman yangını, orman reis ve korucularının çabaları ile söndürülemeyecek durumda ise, yangının genişlememesi için çevredeki ağaçları kesmek ve ahaliyi yardıma çağırmak gibi yetkilere sahip oldukları bildirilmiştir. Hatta bu çağrı esnasında halkın ve askerlerin desteğini kolaylaştırabilmek için üniformalarında rozet taşımaları uygun görülmüştür.⁶⁵

Orman reis ve korucularının layihanın hükümlerine uymak zorunda olduğu da layihada belirtilmektedir. Eğer orman reis ve korucularının verilen emirlere ve layihaya aykırı hareket ettikleri tespit edilirse derhal görevden alınmaları ve devlete verdikleri zararın tazmin edilmesi için adli işlemlerin yapılacağı bildirilmektedir.⁶⁶

1.3.2. 1861 Orman Layihası ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler

Fransız asıllı orman mühendislerinden olan Louis Tassy'nin de dahil olduğu bir komisyon tarafından kaleme alınan 1861 tarihli orman layihası, 1840 layihası üzerine bazı detaylar eklemiştir. Miri ormanlar üzerine odaklanan 1861 tarihli orman layihası orman memurları ile ilgili bazı bilgilere yer vermiştir. Layihanın temel amacı Orman Umum

⁶⁴ Kılıç ve Ok, 2016: 17

⁶⁵ BOA. İ. MSM. 1-11.

⁶⁶ BOA. İ. MSM. 1-11.

Müdürlüğü için gerekli yeni yasal düzenlemeleri sağlamak olmuştur.⁶⁷ Layihanın birinci bölümü orman memurlarının görev ve sorumluluklarına, maaşlarına ve sahip olmaları gereken vasıflara ayrılmıştır.

Layihada orman memurlarının görevli olduklarını belirten özel işarete sahip elbise giymeleri gerektiğine karar verilmiştir. Ormanlarda görev alan personeller orman müfettişleri, atlı bekçiler ve yaya bekçiler olarak üç sınıfa ayrılmıştır. Bunların içerisinde orman müfettişlerinin Orman Mektebi mezunlarından tayin edilmesine karar verilmiştir. Atlı ve yaya orman bekçilerinin orman müfettişlerinin emri altında çalışmasına karar verilmiş ve okuryazar olmalarına, orduda görev yapmış olmalarına ve 50 yaşını aşmamış kişilerden seçilmesine dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca bekçilerin 8000 dönüme yakın alandan sorumlu olacakları ve sorumlu oldukları ormanda ikamet etmeleri gerektiği belirtilmiştir.⁶⁸

1.3.3. 1870 Orman Nizamnamesi ile Orman Memurları Hakkında Yapılan Düzenlemeler

1870 tarihinde yayınlanan Orman Nizamnamesi Osmanlı Devleti'nin ormanlar üzerinde merkezi bir yönetim kurma çabalarındaki önemli bir aşamayı işaret etmektedir. Bu sebeple nizamnamede ormanlarla ilgili uygulamaları düzenlemek için önemli hükümler yer almakta ve bu düzenlemelerin hayata geçirilmesinde rol oynayacak olan orman memurları ile ilgili de birtakım kararlara yer verilmektedir.

Orman Nizamnamesinde ilk olarak ormanlar sınıflandırılmış ardından tasarruf usulleri üzerinde durulmuş ardından bu konularda orman memurlarına çeşitli sorumluluk verilmiştir. Ağaç kesim yerleri ve nakilleri hakkında izin vermek, ormanlarda kömür elde etmek için ateş yakılacak yerleri belirlemek, satılacak orman ürünlerinin ihalelerini herkese açık bir şekilde yapmak, hayvanların otlanma süreleri ve yerlerini belirlemek gibi detaylara sahip birçok görev orman memurlarına verilmiş ve orman memurların görev ve sorumlulukları somutlaştırılmaya çalışılmıştır.⁶⁹

Orman Nizamnamesinde ormanları korumak ve ormanlarda işlenen suçlara ait delillerin ele geçirilip mülkiye memurlarına teslim edilmesi gibi görevler de orman memurlarına verilmiştir.⁷⁰

Orman Nizamnamesinin ilanından kısa bir süre sonra öncelikle Aydın, Bosna, Cezayir-i Bahr-i Sefid, Edirne, Hüdavendigar, Selanik, Tuna, Kastamonu, Konya, Yanya Vilayetleriyle,

⁶⁷ Keskin, 2010: 8.

⁶⁸ BOA. İ. DH. 449-33929.

⁶⁹ Koç, 2005: 243.

⁷⁰ Düstur, 1873b: 406-407.

İstanbul’da Beykoz ve Belgrad’a nizamnamenin hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla orman müfettişleri ve memurları görevlendirilmiştir. Böylece vilayetlere bir başmüfettiş, vilayetlerin ormanlık alanlarının durumuna göre birkaç kişilik ikinci sınıf müfettiş ve uygun görüldüğü kadar orman korucusu ile katip görevlendirilmiş ve zamanla orman memurlarının sayıları arttırılmıştır.⁷¹

⁷¹ Keskin, 2005: 144.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ ÇIKIŞ NEDENLERİ

Orman yangınlarının ortaya çıkmasına sebep olan olaylar geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bu durum yangınla mücadeleyi de oldukça zorlu kılmaktadır. Bu sebeplerin tespiti, incelenmesi ve onlara karşı önlem alınması orman yangınlarıyla mücadelede önde gelmektedir. Bu nedenle Osmanlı Devleti orman yangınları ile mücadele edebilmek için meydana gelen yangınlara müdahale ettikten hemen sonra yangınların nedenlerini araştırmıştır. Bu durum yangınların nedenleri ile ilgili detaylı bilgilerin arşiv belgelerine yansımaya olanak sağlamış ve böylece 1850-1918 yılları arasında meydana gelen orman yangınlarının nedenlerine dair detaylara ulaşılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde orman yangını meydana geldiğinde genellikle ilk müdahaleyi edenler veya müdahaleyi koordine etmek için yangın yerine gönderilenler orman memurları olmuştur. Ancak ormanların oldukça geniş olması ve devletin bunun için ayırabileceği bütçenin sınırlı olması sebebiyle orman memurlarının sayısı tüm ormanların güvenliğini sağlayabilecek imkana hiçbir zaman sahip olamamıştır. Bu sebeple bir yangın meydana geldiğinde ilk fark edenlerin orman memurları olamaması dönemin imkanları içerisinde olağan karşılanmaktadır. Bir bölgede orman yangını çıktığı zaman askerlerin ve bölge ahalisinden kimselerin haber vermesi orman yangınları ile mücadele için önemli bir destek sağlamıştır.

19 Ağustos 1890 tarihinde Kilyos'a bir buçuk saat mesafede Domuzdere adlı yerin üst tarafında bulunan dağlar olarak yeri tarif edilen ormanda çıkan yangın koruya yayılmak üzereyken çevrede görevli Karadeniz Muhafızlığındaki askerler tarafından görülerek hemen telgrafla Mabeyn-i Humayun'a bildirilmiştir.⁷²

29 Ağustos 1904 tarihinde Şarkî Rumeli'de Dereköy ahalisinden Bulgar asıllı bir kişi orman yangınına bildirmiş ve ardından yapılan tetkikler sonucunda ormanda bazı yerlerde dumanlar çıktığı teyit edilmiştir.⁷³

Yangınların çıkışının çeşitli yollardan haber alınması ve söndürülmesinin ardından orman memurlarının ve kimi zaman ilgili bölgede farklı alanlardan memurların görevleri, yangının nedenini tespit etmek, sorumluları varsa yargılanmaları için gerekli delilleri tespit ederek adli makamlara sunmak olmuştur. Bu durumun yangınların tekrar etmesinin önüne

⁷² BOA. DH. MKT. 1752-97.

⁷³ BOA. A.} MTZ. (04) 120-57.

geçmek için alınacak önlemlerin başında geldiği bilinmektedir.⁷⁴

Orman yangınlarının nedeni, gösterilen tüm çabalara rağmen kimi zaman belirlenememiştir. Bu gibi durumlara dair bilgilerin Osmanlı arşivinde yer aldığı bilinmektedir. Örneğin, 23 Ağustos 1888 tarihli bir belgede Kaza-yı Erbaa Sancağı'nda bulunan ormanlarda peyder pey yangın çıktığı ve bu gibi yangınların devam ve tekrarının devletin çıkarlarına zararlı olduğu belirtilmiş ancak nedenine dair bir bilgi verilmemiştir.⁷⁵ 15 Mayıs 1904 tarihli başka bir belgede ise Cisir-i Mustafapaşa kazasının Kirazlık köyü ile Kızıltepe mevkileri arasında bulunan ormanda yangın çıktığı bildirilmiş ve yangının çıkış nedeninin anlaşılamadığı belirtilmiştir. Bölgede çıkan yangının anlaşılamamasına neden olarak ise bölgenin gidiş-geliş güzergahı olarak sıkça kullanılması belirtilmiştir.⁷⁶

7 Mayıs 1917 tarihinde ormanlarda meydana gelen yangınlar hakkında ciddi tahkikat yapılması için Dahilye Nezareti içerisinde bir yazışma gerçekleşmiştir. Buna orman yangınlarının nedenleri ve failleri hakkında detaylı bilgi toplanması ve bu bilgilerin yangın yerine en yakın olan orman memurluğuna iletilmesi istenmiştir.⁷⁷

Osmanlı Devleti'ndeki ormanlarda çıkan yangınların nedenlerine dair veriler incelendiğinde; ormanlık arazide yer açmak için çıkarılan yangınların, ormanlardan kömür elde etmek amacıyla çıkarılan yangınların, aşırı sıcakların ve kuraklığın etkisi sonucunda doğal olarak meydana gelen yangınların, insanların dikkatsizlikleri sonucunda meydana gelen yangınların, eşkıyalık ve çetecilik gibi siyasi amaçlarla çıkarılan yangınların bu dönemde meydana gelen orman yangınlarının temel nedenleri olduğuna ulaşılmaktadır.

2.1. Ormanlık Arazide Yer Açmak Amacıyla Çıkarılan Yangınlar

Orman yangınlarının çıkış nedenleri içerisinde insanların bilinçli şekilde çıkardıkları yangınlar önemli yer kaplamaktadır. Doğal sebeplerle meydana gelen yangınlara veya bazı dikkatsizlikler sonucunda meydana gelen yangınlara nazaran, bu tip bilinçli olarak çıkarılan yangınların önlenemesinin daha mümkün olduğu görülmektedir. Ancak insanların bu yangınları çıkarmakta ısrarcı oldukları görülmekte ve Osmanlı dönemi orman yangınları içerisinde bilinçli olarak orman yakmak, yangın nedenlerinin başında gelmektedir. İnsanların bilinçli şekilde ormanları ateşe vermelerindeki amaç, çoğu zaman ormanlık araziye başta tarla olmak üzere kullanabilecekleri boş arsalarla çevirmek olmuştur. Ancak ormanların içerisinde

⁷⁴ BOA. DH.MKT. 294-16 nolu belgede yangının nedenin öğrenildiği ve tekrarına izin verilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

⁷⁵ BOA. DH. MKT. 1443-113.

⁷⁶ BOA. DH. MKT. 2604-86.

⁷⁷ BOA. DH. MB. HPS. M. 28-55.

gizli yerlerde arsa açıp devlete bildirmeden üretim yaparak vergiden kaçınmak veya yanan arazinin bir yıl sonra mera olarak kullanılabilir hale gelmesini sağlamak da bilinçli şekilde orman yakan kişilerin amaçları içerisinde olduğu bilinmektedir.⁷⁸

Arsa elde etmek amacıyla orman yangını çıkarılmasında muhacirlerin etkisinin olduğu görülmektedir. 19. yüzyılda Anadolu coğrafyası, başta Osmanlı Devleti'nin egemenliğini kaybettiği topraklardan, çeşitli nedenlerle göç almaya başladığında, gelen insanlar için yerleşim yerlerine ve geçinebilecekleri topraklara ihtiyaç duyulmuştur. Bu muhacirlerin istihdamı, Osmanlı Devleti tarafından başarıyla sağlanmasına rağmen kimi zaman yetersiz kalındığı bazı muhacirlerin orman içlerine yerleşmek zorunda kalmalarından dolayı düşünülmektedir. Ancak muhacirler tarafından ormanların yakıldığına dair az sayıda arşiv belgesine ulaşılmıştır.⁷⁹

18 Eylül 1892 tarihinde Biga kazasının büyük bir kısmını oluşturan Tersane-i Amire idaresindeki ormanlar ile hazineye önemli miktarda gelir sağlayan meşe, gürgen ve çam ormanların yeterince korunamadığı için ormanın içerisine yerleşen muhacirler tarafından mahv ve tahrip edildiği bilinmektedir.⁸⁰ Yine Biga kazasında 20 Eylül 1903'e gelindiğinde Biga ve Çan ormanlarının içinde ve civarında eskiden yerleşmiş olan muhacirlerin arsa açmak için orman yaktığı bilinmektedir. Orman Maadin ve Ziraat Nezareti tarafından bu gibi olaylara izin verilmemesi gerektiği aksi takdirde ormanlarda toplu zarara sebep olacağı Dahiliye Nezareti'ne bildirilmiştir.⁸¹

12 Temmuz 1917 tarihinde Celaleddin Bey Ormanı'nda çıkan yangına sebep olduğu gerekçesiyle muhacirinden Mehmed oğlu Hasan'ın yakalanarak evrakıyla birlikte adliyeye teslim edilmiştir.⁸²

Ahaliden kimselerin ormanları ateşe vererek yer açmaya çalışmalarında ahalinin kendi tarlasındaki üretimle yetinemediği düşünülebilir. Bu gibi durumlara kimi dönem kıtlık ve kuraklığın vurması kimi dönem de vergi yükünün ağır gelmesi yol açabilmektedir. Bazı durumlarda ise bölgenin önde gelen kişilerinin güçlerini kullanarak daha geniş toprakları elde etmek istediği bilinmektedir. Nihayetinde her detayı belirtilmemekle birlikte ahaliden kimselerin sebep olduğu yangınların birçok örneği Osmanlı arşivinde mevcuttur.

Aralık 1852 tarihinde Meclis-i Vâlâ orman yangınları ile ilgili önemli bir kararı vermiştir. Büyük ormanların çiftçiler tarafından yer açmak amacıyla yakıldığı bilgisinin

⁷⁸ Tızlak, 1996: 11.

⁷⁹ Muhacirlerin yokluk çektiği durumlarda ormanlara sığınması veya buralara zarar vermek pahasına yer edinmeye çalışması, ilgili bölgelerin orman yangınları ve tahribi araştırılarak ulaşılabilecek bir konu olarak bu çalışmanın sınırlarının dışında kalmaktadır. Ancak halkın bu gibi durumlarda suçlanması yerine bu kötü sonuçlara sebep olan sosyo-ekonomik durumun ele alınmasının ön planda olması daha faydalı görünmektedir.

⁸⁰ BOA. DH. MKT. 2003-7.

⁸¹ BOA. BEO. 2172-162852.

⁸² BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 52-5.

verildiği belgede, bu yangınların Tersane-i Amire işlerini sekteye uğratabileceğine değinilmiştir. Ayrıca ormanların hüsn-ü muhafazası için lazım gelen işlerin yapılması ve ilgili memurlara tembihatta bulunulmasına karar verilmiştir. Tersane-i Amire ormanları dışında cibal-i mübaha ve vakıf arazilerinde de arazi açmak isteyenlerin önlenmesi istenmiştir. Cânib-i miriye, şahıslara ve Tersane-i amire ormanlarının ihrak ve itlafına cesaret edenlere ise derhal gerekli cezanın verilmesi talep edilmiştir.⁸³ Meclis-i Vâlâ'nın büyük ormanların bahçe açmak için yakıldığını beyan etmesi ve bu konudaki hassasiyeti, 1852 yılında arsa açmak için orman yakmanın Osmanlı Devleti'nin dikkatini çektiğini göstermekte ve yaygınlık kazanmış olabileceğine işaret etmektedir.

Eylül 1853 tarihinde İzmit havalisindeki orman bölgesinin ahalisi tarafından bağ ve bahçe oluşturabilmek için yakılmıştır. Bu yangınla ilgili kereste memuruna ve İzmit Kaymakamlığı Kapudan Paşa'ya, yakılan ormanın Tersane-i Amire'ye ait olmadığını ve ahalinin kullanımı ve korunması kendi sorumluluğunda olan ormanlık bölgeyi ateşe verdiği söylenmiştir.⁸⁴ Ancak 1853 tarihli belgenin taşıdığı bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bu durum yaşanan orman yangını ile ilgili kesin bir değerlendirmeden ziyade olabilecekler hakkında bilgi vermektedir. Belgeden elde edilen bilgiler ahalinin kendi sorumluluğunda olan kullanımı ve korunması kendi sorumluluğunda olan ormanlık bölgelerde arsa açmak gibi haklara sahip olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca Tersane-i Amire'ye ait ormanların korunması konusundaki hassasiyet dikkat çekmektedir.

Karesi vilayetinden alınan bilgilere dayanılarak Sadaret tarafından Maliye Nezareti'ne gönderilen 14 Mart 1888 tarihli bir kayıтта Çan nahiyesine bağlı Soğucak ve Ezine Kazasına bağlı Bayramiç ormanlarını ve Edremid kasabası civarındaki boş ormanları yakmaktan dolayı zan altında tutulan kişilerin yangına sebebiyet verdikleri gerekçesiyle adliye sevk edildiği bildirilmiştir.⁸⁵ Bu yangınla ilgili kayıтта ormanlık alanda arsa açılmak için yakıldığı doğrudan belirtilmemiştir. Ancak doğrudan zanlıların suçlanması ve bir dikkatsizlikten söz edilmemesi arazi açmak amacına işaret etmektedir. Ayrıca boş ormanların yakıldığının vurgulanması da amacın arazi açmaya yönelik olma ihtimalini artırmaktadır.

Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'ne 26 Ekim 1893 tarihinde ahalinin cibal-i mübaha ormanlarında tarla açmak için kasten yaktığı bildirilmiş ve aynı yıl içerisinde 15 orman yangının daha çıktığı bilgisi de ek olarak sunulmuştur. Ormanların daha fazla tahrip olmaması için ise orman muhafaza memurlarına bilgi verilmiş ve yangına sebep olanların yakalanıp

⁸³ BOA. A.} MKT.MVL. 58-81.

⁸⁴ BOA. A.}AMD. 48-92.

⁸⁵ BOA. DH. MKT. 1494-26.

cezalandırılması gerektiği bildirilmiş. Ayrıca yanan yerleri kullanmaları için gerekli senetlerin ahaliye verilmemesi bildirilmiş ve böylece orman yangınından faydalanılmasının önüne geçilmek istenmiştir.⁸⁶ Bu olaylar orman arazisi için önemli bir mücadelenin yaşandığını yansıtmaktadır. Aynı vilayette, aynı sene içerisinde çıkan 15 orman yangına dikkat çekilmesi ahalinin arsa açmaktaki ısrarının göstergesi kabul edilebilir. Bu ısrarlarında yangına sebep olanların ceza almamasının etkili olduğu düşünülmüş olmalı ki bu konuya dikkat edilmesi istenmiştir. Ahalinin ısrarının altında yatan bir başka nedenin ise, cibal-i mübaha ormanları üzerindeki haklarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

1893 tarihli bir kayıta Aydın Vilayeti'ne bağlı Kayser ormanlarında çıkan yangında konumuzla ilgili detaylı bilgiler mevcuttur. 4 Eylül 1893 tarihinde Orman Nazırı tarafından Kayser köyü ahalisinin, her sene kasıtlı olarak ormanları ateşe vererek, tarla ve yayla oluşturma amacıyla olduğu bildirilmiştir. Ahaliden bazı kişilerin ormanda belirli yerlerde ağaç yığınları hazırlayarak yangına sebep olduklarına dair delillere ulaşıldığı da belirtilmiştir. Ayrıca yangını söndürmek için çevredeki köylerden insanların yardıma koştuğu halde, ormanın içinde arsaları olan Kayser köyü ahalisinin yardım etmediği bununla da kalmayarak ahaliden Paşalı Ahmet ve adamlarının orman memurlarına ateş açtığı bildirilmiştir. Son olarak da Kayser köyünün muhtarı Muhammed Efendi, Emin Ağa ve Paşalı Ahmet'in tedip edilmedikçe ormanın yangınlardan korunamayacağına dikkat çekilmiştir. Bu gibi arsa açma faaliyetlerine de kesinlikle izin verilmemesi ve bu amaçla ne gerekiyorsa yapılması için ilgili vilayetlere bilgi verilmesi istenmiştir.⁸⁷ Ahalinin ormanlık arazide arsa açmak için ısrarının kimi durumlarda eşkıyalığa kadar vardığı dikkate değer bir olaydır. Ayrıca Orman Nazırı'nın orman yangınının sebebi ile ilgili detaylı verilere sahip olması orman muhafazası için gösterilen dikkate işaret etmektedir.

Tarsus kazasına tabii Ulaş nahiyesinin bir köyüne ait ormanda yangın çıktığı bilgisi alınması üzerine hızla söndürülmesi ve suçluların deliller ile birlikte ortaya çıkarılması için 27 Eylül 1893'te Mersin Mutasarrıflığına yazı gönderilmiştir. Mersin Mutasarrıflığından gelen cevap ise ilgili köyün ahalisinden biri çoban üç kişinin tutulan zabıt ve tahkikat ile adliyeye gönderildiği belirtilmiştir.⁸⁸ Ancak belgede bu kişilerin ormanı neden ateşe verdiği dair bir bilgi mevcut değildir.

Dahiliye Nezareti'nde kaleme alınan 24 Haziran 1896 tarihli kayıta yaşanan bir orman yangınıyla ilgili bilgi verilmemiştir ancak yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte kuraklık

⁸⁶ BOA. BEO. 300-22477.

⁸⁷ BOA. BEO. 279-20896.

⁸⁸ BOA. DH. MKT. 140-19.

yaşandığı vakitlerde tarla ve mera açmak için kasten çıkarılan yangınların olduğuna dikkat çekilmiş ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için Aydın, Adana, İşkodra, Cezayir, Hüdavendigar, Kastamonu, Konya, Selanik, Kosova, Manastır, Edirne, Trabzon, Suriye, Erzurum, Sivas, Haleb, İzmit, Çatalca, Biga, Bağdad, Van, El-Aziz gibi vilayetlere bilgi verilmiştir.⁸⁹

Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'nden Adliye ve Mezahip Nezareti'ne ormanların korunması için cezai işlemler ile ilgili konularda yardımlarını istemek amacıyla 9 Nisan 1903 tarihinde bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda arsa ve mera açmak amacıyla çıkarılan yangınlara da dikkat çekilmiş, orman memurlarının orman yangınına söndürmekle meşgul oldukları için orman yangınlarının sebeplerini meydana çıkarabilecek müdahaleyi yapacak imkanı bulamadıklarını ve bulduklarında ise yeterli delili zamanında toplayamamış oldukları belirtilmiştir.⁹⁰ Ancak yaşanan bir orman yangını hakkında bilgi verilmemiştir.

Silivri kazası içerisinde tren hattı sınırında bulunan orman, kimliği belirsiz bir kişi tarafından ateşe verilmiş ve orman yangını, 10 dönüm kadar arazi yandıktan sonra söndürülebilmiştir. Orman yangının ardından yaşanan olay ise yangının amacını ortaya çıkarmıştır. Bu olay hakkında bilgi veren 16 Nisan 1903 tarihli kayıta göre yangından sonra yanan arazi, yakınlardaki bir çiftliğe aitmiş gibi gösterilmek istenmiştir. Ancak arazinin öteden beri miri arazi olarak görüldüğü belirtilmiştir.⁹¹ Bu yaşananlar miri ormanların mülke çevrilmesi için yakılmasının en açık örneklerinden biridir.

Şarkî Rumeli'de Dereköy ahalisinden Bulgar asıllı bir kişinin bildirmesi sonrasında fark edilen orman yangınından 29 Ağustos 1904 tarihli bir kayıta bahsedilmiştir. Orman yangının nedeni ile ilgili ilk olarak tarlalarını temizlemek için otları ateşe veren ahalinin sebep olduğu söylenmiş ancak yapılan tetkikat sonrasında miri ormanların tarlaya çevrilmesi amacıyla yangın çıkarıldığı daha olası görülerek bu şekilde kabul edilmiştir.⁹²

1909 tarihinde Orman Maadin ve Ziraat Nezareti tarafından Dahiliye Nezaretine, Rodos adasında tarla açmak için ormanların yakıldığı bildirilmiş ve bu olayla ilgili Orman İdaresi'nin davası sonucunda köy ahalisinin kasame usulü ile tazminat ödemeye mahkum edilmiş olduğu ancak bu cezanın affedilerek ahalinin orman tahribi konusunda cesaretlendirildiği yazılmıştır.⁹³ Kasame usulü, kelime anlamı olarak yemin etmek, yemin eden topluluk gibi anlamlar taşımakla birlikte İslam hukukunda suçlunun kesin olarak belirlenemediği durumlarda suç mahalli

⁸⁹ BOA. DH. MKT. 2075-94.

⁹⁰ BOA. BOA. 2041-153028.

⁹¹ BOA. DH. MKT. 687-51.

⁹² BOA. A.} MTZ. (04) 120-57

⁹³ BOA. DH. MKT. 2714-13.

çevresindeki kişilerin suçu işlemediklerine dair yemin etmesi anlamına gelmektedir.⁹⁴ Ancak ormanları korumak amaçlı kullanımı diğer anlamlarından daha farklıdır. Kasame usulü uygulandığında ormanda meydana gelen tahribattan çevredeki ahali sorumlu tutulmakta ve ormanlarda meydana gelen zarar ahaliye ödettirilmektedir. 1909 tarihli kayıta bahsedilen diğer bir önemli husus da orman yangınının cezasız bırakılmamasıdır. Arazi açmak amacıyla çıkarılan yangınların önünü alabilmek için cezanın mutlaka gerekli görüldüğü belgeden anlaşılmaktadır.

Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinin orman yangınlarına dair kayıtları tuttuğu defterinde 1918 yılında tarla genişletmek için yakılan ormana dair yalnızca bir kayıt mevcuttur. Bu kayıta Kastamonu Vilayetine bağlı Boyabat Kazası içinde bulunan ormandan 15 Ekim 1918'de çıkan ve 17 Ekim 1918'de 15 dönüm alanı yaktıktan sonra söndürülebilen orman yangınının nedeni tarla genişletmek için yakılan ateş olarak belirtilmiştir.⁹⁵

2.2. Kömür Elde Etmek Amacıyla Çıkarılan Orman Yangınları

Odun kömürü her zaman insanların yakacak ihtiyacı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak odun kömürü üretimi, odunların ısıtılması ile elde edildiğinden dolayı ormanlar için önemli bir tehdit unsuru olmuştur. Bu gibi durumların orman yangınlarına sebep olmasının önüne geçmek için Osmanlı Devleti odun kömürü üretimini ormanın belirli arazilerinde sınırlandırmaya çalışmıştır.

Erzurum, Muş, Bayezid, Kars ve Çıldır Sancakları içindeki Söğütlü ormanında izinsiz bir şekilde kestikleri ağaçları yakarak kömür elde etmeye çalışan kömürcülerin odunları ateşe vermelerinin ardından yangın çıkmış ve hızla ormana yayılmıştır. Olaya dair bilgilerin bulunduğu 23 Temmuz 1868 tarihli kayıta yangının ulaştığı boyut ve yangının söndürülmesi ile ilgili bilgiler verilmemiş ancak bu ateşe verme olayının ağaç filizlerine zarar vererek ormanları tahrip ettiği belirtilmiştir.⁹⁶

1902'de Kırıkkilise Mutasarrıfı tarafından Vize kazasına bağlı İlyas Paşa ormanında yangın meydana geldiği bildirilmiş ve aynı bölgede çıkan yangınların sayısının arttığı belirtilmiştir. Ayrıca bu kayıta yangınların sayısının artmasından dolayı orman yangınlarının kasti olarak çıkarılabileceği olacağı şüphesi üzerinde durulmuş ve orman yangınının nedeninin ortaya çıkarılması talep edilmiştir.⁹⁷ 20 Ağustos 1902 tarihli başka bir kayıta ise bahsi geçen İlyas Paşa Ormanı'ndaki yangının nedeni hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Bölgedeki

⁹⁴ Bardakoğlu, 2001: 528.

⁹⁵ BOA. T. d. 1686.

⁹⁶ BOA. A.} MKT. MHM. 414-40.

⁹⁷ BOA. DH. MKT. 557-25.

köylerden birkaç kişinin kömür elde etmek için ateş yaktıkları bildirilmiştir. Ancak yakılan ateşin kuru ağaçlara sirayet etmesi ile 1000 dönüme yakın alanın hasar gördüğü belirtilmiştir.⁹⁸ Bu durum kömür elde etmek amacıyla yakılan küçük ateşlerin verebileceği hasarı gözler önüne sermektedir.

Küçükkum ve Dereseki civarında çıkan orman yangını 200 hektar alan içerisinde 5000 adet meşe ve kavak ağaçlarını ve bir miktar kocayemişi yaktıktan sonra söndürülebilmiştir. Bu orman yangını hakkında bilgi verilen 30 Haziran 1917 tarihli kayıta yangının sebebi olarak Topçu Ankaralı İbrahim Çavuş, Tosyalı Osman, Hüseyin ve Ömer'in kömür elde etmek için yaktıkları ateşin ormana yayılması belirtilmiştir.⁹⁹

Orman Maadin ve Ziraat Nezaretinin orman yangınlarına dair kayıtlarının bulunduğu defter içerisinde 1918 yılında kömür üretimi ile ilgili birçok yangından bahsedilmektedir. Bu yangınlar Tablo 2.1’de listelenmiştir.

Tablo 2.1: Orman Maadin ve Ziraat Nezareti’nin defter kayıtlarında bulunan kömür üretimi ile bağlantısı olan orman yangınlarının listesi.¹⁰⁰

Vilayet	Kaza	Yanan Alan	Çıkış Tarihi	Söndürülm e Tarihi	Nedeni
Aydın	Foça	10 Hektar	5.07.1918	7.07.1918	Kömür ocağından
İstanbul	Ömerli	270 Dönüm	23.03.1918		Kömür ocaklarından
İstanbul	Ömerli	1500 Dönüm	-		Kömür yakan Jandarmaların ocaklarından
İstanbul	Ömerli	3 Dönüm	29.06.1918		Kömür ocaklarından
Kastamonu	Taşköprü	15 Dönüm	1.10.1918	7.10.1918	Kömür ocaklarından
Kastamonu	Boyabat	5 Dönüm	5.10.1918	5.10.1918	Kömür ocaklarından
Kastamonu	Boyabat		7.10.1918		Kömür ocaklarından
Sivas Vilayeti	Erbaa	2 Dönüm	29.06.1918	29.06.1918	Kömür ocağından

⁹⁸ BOA. DH. MKT. 563-46.

⁹⁹ BOA. DH. EUM. 6.ŞB 51-81.

¹⁰⁰ BOA. T. d. 1686

2.3. Yaz Mevsimi, Kuraklık ve Isınma Nedenleri ile Meydana Gelen Orman Yangınları

Osmanlı Devleti gibi ılıman iklimin etkili olduğu bölgelerde kuraklık ve aşırı ısınma sıklıkla karşılaşılan iklim olaylarından. Özellikle yaz mevsiminin gelmesiyle ortaya çıkan bu durum ormandaki ağaçları ve çalıları kurutarak, yangına oldukça elverişli bir alan oluşturmaktadır. Ancak kuraklık ve aşırı ısınma tek başına yangınların ortaya çıkması ve yayılması için yeterli değildir. Kuraklık ve yüksek sıcaklıklar ormanlarda yangın için hazır alanlar oluşturmalarına rağmen rüzgar veya fırtına meydana gelmez ise çıkan yangınlar oldukça kısıtlı alanı yakarak sönmektedir.¹⁰¹ Nihayetinde yaz mevsimi, kuraklık ve aşırı ısınma Osmanlı ormanları için büyük bir tehdit oluşturmıştır.

1853 yılında Aladağ ve Köroğlu Kayası Dağlarında meydana gelen bir orman yangınının Bolu hapishanesinden kaçan kişiyi yakalamak için memurlar tarafından yakıldığı şeklinde söylenti ortaya çıkmıştır. Bu olay hakkında bilgilerin bulunduğu 23 Kasım 1853 tarihli bir kayıta orman yangınına memurların sebep olduğu şeklindeki söylentinin gerçek olmadığı anlaşıldığı bildirilmiştir. Orman yangınlarının nedeni olarak ise son dönemlerde havaların kurak gitmesinden dolayı ormanlarda kesilmiş olarak bırakılan ağaçların kuruması öne sürülmüştür. Ancak ateşin ilk nereden ve neden yandığı konusunda kesin bilgiye ulaşamadığı da belirtilmiştir.¹⁰² Belgede yangının doğal yollardan meydana gelmiş olabileceği görülmektedir. Ancak orman yangınına değerlendiren memurlar, birilerinin bilinçli olarak ya dadikkatsizlik sonucunda yangına sebep olduğu fikri üzerinde durmuşlardır. Bu durum kuraklığın her zaman orman yangınlarına sebep olmadığına fark edildiğini göstermekle birlikte bir yangının sebebi incelenirken nedeninin sadece doğal afet olarak belirlenmesi gibi bir kolaycılığa da kaçılmadığını göstermektedir.

Bugünkü Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Belova ormanlarında çıkan yangınla ilgili 29 Temmuz 1894 tarihli bir kayıta *şiddet-i hararetten* meydana gelen bir orman yangını hakkında bilgilere ulaşılmaktadır.¹⁰³ Bâb-ı Âli'den kaleme alınan 1894 tarihli bu kayıta orman yangının söndürülmesi için asker gönderileceği beyan edilmiştir.¹⁰⁴ Orman yangınının devam ettiği sırada yazışmaların yapılmış olması ve asker gönderilmeye karar verilmesi, sıcaklık nedeniyle meydana gelen bu yangının, yayılma imkanı bularak genişlediğini göstermektedir. Nitekim 28 Temmuz 1894 tarihli telgraftan alınan bilgilerin iletildiği başka bir kayıta da Belova ormanlarındaki yangının ihbarı yapılırken yangının ilerlememesi için gerekli faaliyetlerin

¹⁰¹ Uslu, 1947: 18.

¹⁰² BOA. A.} MKT.NZD. 101-95.

¹⁰³ II. Abdulhamid'in fotoğraf arşivlerinde bulunan Belova ormanlarının fotoğrafı için bkz. Ek-1.

¹⁰⁴ BOA. Y.A. HUS. 304-42.

gerçekleştirilmesi istenmiştir.¹⁰⁵

Biga Mutasarrıflığı tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilmiş 5 Eylül 1894 tarihli telgrafta Kaz Dağları ormanlarında Çam nahiyesine bağlı bir dağda yangın çıktığı, kuraklık ve şiddetli poyraz nedeniyle Bayramiç nahiyesi ormanlarına zarar verdiği bildirilmiştir. Bu yangının bir kısmı Karabayır'a sirayet etmeden söndürülmüş, yangının diğer tarafı ise Domuzçukuru ormanında devam etmiş ve Bayramiç'in Serhadobası başına kadar geldiğinde söndürülebilmıştır. Nahiye Müdürü Hacı Rahmi Efendi'nin gönderdiği tahriratta ise icra olunan tedbirler ile birlikte Orman Süvari memuru Besim Bey, Ser-müfettiş Muavini İzzet Efendi ve civar kazalardan orman memurları ile 300-400 kişi kadar ahaliden kimselerin yardımıyla söndürülmüştür.¹⁰⁶ Detaylı bilgilerin olduğu belge, kuraklık güçlü rüzgarlar ile birleştiğinde orman yangınına nasıl bir afete dönüştürdüğü hakkında bilgi vermektedir.

12 Ekim 1894 tarihli kayıta bir orman yangını hakkında önemli bir yazışma gerçekleşmiştir. Bu yazışmalar içerisinde ilk olarak Dahiliye Nezareti, Ticaret ve Nafia Nezaretinden yangının sebebi hakkında trenlerden kaynaklandığı şüphesiyle detay talep etmiştir. Ardından yapılan yazışmalarda Demiryolları İdaresi Şark Demiryolları işleticisi komisyonuna bu yangının nedenini sormuş ve cevap olarak yangın başladığında trenin henüz o mahalden geçmediği cevabını almıştır. Nihayetinde kurak bir mevsimde bulunduğundan ahalinin yaktığı herhangi bir ateşten veya sigaradan dolayı orman yangını çıkabileceği düşünülmüştür.¹⁰⁷ Kurak geçen bir dönemin ormanları yangınlara karşı savunmasız bıraktığı belgede görüldüğü gibi ormancılar dışında da birçok kurumun bilgisi dahilindedir. Fakat bu durum ilgili kişilerin sorumluluğu doğal afetlere yüklemesi gibi bir yönelimden kaynaklanabileceğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Yaz mevsimi ve kuraklığın diğer yangın sebepleri ile nasıl iç içe geçtiğini belirten 24 Haziran 1896 tarihli bir kayıta önemli bilgiler mevcuttur. Bu kayıta tarla ve mera açmak gibi kasıtlı nedenlerle veya dikkatsizlik sonucu çıkan yangınların kuraklık dönemlerinde çoğaldığından bahsedilmiştir. Ayrıca insanların kuraklıkla birlikte ormanları yakmaya yöneldiği belirtilmiştir. Buna istinaden yaz mevsiminin gelmesiyle ormanların yangından muhafazası için fevkalade dikkat edilmesi ve eğer yangın çıkarsa mahalli hükümetlerden yardım istenerek, yangının yayılmasına meydan verilmeden söndürülmesi gerektiği Orman Ser-müfettişliklerine ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için Aydın, Adana, İskodra, Cezayir, Hüdavendigar, Kastamonu, Konya, Selanik, Kosova, Manastır, Edirne, Trabzon, Suriye,

¹⁰⁵ BOA. A.} MTZ. (04) 26-35.

¹⁰⁶ BOA. DH. MKT. 280-56.

¹⁰⁷ BOA. DH. MKT. 294-16.

Erzurum, Sivas, Haleb, İzmit, Çatalca, Biga, Bağdad, Van, El-Aziz gibi vilayetlere bilgi verilmiştir. Bununla birlikte ormanları ateşe verenlerin yakalanarak mahkemeye verilmesi de tebliğ olunmuştur.¹⁰⁸

9 Nisan 1903 tarihinde Orman Maadin ve Ziraat Nezareti, Adliye ve Mezahip Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda orman yangınları ve orman yakanlar hakkında yapılması gerekenler ile ilgili bilgi verdiği yazıda ormanlarda yaz mevsiminde ve özellikle kuraklık yaşanan senelerde pek çok yangın meydana geldiğini belirtmiştir. Ayrıca orman memurlarının orman yangınına söndürmekle meşgul oldukları için orman yangını sebeplerini araştırabilmek için gerekli müdahaleye yapacak imkanı bulamadıkları ve bulduklarında ise yeterli delili zamanında toplayamamış oldukları belirtilerek Adliye ve Mezahip Nezaretinden orman yangını suçlarının ortaya çıkarılması sürecinde yardımlarını istemiştir. Delilerin bulunamaması sonucunda yaşanan bu durumun orman yangınına sebep olan kişilerin cezasız kalmasına neden olduğu ve bunun önüne geçebilmek için de Adliye ve Mezahip Nezaretinden memurların yardımcı olması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁹

Kuraklıkla ilişkili orman yangını nedenlerinden biri diğerlerinden oldukça farklıdır. Bu dönemlerde insanların yağmura olan ihtiyaçlarının arttığı bilinmektedir. İnsanlar bu sebeple yağmur yağmasını sağlayabilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Dumanların yağmur bulutlarını hatırlattığından olsa gerek orman yakmak başvuru yöntemlerinden biri olmuştur.¹¹⁰ Ancak kurak bir dönem üzerine bu şekilde çıkarılan yangının kuraklığı önlemek yerine tam tersi etkide bulunacağı ortadadır.

22 Mart 1918 tarihinde Belgrad ormanının Paşadere bölgesinde çıkan orman yangını miriye ait olan ormanlardan 200 dönümü, Davut Paşa baltalıklarından ise 500 dönüm yandıktan sonra söndürülebilmektedir. Yangının nedeni olarak ise kasten çıkarıldığına dair herhangi bir kanıt bulunmadığı belirtilmektedir.¹¹¹ Bu şekilde insanlar tarafından çıkarıldığına dair kanıtların olmadığı belirtilen orman yangınlarının kuraklık gibi doğal sebeplerle meydana gelmiş olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Yaz mevsiminin gelmesi ile sıcak havaların ormanları kurutarak yangına müsait hale getirmesinin ve bu durumun şiddetini arttıran kuraklık gibi olayların ormanlar üzerinde büyük bir tehdit oluşturduğu Osmanlı arşivinde yer almıştır. Örneğin; 4 Nisan 1917 tarihli kayıta orman yangınlarının sıkça meydana geldiği yaz mevsimin yaklaşmasından dolayı gerekli

¹⁰⁸ BOA. DH. MKT. 2075-94.

¹⁰⁹ BOA. BEO. 2041-153028.

¹¹⁰ Tızlak, 1996:11.

¹¹¹ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 51-65.

tedbirlerin alınması gerektiği Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından ilgili bütün kurumlara iletildiği bildirilmektedir.¹¹² Ancak bahsedilen kuraklık gibi doğal nedenlerin ormanlara büyük zarar vermesine genellikle insanlar tarafından bilinçli ya da dikkatsizlik sonucu çıkarılan orman yangınları yol açmıştır. Yaz mevsiminin gelmesi ve kuraklık gibi yaşanan doğal olayların afete çevrilmesine yol açan bu gibi olaylar dönemin kayıtlarında yer bulmuştur.

2.4. Çeşitli Dikkatsizliklerden Kaynaklanan Orman Yangınları

Dikkatsizlikten kaynaklanan yangınlar Osmanlı arşivine oldukça çeşitli şekillerde yansımıştır. Bunların içerisinde çoğunlukla, yakılan ateşin söndürülmemesi, trenlerden közlerin sıçraması veya sigaranın söndürülmeden atılması gibi nedenler bulunmaktadır. Bu gibi önlenemez nedenlerden doğan yangınların detaylarının incelenmesi Osmanlı Devleti için önem taşımıştır. Dikkatsizlik gibi sebeplerle meydana gelen orman yangınlarının önünü almak için Osmanlı Devleti tarafından bu gibi orman yangınlarının nedenleri araştırılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

12 Ekim 1894 tarihli bir kayıta Sinekli ile Çerkezköy İstasyonları arasında bulunan Kurandere ormanlarından 14 Ağustos 1894'te geçen bir trendeki ateşçiler tarafından atılan ateşin orman yangınına sebep olduğu ihbar edilmiştir. Ardından şimendüfer memurları tarafından bu gibi ateş atma olaylarının ormanların yanarak mahvolmasına sebebiyet verebileceği belirtilmiştir. Ayrıca olayın tekrar etmesine izin verilmemesi gerektiği, eğer tekrar ederse de zarar ve ziyanın tazmin ettirileceği bilgisinin ilgili kişilere iletilmesi Dahiliye Nezareti tarafından Ticaret ve Nafia Nezaretinden istenmiştir. Daha sonra Demiryolları İşletici Komisyonu'na sorulduğunda yangının bundan kaynaklanmamış olabileceği, çünkü o yangının trenin geçmesinden önce çıktığı cevabı alınmıştır.¹¹³ Bu yangına tren ateşçileri neden olup olmadığı kesin sonuca bağlanmamış görülmektedir. Ancak belgede geçen yazışmalarda aynı uyarının daha sonra tekrar gönderilmesi trenlerin etkisinin olduğuna dair düşüncüyü güçlendirmektedir.

6 Ocak 1895'te Dahiliye Nezareti, Edirne Vilayeti ve Çatalca Mutasarrıflığına:

“...Her ne kadar Şimendüfer İdaresince ormanlarda ateş kazası olmaması için dikkat edileceği beyan ediliyorsa da hudanekerde küçük bir dikkatsizlik büyük zararlara neden olabilir. Ahali veya şimendüfer memurlarının zararlı bir hal vuka gelmesine meydan vermemesi eğer olursa mütecasirlerinin kanundan kurtarılmaması için lazım gelen tedbirlerin alınması gereğinin yerine getirilmesi...”

¹¹² BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 14-14.

¹¹³ BOA. DH. MKT. 294-16.

Şeklinde bir uyarı yapmıştır.¹¹⁴ Bu uyarıda eğer önlem alınırsa dikkatsizlikten kaynaklanan zararların önüne geçilebileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

27 Eylül 1899'da Orman Maadin ve Ziraat Nezaretine yaşanan yangınla ilgili bilgi verilmiştir. Buna göre Kirazlık köyü ahalisinden Kıpti taifesine tabi iki şahıs, ağaçtan bal alabilmek için dumanla arıları püskürtmeye çalışmışlar ve bu sırada ateşi kontrol edemeyerek 100 dönüm kadar ormanın yanmasına sebep olmuşlardır. Ardından bu kişilerin yakalanarak adliyeye sevk edildiği bildirilmiştir.¹¹⁵

Edirne Vilayetinden alınan tahrirata dayanılarak 14 Ağustos 1902 tarihinde Dahiliye Nezaretinden Orman Maadin ve Ziraat Nezaretine, 7 Ağustos günü Anbardere Karakolu civarındaki tren yolunun 122 kilometre mesafesinde çıkan ateşten dolayı Halacı köyünün ormanının yandığı bildirilmiştir. Sebep olarak kesin bir bilgi verilmemekle birlikte trendeki yolcuların sigaralarını söndürmeden atmalarının yangına sebep olabileceği ihtimalinin üzerinde durulmuştur.¹¹⁶

23 Şubat günü saat 10 civarında tren hattı üzerinde Kurfalli köyüne yarım saat mesafede olan hattın 98. ile 99. kilometreleri arasında orman yangını meydana geldiği Jandarma tarafından görülmüş ve yaklaşık 1 dönüm kadar alan yandıktan sonra hemen söndürülmüştür. Bu olayla ilgili bilgilerin bulunduğu 19 Mart 1902 tarihli kayıta orman yangının nedeninin yapılan tahkikat neticesinde anlaşıldığı belirtilmiştir. Tahkikata göre, aynı gün Edirne'den İstanbul'a giden posta lokomotifindeki küllü ateşin makinist tarafından ilgili yerde atılması sonucunda yangının meydana geldiği belirtilmiştir.¹¹⁷

26 Ağustos 1903 tarihli bir kayıta da İstanbul'dan Edirne'ye giden bir posta lokomotifinden kaynaklı orman yangınına değinilmiştir. Trendeki makinist ve ateşçinin attığı kömürlerden dolayı yangın çıktığına dair delillerin bulunduğu belirtilmiştir.¹¹⁸ Ancak yangının kazaen meydana geldiği konusunda hemfikir olunduğu anlaşılmaktadır.

Trenlerin ormanların derinliklerini ulaşılabilir kılarak, doğrudan veya dolaylı yoldan yangın çıkmasına neden olduğuna dair çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. Örneğin sigaranın tren yolları aracılığıyla bazı yangınlara sebep olduğu görülmektedir. Nihayetinde bu bilgilerdeki ortak nokta trenlerin sebep olduğu yangınların önlenebilirliği ve genellikle kazaen meydana geldiği hususundadır.

Dikkatsizlik sonucu meydana gelen yangınların içerisinde söndürülmeden bırakılan

¹¹⁴ BOA. DH. MKT. 294-16.

¹¹⁵ BOA. DH. MKT. 2251-142.

¹¹⁶ BOA. DH. MKT. 567-74.

¹¹⁷ BOA. DH. MKT. 668-59.

¹¹⁸ BOA. BEO. 2150-161246.

ateşler de yer almaktadır. Oldukça basit bir şekilde önü alınabilecekken ateşin bir anlık dikkatsizlik sonucu yayılması veya tamamen söndürülmeden bırakılması bu tip yangınların meydana gelmesine sebebiyet vermektedir.

13 Ağustos 1904 tarihli bir kayıta söndürülmeyen ateşten doğan bir yangının örneği mevcuttur. Yaklaşık olarak 30 Temmuz 1904 tarihinde Kocaalan ve Kokarca olarak adlandırılan yerlere yakın bir alanda kimliği bilinmeyen bir kişinin yaktığı ateşi söndürmemesi sonrasında orman yangını meydana gelmiş ve rüzgarın etkisiyle Balkan'a sirayet etmiş ve ardından Hatt-ı İmtiyaz'ın çevresindeki orman olarak tarif edilen yerlerdeki orman tamamen yanmıştır.¹¹⁹

23 Ağustos günü farklı köylerden kimselerin yaktıkları ateşi söndürmemeleri üzerine orman yangını çıktığının teyit edildiğine değinilmiş ve yangın sonrasında 140 hektar ormanın yandığı 23 Eylül 1904 tarihli bir kayıta belirtilmiştir.¹²⁰ Bu belge söndürülmeyen bir ateşin verdiği zararı göstermesi açısından önemlidir.

Unutulan ateşten meydana gelen yangınlar hakkındaki bilgilere Osmanlı arşivinde çok fazla rastlanılmamıştır. Bu durum yakılan ateşin unutulmaması konusunda devletin ve toplumun dikkatli olduğuna işaret etmektedir.

Taşozlu Dimitri Kalobari tarafından Rumeli Vilayetine gönderilen 13 Ekim 1906 tarihli bir kayıta Papa Yorgi'nin ormanı ateşe verdiği gerekçesi ile hakkında kamu davası açıldığı ancak Papa Yorgi'nin kendi tarlasını imar etmek üzere tarlasının içinde bulunan çalıları yaktığı belirtilerek ateşin Papa Yorgi'nin kontrolünden çıkarak ormana sıçradığı bildirilmiştir. Yangının ormana sıçramasının ardından arı kovanlarına doğru ilerlediğinin fark edilmesi üzerine orman yangınının söndürülmesi için Papa Yorgi'nin amele gönderdiği de bildirilmiştir. Ayrıca köyün muhtarı ve ihtiyar heyetinin yaptığı incelemelerle bu olayı teyit ettiği Taşozlu Dimitri Kalobari tarafından Rumeli Vilayetine beyan edilmiştir.¹²¹

19 Ekim 1916 tarihinde Göztepe'de söndürülmeden atılan sigara nedeniyle orman yangını meydana gelmiş ve orman yangını 200 hektar alan yandıktan sonra söndürülebilmıştır.¹²²

Araştırmalarımız esnasında çeşitli dikkatsizliklerde kaynaklanan orman yangınları konusu içinde yer alan birçok yangınla ilgili bilgi veren çeşitli kayıtlar karşımıza çıkmıştır. Buna göre 1916-1917 yıllarında çeşitli dikkatsizlikler meydana gelen orman yangınları

¹¹⁹ BOA. A.} MTZ. (04) 120-4.

¹²⁰ BOA. A.} MTZ. (04) 121-69.

¹²¹ BOA. TFR. I. ŞKT. 99-9835.

¹²² BOA. DH. İ. UM. 32-26.

şunlardır:

Tablo 2.2: 1916-1917 Yılları Arasında Çeşitli Dikkatsizliklerle Meydana Gelen Orman Yangınları¹²³

Tarihi	Yeri	Nedeni
29.02.1916	Beykoz	Sigara ve kibrit
11.04.1916	Akpınar karyesi Civarı	İş kazası
20.04.1916	Belgrad Ormanı	Sigara ve kibrit
19.06.1916	Yalova Katırlı Dağı Ormanı	İş kazası
13.08.1917	Büyükbakkalköy Civarı	Sigara ve kibrit
26.08.1917	Şile	İş kazası
31.08.1917	Riva	Askeri kaza
2.09.1917	Ayvalık	Yakılan ateşin kontrol edilememesi veya unutulması
9.09.1917	Rumelifeneri	Sigara ve kibrit
10.09.1917	Yakacık ve Kızılca karyesi	Yakılan ateşin kontrol edilememesi veya unutulması
3.10.1917	Alemdar	Yakılan ateşin kontrol edilememesi veya unutulması
9.10.1917	Ayazma	Yakılan ateşin kontrol edilememesi veya unutulması
26.10.1917	Ağıldere Ormanı	İş kazası

23 Mart 1918 tarihinde Kemberburgaz'ın Kısırkaya sınırları içerisinde orman yangını meydana gelmiş ve genişleyerek Şehit İsmail'e aid 600, Mahmud oğlu Kadri'ye ait 800, Gümüşdere'ye ait 700 dönüm olmak üzere toplamda 2100 dönüm baltalık yanmıştır. Bu yangınlar hakkında bilgi verilen 15 Nisan 1918 tarihli kayıta orman yangınının nedeni olarak

¹²³ 29.02.1916 tarihinde Beykoz yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3.ŞB.12-15; 11.04.1916 tarihinde Akpınar karyesi civarı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 13-8; 20.04.1916 tarihinde Belgrad Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 13-20; 19.06.1916 tarihinde Yalova Katırlı Dağı Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 14-47; 13.08.1917 tarihinde Büyükbakkalköy Civarı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 52-9; 26.08.1917 tarihinde Şile yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 19-56; 31.08.1917 tarihinde Riva yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 20-18; 2.09.1917 tarihinde Ayvalık yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB.20-21; 9.09.1917 tarihinde Rumelifeneri yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 20-48; 10.09.1917 tarihinde Yakacık ve Kızılca karyesi yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 20-52; 3.10.1917 tarihinde Alemdar yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 22-43; 9.10.1917 tarihinde Ayazma yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 23-9; 26.10.1917 tarihinde Ağıldere Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 24-34.

Gümüşdere’de yaşayan Baykuş Bey’in hizmetlisi Konyalı Mustafa’nın sigara yaktıktan sonra attığı kibritin ormanı tutuşturduğu bildirilmiş, Konyalı Mustafa hakkında kanuni işlemlerin başladığı da belirtilmiştir.¹²⁴

22 Temmuz 1918 tarihinde Pirinçi civarında bulunan Çınarlıhan ve İstanbul Caddesi’nin sonundaki yolun doğusundaki baltalıkta orman yangını meydana gelmiştir. Jandarma ve köy ahalisinin birlikte mücadelesi sonucunda toplamda 330 dönüm alan yandıktan sonra orman yangını söndürülebilmiştir. Orman yangınının nedeni olarak ise yolcular tarafından atılan sigara veya kibritin yol kenarında bulunan kuru ot vb. şeyleri tutuşturması olabileceği bildirilmiştir.¹²⁵

Osmanlı arşivi içerisinde Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube, Üçüncü Şube ve Altıncı Şube adları altında tasnif edilmiş olan belgeler özellikle 1915 yılından sonrası hakkında bilgi vermektedir. Bu belgelerden ulaşılan orman yangınları nedenlerinin çoğu dikkatsizlik başlığı altında verilen orman yangını nedenleri içerisinde olduğu görülmektedir. Bu tasniflerde verilen bilgilere dayanılarak dikkatsizlik nedeniyle meydana gelen orman yangınlarından metinde yer almayan yangınların listesi aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

1918 yılında çeşitli dikkatsizlikler neticesinde meydana gelen orman yangınları hakkında bilgi veren bir kayıt elimizde bulunmaktadır. Buna göre 1918 yılında dikkatsizlik nedeniyle meydana gelen yangınlar aşağıdaki Tablo 2.3’te toplanmıştır.

Tablo 2.3: 1918 Yılında Çeşitli Dikkatsizliklerle Meydana Gelen Orman Yangınları.¹²⁶

Ormanın Bulunduğu Vilayeti	Ormanın Bulunduğu Kaza	Yanan Alan	Yangının Çıkış Tarihi	Yangının Söndürülme Tarihi	Nedeni
Aydın	Karacasu		24.05.1918	25.05.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Bayındır	100 Hektar	31.05.1918	02.06.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Çine	1000 Dönüm	31.05.1918	04.06.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Bozdoğan	50 Dönüm	14.06.1918	14.06.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Garbikaraağaç		12.07.1918	-	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Bozdoğan	150 Dönüm	25.07.1918	26.07.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.

¹²⁴ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 51-65.

¹²⁵ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 53-22.

¹²⁶ BOA. T. d. 1686

Aydın	Bozdoğan	300 Dönüm	07.07.1918	08.07.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Aydın	Bozdoğan	10 Dönüm	23.06.1918	26.06.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Marmaris	300 Dönüm	10.06.1918	11.06.1918	Bal almak için yakılan ateş
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	200 Hektar	17.07.1918	18.07.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Muğla		18.07.1918	24.07.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Marmaris	2000 Dönüm	09.08.1918	10.08.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	300 Dönüm	18.08.1918	21.08.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Marmaris	1500 Dönüm	10.09.1918	12.09.1918	Tuz kaynatmak üzere yakılan ateşten çıkmış.
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	140 Hektar	07.09.1918	14.09.1918	Sigaradan dolayı meydana gelmiş.
Menteşe Sancağı	Fethiye	1000 Hektar	19.08.1918	21.08.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Muğla	400 Dönüm	07.09.1918	08.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Muğla ve Marmaris	50 Hektar	20.06.1918	-	Sigaradan dolayı meydana gelmiş.
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	30 Dönüm	16.07.1918	17.07.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	200 Dönüm	16.06.1918	18.06.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Menteşe Sancağı	Muğla	200 Hektar	04.08.1918	05.08.1918	Mısır tarlasını haşarattan korumak için gece yakılan ateşten çıkmış.
İstanbul	Ömerli	300 Dönüm	01.03.1918		Yolcular tarafından
İstanbul	-	-	-		Köylülerin ateşleri sonucu çalılıkların ateş alması
İstanbul	Kartal	500 Dönüm	15.07.1918		Ormanda yakılan ateşin söndürülmeden bırakılması
İstanbul	Kadıköy	330 Dönüm	07.08.1918		Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
İstanbul	Kadıköy	100 Dönüm	03.08.1918		Gelip geçenlerin yakarak bıraktıkları ateş
İstanbul	Ömerli	500 Dönüm	31.08.1918		17 Yaşında birinin bal almak için ateş yakmasından dolayı
İstanbul	Ömerli	15 Dönüm	25.03.1918		Mahrakat Taburu efradının sigaraları
İstanbul	Kadıköy	10 Dönüm	24.03.1918		Ormanda yakılan ateşten
Kastamonu	Safranbolu	1255 Hektar	07.04.1918	07.04.1918	Yolcular tarafından
Kastamonu	Taşköprü	18 Dönüm	29.09.1918	4.10.1918	Arabacıların ormanda yaktıkları ateş

Kastamonu	Safranbolu	8 Dönüm	25.09.1918	30.09.1918	Yolcular tarafından
Kastamonu	Kastamonu Merkez	25 Dönüm	20.10.1918	24.10.1918	Tarla kenarında yakılan ateşten
Kastamonu	Boyabat	500 Dönüm	11.10.1918	11.10.1918	Koşu hayvanlarını hayvanlardan ve haşarattan korumak için yakılan ateşten
Kastamonu	Taşköprü	2 Dönüm	18.10.1918	20.10.1918	Yolcular tarafından
Kastamonu	Boyabat	17 Dönüm	16.10.1918	18.10.1918	Bal almak için arılara verilen ateşten
Kastamonu	Boyabat	10 Dönüm	18.10.1918	18.10.1918	Tahtacının gece ormanda yaktığı ateşten.
Kastamonu	İnebolu	10 Dönüm	29.09.1918	29.10.1918	Tarla kenarında yakılan ateşten
Kastamonu	Araç	10 Dönüm	06.08.1918	10.08.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Kastamonu	Taşköprü	10 Dönüm	19.08.1918	20.08.1918	Avcılar tarafından
Kastamonu	Taşköprü	13 Dönüm	13.09.1918	14.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Kastamonu	Safranbolu	3 Dönüm	13.09.1918	13.09.1918	Darı tarlası kenarında çobanlar tarafından
Kastamonu	Taşköprü		30.09.1918	4.10.1918	Yolcuların yakmış olduğu ateşten
Kastamonu	Küre	30 Dönüm	16.10.1918	17.10.1918	Arabacıların orman civarından yakmış oldukları ateşten
Karesi Sancağı	Edremit	1225 Hektar	19.08.1918	20.08.1918	Boru pişirmek için yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	3500 Dönüm	25.09.1918	28.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Karesi Sancağı	Edremit	10 Dönüm	18.07.1918		Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Karesi Sancağı	Edremit	200 Dönüm	17.08.1918	18.08.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Karesi Sancağı	Edremit	1200 Dönüm	09.09.1918	09.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Karesi Sancağı	Edremit	50 Dönüm	05.08.1918	06.08.1918	Yolcular tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	5 Dönüm	08.09.1918	09.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
İzmit Sancağı	Yalova	200 Dönüm	25.03.1918	27.03.1918	Hayvan otlatırken yakılan ateşten
Edirne Vilayeti	İnöz	200 Dönüm	20.07.1918	21.07.1918	Ziraat müfrezesinin muhterik olan kilesinden
Edirne Vilayeti	Keşan	80 Dönüm	03.09.1918	03.09.1918	Yolcuların atmış olduğu sigaradan çıkmış.
Edirne Vilayeti	Keşan	100 Dönüm	16.09.1918	16.09.1918	Orman içinde mısır pişirmek için yakılan ateşten
Edirne Vilayeti	Keşan	300 Dönüm	26.09.1918	26.09.1918	Keçi çobanlarının ateşi

Konya Vilayeti	Eğridir		04.07.1918	04.07.1918	Şimendifer lokomotifinden etrafa saçılan ateşlerden
Sivas Vilayeti	Köprü	2500 Dönüm	18.10.1918		Orman içinde yakılan ateşin söndürülmemesi

Dikkatsizlik nedeniyle meydana gelen orman yangınlarının listelendiği tablolar incelendiğinde yaklaşık 20000 dönüm ve 3500 hektar ormanlık alanın yandığı görülmektedir. Oldukça basit tedbirlerle önüne geçilebilecek olan bu tip yangınların ne boyutta bir zarara sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca meydana gelen orman yangınlarının çoğunlukla temmuz ve ağustos gibi kurak mevsimlerde ve bu kurak mevsimlerin hemen ardından eylül ayında meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca meydana gelen yangınların çoğunlukla Kastamonu Vilayeti ve Menteşe Sancağında ortaya çıktığı görülmektedir.

Gerekli dikkatin gösterildiği taktirde önlenbilmesi oldukça kolay olan bu tip yangınların içinde kaza sonucu meydana gelmiş olan farklı bir yangına da değinmek gerekmektedir.

2.5. Eşkıyalık ve Siyasi Olaylardan Kaynaklanan Orman Yangınları

Ormanlar milli güvenlik açısından her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu bölgeler ıssız, ulaşımı zor ve korunaklı oldukları için eşkıya veya ayrılıkçı grupların faaliyetlerine barınak olabilmekte fakat aynı zamanda düşmana karşı bir savunma hattı da olabilmektedir. Doğal olarak ormanların bu niteliği Osmanlı Devleti'nde de birtakım olayların yaşanmasına yol açmıştır. Bunların içerisinde orman yangınları ile ilgili de bazı örnekler arşiv belgelerinde yer bulabilmiştir.¹²⁷

Haziran 1869 tarihide Tulça ormanları bazı Arnavut çobanlar tarafından tutuşturulmuş ardından rüzgarın etkisiyle genişlemiştir. Sabotaj şüphesiyle yakıldığı belirtilmiştir.¹²⁸

8 Şubat 1886 tarihinde bugün ki Yunanistan sınırları içerisinde Aynaroz adasında bulunan Ortodoks Manastırı'na ait ormanları ateşe verdiği için Rusyalı keşişlerden Andrea göz altına alınmış ve ardından Keşiş Andrea'nın Sefaret'e teslim edilmesi istenmiştir.¹²⁹ Bu belgede yangının neden çıkarıldığına dair bilgi mevcut olmamakla birlikte keşiş tarafında manastıra ait bir ormanda yangın çıkarılması siyasi amaçlı bir eylem olabileceğine işaret etmektedir.

Dersim'de bir ayaklanma anında Ermenilerin çıkacağı düşünülen ormanın yakılmasına

¹²⁷ Tezimizin kapsamı dışında kalan ancak konu hakkında dikkat çekici bilgiler içeren 3 Ocak 1845 tarihli bir belge mevcuttur. Belgede eşkıyalar, ahaliye zarar verip, soyarak huzurlarını kaçırdıkları belirtilmiş ve çözüm olarak ise ormanın faydası ve zararı kıyaslanarak kesilmesi önerilmiştir. Bkz. BOA. A.} MKT. 19-19.

¹²⁸ BOA. HR. MKT. 655-54.

¹²⁹ BOA. HR. TH. 61-55.

dair söylentilerin halk arasında dolandığı 23 Temmuz 1890 tarihli bir kayıta not edilmiştir.¹³⁰

Farklı bir eşkıyalık örneği olarak görülebilecek bir olayda 14 Temmuz 1894 tarihli belgede yer almaktadır. Bu belgede Alemdağ Beylik Ormanı içinde içki içip rastgele ateş eden kişilerin ormanın yanmasına sebebiyet verdiği belirtilmiştir.¹³¹

1895 tarihli bir kayıta intikam için çıkarılan bir yangından bahsedilmektedir. Karaviran adlı bir köyün ormanlarında başka bir yerden gelen çobanların hayvan otlatmalarını, Karaviran ahalisi şikayet ederek ceza almalarını sağlamıştır. Çobanlar ise cezanın intikamı olarak ormanı ateşe vermişlerdir. Bu durumdan dolayı ormanlar büyük zarar gördüğü için ve ayrıca bu gibi yangınların tekrar etmesinin önüne geçmek için gerekli önlemlerin alınması istenmiştir.¹³²

1 Mayıs 1902 tarihli kayıta belirtildiğine göre, 3 Nisan'da çıkan yangının rüzgarın etkisiyle Osmanlı topraklarında ilerlemiş ve o sırada bir köye ilerleyen devriyeler fark ederek yangını söndürmeyi başarmışlardır. Yangının Sırlar tarafından çıkarıldığı ise Hudut Kumandan ve Komiserliğinden alınan değerlendirmede belirtilmiş ve bu bilgiler toplanarak Sadaret'e sunulması için Hariciye Nezaretine gönderilmiştir.¹³³

30 Ağustos 1905 tarihinde Morihova nahiyesinin Vitolişte köyü yakınlarında bulunan orman eşkıya tarafından yakılmıştır.¹³⁴

Karacaabad'a bağlı bir köydeki ormanların Bulgar eşkıyası tarafından ateşe verildiği hakkında Tikveş Kaymakamlığı'nın telgrafiyla ilgili 6 Ağustos 1907 tarihli bir kayıta bilgi verilmiştir.¹³⁵ 1903'te ise Bulgar askerlerinin İmtiyaz Hattı yakınlarında ormanları tahrip ettiklerinden bahsedilerek konunun araştırılması istenmiştir.¹³⁶

Aralık 1907 tarihli bir kayıta da Sırlarla orman yangınına karşı dayanışma görülmektedir. Bu belgeye göre Kosova'da Taşkule civarında Sırlıların tarafında orman yangını meydana gelmiş, bir kısım orman yandıktan sonra söndürülebilmıştır. Ardından Kosova Vilayetinden Sırp Komiserliğine suçluların yakalanması ve bilgi verilmesi için yazı gönderilmiştir.¹³⁷

6 Mart 1908 tarihli kayıta Bulgaristan'ın halktan bazı kişileri ormanlarda yangın çıkarmaları için silah altına aldığı bilgisi verilmektedir.¹³⁸

18 Haziran 1909 tarihinde Priştine hudut mıntıkasına yakın Osmanlı tarafındaki orman,

¹³⁰ BOA. Y. PRK. EŞA. 11-47.

¹³¹ BOA. Y. PRK. ZB. 11-105.

¹³² BOA. DH. MKT. 436-2.

¹³³ BOA. DH. MKT. 493-12.

¹³⁴ BOA. TFR. I. MN. 72-719.

¹³⁵ BOA. TFR. I. SL. 153-15231.

¹³⁶ BOA. Y. PRK. ASK. 195-122.

¹³⁷ BOA. DH. MKT. 1214-25.

¹³⁸ BOA. Y. PRK. ASK. 254-76.

hane ve tarlaların Sırp tarafında ateşe verildiği bildirilmiştir. Bu durum ahalinin güvenliğine engel olduğu için Hudut Müfettişliği tarafından incelenmesi istenmiştir.¹³⁹

Kesriye'nin Visaniçko ormanında meydana gelen yangını söndürmek için giden orman memurlarından Kanber ve Mehmed ve Serbekçi Kemal ve orman kiracılarından gayri müslim iki kişi, 16 Ağustos 1912 tarihinde Vuruşa Balkan'a giderken kim oldukları anlaşılamayan eşkiya tarafından yayılım ateşine tutulmuş, Serbekçi Kemal Efendi ölmüş diğerleri merkeze kaçmıştır. Bu konu hakkında Ticaret ve Ziraat Nezareti, Dahiliye Nezaretinden bilgi istemiş, Manastır Vilayeti de Dahiliye Nezaretine konu ile ilgili bilgi vermiştir.¹⁴⁰

1918 yılında eşkıyalık veya siyasi olaylar gibi nedenle çıkarılan orman yangınlarına dair veri içeren kayıttaki bilgiler Tablo 2.4'te bulunmaktadır.

Tablo 2.4: 1918 Yılında Eşkıyalık ve Siyasi Olaylardan Kaynaklanan Orman Yangınları.¹⁴¹

Vilayet	Kaza	Yanan Alan	Çıkış Tarihi	Söndürülme Tarihi	Nedeni
Aydın	Nif	3000 Dönüm	13.05.1918	16.05.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Tire	10 Dönüm	26.05.1918	27.05.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Bayındır	3000 Dönüm	03.06.1918	08.06.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Tire	250 Dönüm	28.06.1918	30.06.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Nazilli	600 Dönüm	31.6.1918	03.07.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Fethiye		31.6.1918	04.07.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Karasu		26.07.1918	29.07.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Aydın	Bozdoğan	200 Dönüm	04.06.1918	04.06.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Menteşe Sancağı	Marmaris	1900 Dönüm	23.08.1918	29.08.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	150 Hektar	27.08.1918	05.09.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
İstanbul	Ömerli	1500 Dönüm	-		Firari askerler tarafından
İstanbul	Ömerli	500 Dönüm	29.09.1918		Firari askerler tarafından çıkarılmış.
İstanbul	Kartal	1500 Dönüm	-		Firari askerlerin ormanda bıraktıkları ateş
Kastamonu	Taşköprü	2 Dönüm	15.09.1918	16.09.1918	Firari askerler tarafından çıkarılmış.
Kastamonu	Tosya	2 Dönüm	23.07.1918	23.07.1918	Firari askerlerin ormanda bıraktıkları ateş
Kastamonu	Daday	3 Dönüm	05.08.1918	05.08.1918	Firari askerler tarafından
Karesi Sancağı	Sındırgı	1 Hektar	01.09.1918		Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	100 Hektar	19.06.1918	22.06.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş

¹³⁹ BOA. HR. SYS. 1443-33.

¹⁴⁰ BOA. DH. H. 51-42.

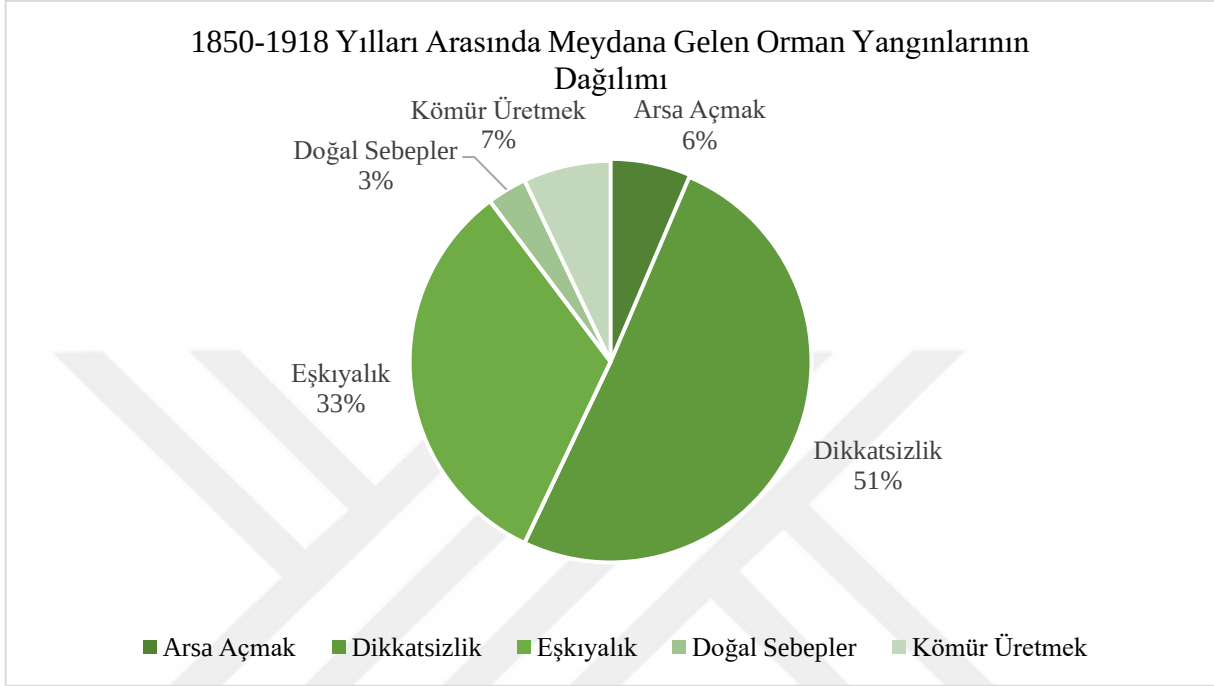
¹⁴¹ BOA. T. d. 1686

Karesi Sancağı	Edremit	612 Hektar	24.08.1918	31.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	1500 Dönüm	04.09.1918	07.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	1000 Dönüm	21.09.1918	25.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Erdek		21.09.1918		Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Sındırgı	80 Dönüm	14.08.1918		Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Balıkesir	475 Hektar	29.08.1918	29.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Balıkesir	350 Hektar	29.08.1918	01.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Gönen	100 Hektar 10 Dönüm	22.08.1918	22.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Gönen	400 Hektar 50 Dönüm	29.08.1918	29.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Gönen	500 Hektar 200 Dönüm	21.08.1918	31.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	65 Dönüm	05.09.1918	07.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	2500 Dönüm	16.08.1918	19.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	200 Dönüm	28.08.1918	29.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Gönen	350 Dönüm	07.08.1918	11.08.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Edremit	1837 Hektar	20.09.1918	28.09.1918	Çanakkaleden firar eden askerlerin yakmış olduğu ateşten meydana gelmiş.
Karesi Sancağı	Balya	20 Hektar	28.09.1918	30.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Biga	1000 Dönüm	13.09.1918	15.09.1918	Firari asker tarafından yakılan ateş
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	120 Dönüm	07.07.1918	08.07.1918	Firari askerler tarafından
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	150 Dönüm	30.07.1918	01.08.1918	Firari askerler tarafından
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	100 Dönüm	30.07.1918	30.07.1918	Firari askerler tarafından
Ankara Vilayeti					Firari askerler tarafından
Sivas Vilayeti	Erbaa	5 Dönüm	08.04.1918	09.04.1918	Firari askerler tarafından
Karesi Sancağı 17. Sayfa	Gönen	100 Dönüm	25.09.1918		Eşkîya tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Balıkesir	1800 Hektar	27.08.1918	01.09.1918	Eşkîya tarafından yakılan ateş
Karesi Sancağı	Erdek	150 Dönüm	08.08.1918	08.08.1918	Eşkîya tarafından yakılan ateş

1918 yılında eşkıyalık gibi sebeplerle meydana orman yangınlarının listesi incelendiğinde yaklaşık 18000 dönüm ile 6000 hektar ormanlık alanın yandığı görülmektedir. Ayrıca bu yangınların çoğunluğunun Karesi Sancağında meydana geldiği ve bu yangınlarda asker kaçaklarının büyük payı olduğu görülmektedir.

2.6. Osmanlı Devleti’nde Orman Yangınlarının Çıkış Nedenlerinin Dağılımı

Osmanlı Devleti’nde 1850-1918 tarihleri arasında meydana gelen orman yangınlarının oldukça çeşitli nedenlere sahip olduğu görülmektedir. Orman yangınlarının sebepleri bir araya getirildiğinde aşağıdaki Grafik 2.1 meydana gelmektedir.

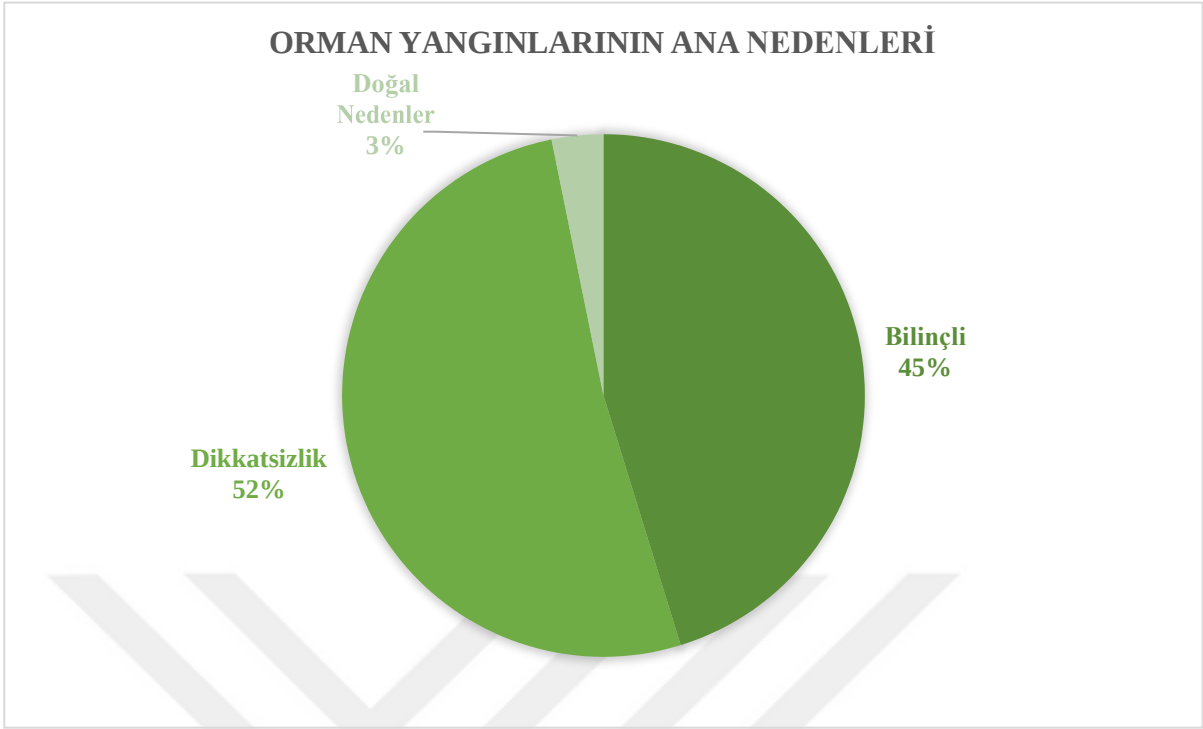

Grafik 2.1: 1850-1918 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Dağılımı

Yukarıdaki Grafik 2.1’de belirtildiği üzere yangın sebeplerinin başında dikkatsizlik sebebiyle meydana gelen yangınlar gelmektedir. Trenlerin sebep olduğu yangınlar da dikkatsizlikler içerisinde değerlendirilmiştir. Çünkü trenler ormanların derinliklerini ulaşılabilir kılarak dolaylı yoldan yangın nedenleri içerisinde önemli bir yer edinmiş ancak dikkatsizlik nedeniyle meydana geldiği ve yeterli dikkatin gösterildiğinde önlenebileceği düşünülmektedir.

Orman yangınları nedenleri incelendiğinde 1850 yılından 1918 yılına kadar birçok değişim yaşanmıştır. Örneğin arsa açmak için çıkarılan yangınların sıklığı ilerleyen dönemlerde azalmış ancak eşkıyalık gibi sebeplerle çıkarılan yangınlar 1918 yılına yaklaştıkça artışa geçmiştir.

Değerlendirilen belgelerden çıkarılan bu yangın nedenleri üç ana yangın nedeni olarak topladığımızda ise karşımıza Grafik 2.2 çıkmaktadır.

Grafik 2.2: 1850-1918 Tarihleri Arasında Orman Yangınlarının Ana Nedenleri.

Doğal nedenlerden kaynaklanan yangınlar çoğu durumda diğer yangınların destekleyicisi olarak yer aldığı düşünülmektedir. Bunun dışında doğal sebeplerle meydana gelen birçok yangının arşive yansımadağı düşünülmekte ve bir kısmının da hiç kimsenin haberi olmadan alev alıp kısa sürede söndüğü düşünülmektedir. Bu sebeple %3 gibi oldukça düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Bu grafiğe göre orman yangınlarının %45'i bilinçli olarak çıkarılmıştır. Gerek arsa açmak için olsun gerekse eşkıyalık gibi niyetlerle bilinçli olarak yakılan ormanların çoğunlukta olması cezai önlemlerin yeterince caydırıcı olmadığına işaret etmektedir.

Dikkatsizlik neticesinde meydana gelen yangınların %52 oranında oldukça önemli bir sayıya sahip olduğu düşünülmektedir. Önlenebilirliği en mümkün yangınlar içerisinde olan bu yangınlara karşı Osmanlı Devleti'nin özenli tutumu dikkate değerdir. Ancak yangınların yarısından fazlasının dikkatsizlik sebebiyle meydana geldiği görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ SÖNDÜRÜLMESİ

Bir orman yangını fark edildiğinde söndürülmesi için insanların hızlıca haberleşerek organize olması gerekmektedir. Geçen her saniyenin önemli olduğu bu zamanlar, orman yangınları ile mücadelenin en zorlu ve tehlikeli dönemidir. Bu mücadeleye yardımcı olabilmesi için 1890 tarihli Orman ve Maadin Mecmuası'nda, orman yangının söndürülmesi sırasında neler yapılması gerektiğine dair bilgiler verilmiştir. Buna göre yangının yerde olduğu durumlarda üzerine toprak atılması veya vurulması istenmiş, yangının daha fazla yayılmaması için şeritler açılarak yangının belirli alanlarda kalması tavsiye edilmiştir. Ayrıca yangın tepeye çıktığında karşı ateş ile müdahale edilmesi önerilmiştir. Bununla birlikte yangının tekrar alev almaması için belirli bir süre beklenmesi gerektiği de bildirilmiştir.¹⁴² Bahsi geçen tavsiyelerin birçoğunun belgelerde yer aldığı görülmekle birlikte bu tavsiyelerin 1890 yılından önceki tecrübelerle oluşturulduğu düşünülebilir. Böylece 1890 yılı öncesi içinde orman yangınları ile mücadele hakkında bilgilere ulaşmak için bir ip ucu olarak değerlendirilebilmektedir.

Orman yangını meydana geldiğinde söndürme faaliyetinin başlayabilmesi için her şeyden önce yangının fark edilmesi gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nde orman yangını meydana geldiğinde onu ilk fark edenler genellikle ahali veya ordudan kimseler olmuştur. Bu durum orman memurları istihdamının bütün ormanları kontrol edebilecek duruma gelememesinden kaynaklanmıştır. Ancak ahali ve ordudan kimseler tarafından yangınların fark edilmesi söndürme çalışmalarında zorunlu olarak ihtiyaç duyulan iş birliğinin ilk adımı olduğu için olumsuz bir durum olarak da değerlendirilmemelidir.

Orman memurları, ordu ve ahali olarak tarif edilebilecek üç unsurun orman yangınları ile mücadelesi Osmanlı arşivine yansımıştır. Bu mücadele içinde üç unsur birbirinden bağımsız değildir. Çoğu yangın başarılı bir şekilde kurulan ortaklıklar sonucunda söndürülmüştür. Ancak söndürme sürecindeki rolleri daha net izah edilebilmek için, ahali, ordu ve orman memurları ayrı başlıklarda ele alınmaktadır.

¹⁴² 1890 tarihli Orman ve Maadin Mecmuası'ndan aktaran Kılıç, 2020: 14.

3.1. Ahali ile Birlikte Orman Yangınlarının Söndürülmesi

Ahaliden kişilerin birçok orman yangını çıkarmış olmasına rağmen ormanlara en yakın yaşayan insanlar yine onlar olmuştur. Ormanların yakınında hatta içinde yaşayan insanların geçimlerinde orman oldukça önemli bir yere sahiptir. Yakacaklarını, evlerini ve birçok araç gerecini orman sayesinde üreten bu insanların orman yangınlarını ilk görenler olmaları ve ilk müdahale edecek kişiler olmaları normaldir. Nitekim köy ve kasabalara ait ormanların birçoğunun korunması o bölgedeki ahaliye bırakılmıştır.

1840 tarihinde Ticaret Nâzırı Ahmet Fethi Paşa tarafından hazırlanan “Memâlik-i Mahrûse-i Şâhânede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Bir Lâyiha-i Mütercededir” başlığını taşıyan 22 maddelik Orman Layihası’nda ahalinin orman yangınına müdahalesi ile ilgili maddeler mevcuttur. Korucuların kıyafetlerine ahalinin koruculara yardım etmesini sağlayacak işaretlerin konulması ve orman yangınlarının söndürülmesi sırasında korucular ihtiyaç duyup ahaliyi yardıma çağırdığında ahalinin yardım etmek zorunda olması, ahalinin yangın söndürme sırasındaki rolüne dair bilgiler içeren maddelerdendir.¹⁴³

1870’te yayınlanan Orman Nizamnamesinde ise yangın söndürme ile ilgili detaylı bilgi verilmemektedir. Ancak Orman Nizamnamesindeki şu maddede orman yangınların ahalinin görevi ile ilgili bazı noktalara değinilmiştir:

“26. Madde: Her kasaba ve karye ahalişi kendi baltalıklarından gerek odun ve kömür olmağa salih olan ağaçları ve gerek kerestelik eşcarı aher kasaba ve karye ahalisine kestirmemekle ve kömür i’mal olunacak mahalleri ta’yin ile ormanı harabdan vikâye etmeye mecbur ve zabıta me’murlarıyla muhtarlar bu muhafazayı icra ettirmeye me’murlardır. Muhafazanın suret-i icrası talimat-ı mahsusa ile ta’yin kılınacaktır.”¹⁴⁴

Buna göre kasaba ve köy ahalisinin ormanı haraptan korumak zorunda olduğu ve zabıta memurlarıyla muhtarların bu muhafazayı icra ettirmekle görevli oldukları belirtilmektedir. Böylece ahaliye kömür imal edilecek alanın belirlenmesi, memurlara yardım etmesi ve ormanların harap olmasının önüne geçmesi gibi görevler verilmesi, ahaliye orman yangınlarına karşı sorumluluk yüklemiştir.

1885 tarihli Sivas Salnamesinde geçen Halil Rifat Paşa’nın ormanlar hakkında yayınladığı tenbihnamede de bir ormanın kazaen yahut kasten yakılması durumunda orman hangi köye yakın ise o köy ahalisinin gidip yangını söndürmeye ve yakanları hükümete haber vermeye mecbur olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁵ 1910 tarihli Ormanların Muhafaza ve İnzibatına Dair Kura ve Kasabat Ahalisine başlığı ile yayınlanan tenbihnamede ise orman yangınına müdahale

¹⁴³ BOA. İ.MSM. 01-11’den aktaran: Kılıç, 2019: 11-12.

¹⁴⁴ Düstur, 1873b: 409.

¹⁴⁵ Kutluk, 1948: 329.

ile ilgili şu maddeler geçmektedir:

“19. Madde: Miri ormanlarında ve kura baltalıkları ile eşhas korularında harik zuhurunda dumanı hangi kariyeden görülürse ol kariyenin muhtarı bekçi başının vürudunu beklemeksizin ahaliyi toplayıp hemen harik mahalline gidip itfayı harik için çalışmaya mecburdur. Gelmekten istinkaf eden olursa mücat olunacaktır. Harik mahalline gelen ve istinkaf eden ahalinin isimleri bekçi başı tarafından tesbit ve kaydedilip muhtar ile müştereken temhir olunacaktır.

20. Madde: Harikin dumanı veya alevi görülmeyecek mertebede sapa olan köy muhtarına orman bekçisi veya bekçi başı ihbarı keyfiyet eyledikte ahaliyi toplayıp getirmeye muhtar mecburdur.”¹⁴⁶

Orman yangınlarının söndürülmesinde ahalinin ne kadar önemli rol oynadığı bu kayıtlarda görülmektedir. Benzer maddelerin yıllar içerisinde tekrar etmesi de orman yangınlarının söndürülmesi sürecinde ahalinin her zaman önemli rol oynadığına işaret etmektedir. Ancak ahalinin yangın söndürmedeki rolü yalnızca tenbihname ve nizamname gibi belgelerde yer almamıştır. Osmanlı arşivinde orman yangını ile mücadelenin söz konusu olduğu birçok belgede ahalden bahsedilmektedir.

Büyük bir yangın meydana geldiğinde ahaliye ne kadar ihtiyaç duyulduğu birçok belgede görülmektedir. Ahalinin de çıkan orman yangınlarının çoğunda söndürme faaliyeti için yardım ettiği görülmektedir. Ancak bazı durumlarda ahali isteği ile yardıma gelmemiştir. Bu gibi durumlarda ahalinin zorla getirildiği bazı kayıtlara yansımıştır. Örneğin 21 Aralık 1887 tarihli bir kayıтта ahaliyi yardıma getirmekle görevli olan muhtar ve aşiret reislerinin orman memurlarına gönüllü olarak yardıma gelmediklerinde zorla getirildiklerine dair bilgi verilmektedir.¹⁴⁷

5 Temmuz 1890 tarihli bir kayıтта orman yangının söndürülmesi için civar ahalinin çağırılarak gerekli çalışmaların yapılmaya devam edildiği not edilmiştir.¹⁴⁸

Aydın vilayetine tabi Kayser ormanlarında 1893 yılı yazında yangın meydana gelmiştir. Bu yangınla ilgili 29 Temmuz 1893 tarihli tahrirata dayanarak bilgi veren Orman Maadin ve Ziraat Nazırı, Kayser köyü ahalsinin Kayser ormanını her sene tarla ve yayla açmak için bilinçli olarak ateşe verdiğini belirterek orman yangının söndürülmesi sırasında çevre köylerden insanların yardıma koştuğu halde orman içinde tarlaları olan Kayser köyü ahalsinin hiçbir yardımda bulunmadığını belirtmiştir. Bu yangından önceki sene ormanlık alanı sürerek tarla haline getirmeye çalışırken orman korucuları tarafından engellenen Kayser köyü ahalsinden Paşalı Ahmet ve adamları orman memurlarına silahla karşı koydukları Orman Maadin ve Ziraat Nazırı tarafından bildirilmiş ve Meclis-i İdare azası olan Kayserli Emin Ağa'nın orman yangının yaşandığı yere yakın

¹⁴⁶ Kutluk, 1948: 396.

¹⁴⁷ BOA. DH. MKT. 168-22.

¹⁴⁸ BOA. Y. PRK. HH. 23-11.

Şaridi adlı orman kıtasını sürdüğü ve orman içinde yangın çıkarmak amacıyla 3 4 ayrı yerde ağaç yığınları hazırlattığına dair deliller bulunduğunu bildirmiştir. Bunlara ek olarak bölgede orman yangını yaşanmaması için Kayser köyü muhtarı Muhammet Efendi, Kayserli Emin Ağa ve Paşalı Ahmet'in yakalanması ve uygun görülen ceza ile cezalandırılmaları gerektiği aksi takdirde ormanın muhafazasına imkan olmadığı Orman Maadin ve Ziraat Nazırı tarafından belirtilmiştir. Ayrıca Kayser köyü ahalisinin ormanlardan arsa elde etmesine kesinlikle izin verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Kayser ormanlarında yaşanan bu yangınla ilgili Aydın valisi tarafında Sadarete gönderilen 1 Ağustos 1893 telgrafta ise Aydın vilayetine bağlı Kayser ormanında yangın çıktığı ve bu orman yangının haberinin alınır alınmaz yangının söndürülmesi için hareke geçildiği bilgisi iletilmiş ve yalnızca 200 ağaç yandıktan sonra orman yangının söndürüldüğü bildirilmiştir.¹⁴⁹ Ahalinin her zaman orman yangınlarını söndürmeye istekli olmadığına görüldüğü bu olayda orman yangının söndürmek için gerekirse daha uzak yerlerden ahalinin yangın söndürmeye çağırılabilirdiği anlaşılmaktadır.

Elmalı kazasına bağlı Kumluca nahiyesinde Sarıkavak adlı mahalle ile Kazlıçeşme Deresi yakınında bir ormanda yangın çıkması üzerine yangını söndürmek için orman memurlarının hemen harekete geçtiğinin belirtildiği 1894 tarihli bir kayıta ahalinin orman yangının söndürülmesini engellemeye çalıştığından bahsedilmektedir. Bu kayıta göre orman yangının çıkmasının ardından bölge ahalisi, yangının söndürülmesi için yardım etmemiş hatta orman yangının söndürmek için harekete geçen Amasyalı Ahmet Ağa ahalinin engellemesinden dolayı geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu yüzden orman yangını iki gün daha devam etmiştir.¹⁵⁰ Ahalinin yeterli desteği vermemesinden dolayı yangının iki gün uzaması ahalinin söndürme çalışmalarındaki önemine özel olarak işaret etmektedir.

Adana Valisi tarafından Dahiliye Nezaretine gönderilen 27 Eylül 1893 tarihli bir kayıta Tarsus kazasına tabii Ulaş nahiyesinin Korum köyünde orman yangını çıktığının haber alınmasının hemen ardından gerekli memurların gönderildiği ve ahalinin yardımı sayesinde yangının büyük orman kıtasına ulaşmadan söndürüldüğü belirtilmiştir. Ancak 100 dönüm kadar alanın yanmış olduğu ve bunların bir kısmının tarla olduğu halde önemli bir hasar olmadığı belirtilmiştir.¹⁵¹

1894 tarihinde Kaz Dağları ormanlarında Çam nahiyesine bağlı Katran dağında kuraklık ve poyraz rüzgarlarının şiddetli esmesiyle meydana gelen orman yangının hızla yayılarak Bayramiç ormanlarına sirayet etmiş ve Çerpri köyü orman kıtasına ansızın yayılarak devam

¹⁴⁹ BOA. BEO. 279-20896.

¹⁵⁰ BOA. BEO 400-29966.

¹⁵¹ BOA. DH. MKT. 140-19.

etmiştir. Ayrıca Ayvacık'ın Doğmuşçukuru ormanına da ulaştığı fark edilen orman yangını Bayramiç'in Serhadobası başına geldiği sırada söndürülmüştür. Olay hakkında bilgi veren 10 Eylül 1894 tarihli kayıta kuraklık ve poyraz ile yayılan bu orman yangınının Çam nahiyesi müdürü Hacı Rahmi Efendi, orman süvari memuru Besim Bey, orman sermüfettiş muavini İzzet Efendinin ve civar kazalardaki orman memurları ile birlikte 300-400 kadar da ahalinin yardımı ile söndürülebildiği bildirilmiştir.¹⁵² 300-400 kadar kişiyi orman yangınına söndürmesi için toplayıp koordine edebilmek ahali ve memurların birlikte başardıkları mücadele olarak görülebilmekle birlikte bazı durumlarda ahaliden çok daha fazla kişinin dahil edilerek bu sayıların daha da arttığı bilinmektedir.

12 Ekim 1903 tarihli bir kayıta Adana Vilayetinden alınan telgrafnameye istinaden bazı bilgiler yer almaktadır. Buna göre Silifke'de Kurum adlı ormanın ateş aldığı ve genişleyerek devam ettiğinin orman ser-müfettişliğinden bildirilmesi üzerine çevredeki köylerden amele tedarikiyle önü alınmıştır.¹⁵³ Ahalini orman yangınlarıyla mücadelede zorunlu veya gönüllü olarak bulunmak dışında amele olarak da dahil edildiğine anlaşılmaktadır.

Cisr-i Mustafapaşa kazasının Kirazlık köyüyle Kızıltepe arasında nedeni belirlenemeyen bir şekilde yangın çıktığı bilgisinin bulunduğu 15 Mayıs 1904 tarihli kayıta orman yangının 5-6 dönüm yandıktan sonra ahali ve ordunun iş birliği ile söndürüldüğü belirtilmiştir Orman yangının nedeni olarak ise bölgenin geçiş güzergahı üzerinde olduğu için kim tarafında ateşe verildiğinin bilinemediği belirtilmiştir.¹⁵⁴

17 Ağustos 1905 tarihli Dahiliye Nezaretinden Orman Maadin ve Ziraat Nezaretine gönderilen bir belgede İnöz kazasının Karacahasan mera-yı hümayununda çıkarak Hisarlı, Çaltepe ve Yenice köyleri mera ve ormanlarına yayılan yangının daha fazla yayılmasının önüne geçmek ve yangını söndürülebilmek için jandarmanın ve çevre köylerden ahalinin çalıştırıldığı bildirilmiştir.¹⁵⁵

1909 tarihinde Rumelifeneri ile Kavak arasındaki fundalıkta çıkan yangının genişleyerek zarar vermeye devam ettiği ve yangının Sarıyer civarı Kasabçayırı çevresindeki ahali sayesinde söndürüldüğü belirtilmiştir. Ancak söndürülen yerde yangının daha sonra rüzgar nedeniyle yeniden alev aldığı belirtilmiştir. Oldukça şiddetli devam ettiği anlaşılan yangınla mücadele için tedbirlerin hızlıca alınması civar köylerdeki ahalinin çağırılması ve yangına karşı jandarma ile iş birliği yapmaları gerektiği belgede belirtilmiştir.¹⁵⁶

¹⁵² BOA. DH. MKT. 280-56.

¹⁵³ BOA. DH. MKT. 776-54.

¹⁵⁴ BOA. DH. MKT. 2604-86.

¹⁵⁵ BOA. DH. MKT. 998-44.

¹⁵⁶ BOA. DH. MKT. 2913-51; BOA. DH. EUM. VRK. 20-13.

26 Ekim 1902 tarihli başka bir kayıta ise Hatt-ı İmtiyaz'ın Tımraş bölgesindeki Delile Karakolu çevresindeki orman yangını ahalinden bazı kişilerin çıkardığı ve yangının söndürülmesi için bin kadar ahalinin zorla sevk edildiği bildirilmiştir.¹⁵⁷ Ayrıca bu orman yangına eşkıyanın sebep olabileceği düşünülmüştür.¹⁵⁸

Mahmud Şevket Paşa nahiyesine bağlı Serdaroğlu Çiftliği ve Deredeki civarındaki ormanda 8 Temmuz 1917 tarihinde çıkan orman yangını askerler ve halkın yardımı sonucunda söndürülmüştür. Bu orman yangının çıkış sebebi ile faillerinin tespit edilip cezalandırılması için ise Dahiliye Nezareti tarafından Ömerli Kaymakamlığı'na bilgi verilmiş olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁹

22 Temmuz 1918 tarihinde Pirinççi civarında bulunan Çınarlıhan ve İstanbul Caddesi'nin sonundaki yolun doğusundaki baltalıkta orman yangını meydana gelmiştir. Bu orman yangını Jandarma ve köy ahalisinin birlikte mücadelesi sonucunda toplamda 330 dönüm alan yandıktan sonra söndürülebilmıştır. Orman yangınının nedeni olarak yolcular tarafından atılan sigara veya kibritin yol kenarında bulunan kuru ot vb. şeyleri tutuşturması olabileceği bildirilmiştir.¹⁶⁰

Ahalinin orman yangınlarına yardım etmesinin yasal bir zorunluluk olduğunun Osmanlı Devleti tarafından birçok kez bildirildiği ilgili nizamname ve belgelerde görülmektedir. Buna rağmen yardıma gelmeyen ahalinin bazı cezalarla karşı karşıya kaldığı veya belgelerde bahsedildiği gibi zorla getirildiği anlaşılmaktadır. Yine de yangınların çoğuna ahalinin gönüllü gittiği belgelere yansımıştır. Ayrıca birçok orman yangınının dönemin kayıtlarında yer almadan ahali tarafından görülerek söndürülmüş olması da olası bir durumdur.

3.2. Ordunun Yardımı ile Orman Yangınlarının Söndürülmesi

Bir orman yangınının etkili olduğu alanlar genişlediğinde mücadele edilmesi daha zorlu bir hale gelmektedir. Bu şekilde genişleyen yangınlarla karşı karşıya kalındığında daha profesyonel ve daha organize bir şekilde söndürme faaliyetinde bulunulması gerektiği ortadadır.

Osmanlı döneminde organize bir şekilde söndürme faaliyetini üstlenecek yegane kurum ordudur. Jandarmada dahil olmak üzere ordu hem kendi örgütlenmesiyle hem de ahaliyi koordine edebilme kabiliyetiyle orman yangınlarını söndürmede oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Nitekim 1840 yılında yayınlanan Orman Layihası'nda orman korucuların

¹⁵⁷ BOA. A.} MTZ. (04) 83-11.

¹⁵⁸ BOA. Y.PRK.ASK. 185-90.

¹⁵⁹ BOA. DH. EUM. 6ŞB. 51-87.

¹⁶⁰ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 53-22.

kıyafetlerine konulmak istenen işaret ahalinin yardımını sağlamanın yanında askerlerinde yardımını sağlamayı amaçladığı belirtilmiştir.¹⁶¹

Ordu sadece büyük yangınlarda yer almamış, ufak yangınların söndürülmesinde ve yangınların çıktığının bildirilmesinde de görev almıştır. Örneğin, 19 Ağustos 1890 tarihli bir belgede Kilyos'a bir buçuk saat uzaklıkta Domuzdere olarak adlandırılan yerin üst tarafında bulunan dağlar şeklinde yeri tarif edilen ormanda çıkan orman yangını Karadeniz Muhafızlığı tarafında fark edilip haber verildiği belirtilmiştir.¹⁶² Haziran 1890 tarihli başka bir kayıta ise Domuzderesi'nde çıkan bu orman yangınının yayılmaya devam ettiği bildirilmiştir.¹⁶³ Askerler yangınları fark ederek veya orman memurları tarafından yangın söndürmeye çağırıldıklarında önemli yardımlarda bulunmuşlardır.

2 Kasım 1891 tarihinde Kosova Vilayetine tabi Kaçinik nahiyesinin ormanında üç ayrı yerde şiddetli bir orman yangını çıktığı Kosova Vilayetine bildirilmiştir. Bunun üzerine vilayet merkezinde yeterli miktarda zabıt gönderilmesinin ardından hızlıca tedbirlerin alınması sonucunda yangınların kontrol altına aldığı Kosova Vilayeti tarafından Sadaret'e bildirilmiştir. Ayrıca Sadaret'ten Kosova Vilayetine orman yangınından sonra gönderilen telgrafta orman yangınının kaç dönüm alanı yaktığı ve ne kadar ağaca hasar verdiği sorulmuştur.¹⁶⁴

Yenipazar sınırında bulunan Güliçe ve Prasiye adlı iki kale arasında orman yangını çıkmış ve ardından rüzgarın etkisiyle Osmanlı tarafına da sirayet ettiği 16 Ağustos 1892 tarihli bir kayıta bildirilmiştir. Ayrıca Orman yangının devam ettiği sırada devriyede olan askerlerin yangının fark etmeleriyle birlikte gösterdikleri çaba ve alınan tedbirlerle çıkan orman yangının söndürüldüğü belirtilmiştir. Kosova Vilayetinin Sadarete gönderdiği tahriratta, Hudut Kumandan ve Komiserliği'nden alınan bilgilere dayanarak, bu orman yangınının Sırplar tarafında çıkarıldığından bahsedilmiştir.¹⁶⁵

Terkos nahiyesi dahilinde bulunan ormanlarda çıkan yangının söndürülmesi için merkez livadan süvari zabtiye yüzbaşısı Hüseyin Efendi'nin görevlendirildiği 29 Nisan 1894 tarihli kayıta belirtilmiştir.¹⁶⁶

Edirne Vilayetinden Sadarete gönderilen 24 Ağustos 1894 tarihli bir kayıta Belova ormanlarında devam eden yangının söndürülmesi için asker gönderileceği bildirilmiş ve gerekli tedbirlerin alınması için Ziraat Müdüriyetine haber verildiği belirtilmiştir. Ayrıca orman

¹⁶¹ BOA. İ.MSM. 01-11.

¹⁶² BOA. DH. MKT. 1752-97.

¹⁶³ BOA. Y. PRK. ASK. 62-85.

¹⁶⁴ BOA. DH. MKT. 1885-35.

¹⁶⁵ BOA. DH. MKT. 493-12.

¹⁶⁶ BOA. DH. MKT. 231-9.

yangınının genişlemesinin durdurulması için diğer vilayetlerden de asker gönderilmesi gerektiği bildirilmiştir.¹⁶⁷

Cisr-i Mustafapaşa kazasında bulunan Kirazlık köyüyle Kızıltepe mevki arasında bir orman yangını çıkmış ve bu yangın yangının 5-6 dönüm yandıktan sonra ahali ve askerlerin birlikte müdahalesi sonucunda söndürülmüştür. Bu orman yangını ile ilgili bilgi veren 1904 tarihli Edirne Vilayetinden Dahiliye Nezaretine gönderilen kayıta orman yangının nedenine de değinilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda bölgenin sıklıkla kullanılan bir geçiş güzergahı üzerinde olmasından dolayı orman yangının nedeninin bulunamadığı bildirilmiştir.¹⁶⁸

22 Ağustos 1904 tarihinde bugün ki Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Tırnova'ya 3 saat mesafede Kamika ve Floder istikametinde bulunan Devlika Köprüsü yakınlarında çıkan orman yangını Şarki-i Rumeli'de bulunan Dereköy ahalisinden Bulgar asıllı bir kişi haber vermiştir. Bu orman yangını Hatt-ı İmtiyazda bulunan Kızılcıklıbayır Kalesinin 100 metre yakınına kadar ulaştığında askerlerin yardımıyla söndürülmüş ancak bazı yerlerde yangının devam ettiğinin görüldüğü bildirilmiştir.¹⁶⁹

Orman yangınları ile mücadelede askerlerin içerisinde jandarmalarında adı geçmektedir. Örneğin, 17 Ağustos 1905 tarihinde İnöz kazasının Karacahasan Mera-yı Hümayunu'nda çıkıp Hisarlı, Çataltepe ve Yenice köyü ormanlarına yayılan orman yangınının söndürülmesi için ahali ve jandarmanın birlikte çalıştığı ve yardımlaşma sonunda tamamen söndürülerek suçluların yakalandığı belirtilmiştir.¹⁷⁰

1909 tarihli bir kayıta orman yangınları ile ilgili Jandarma Kumandanlıklarının yardımlaşma ve yazışmalarına dair bilgiler bulunmaktadır. Buna göre Rumelifeneri ile Kavak arasındaki bir fundalıkta çıkan ve hızla genişleyen orman yangınının Sarıyer civarı Kasabçayırı çevresindeki ahali sayesinde söndürüldükten sonra yeniden alev aldığı belirtilmiş ve orman yangınının Demirciköy taraflarında devam ettiği Büyükdere Jandarma Kumandanlığından alınan bilgi ile doğrulanmış ve yangının ahaliyle birlikte söndürülebilmesi için İstanbul Jandarma Kumandanlığına bilgi verilmiştir.¹⁷¹

8 Temmuz 1917 tarihinde Mahmud Şevket Paşa nahiyesine bağlı Serdaroğlu Çiftliği ve Deredeki civarındaki ormanda çıkan yangını askerler ve halkın yardımı sonucunda söndürülmüştür. Bu orman yangının çıkış sebebi ile faillerinin bulunarak cezalandırılması için ise Dahiliye Nezareti tarafından Ömerli Kaymakamlığı'na bilgi verilmiş olduğu

¹⁶⁷ BOA. A.} MTZ. (04) 26-35.

¹⁶⁸ BOA. DH. MKT. 2604-86.

¹⁶⁹ BOA. A.} MTZ. (04) 120-57.

¹⁷⁰ BOA. DH. MKT. 998-44.

¹⁷¹ BOA. DH. MKT. 2913-51.

belirtilmektedir.¹⁷²

Petenhur baltalığında meydana gelen orman yangınına anında müdahale edilemeyerek gecikilmiş ve bu sebeple yangın Belgrad ormanlarına kadar sıçramıştır. Bu orman yangını hakkında bilgi veren 7 Mayıs 1918 tarihli kayıta yangının 1000 dönüm alanı yaktıktan sonra 300 askerin gayretiyle söndürüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca nedeni için ise araştırmaların devam ettiği bildirilmiştir.¹⁷³

Pirinççi civarında bulunan Çınarlıhan ve İstanbul Caddesi'nin sonundaki yolun doğusundaki baltalıkta 22 Temmuz 1918 tarihinde orman yangını meydana gelmiştir. Bu orman yangını Jandarma ve köy ahalisinin birlikte mücadelesi sonucunda toplamda 330 dönüm alan yandıktan sonra söndürülebilmiştir. Orman yangınının nedeni olarak yolcular tarafından atılan sigara veya kibritin yol kenarında bulunan kuru ot vb. şeyleri tutuşturması olabileceği bildirilmiştir.¹⁷⁴

Orman yangınlarında jandarmanın rolü, yardım için çağırıldığında söndürme faaliyetine katılmak gibi diğer askerler ile benzer özellikler taşımakla birlikte kırsal bölgelerde güvenliği ve asayişi sağlama görevi doğrudan ormanların muhafazasında görevli olduklarına da işaret etmektedir.

Tarihi belirlenememiş olan Orman Jandarması Nizamnamesi, Orman Jandarması dışındaki jandarmaların da ormanlarda ne gibi görevler alabileceği hakkında bilgi vermektedir. Nizamnamede Orman Jandarmasının kuruluş amacı ormanları korumak için ilgili nezaretin, ormanlarla ilgili kanunların ve Orman Nizamnamesinin gerektirdiği hükümleri yerine getirmek olarak belirtilmiştir. Ayrıca ormanlara ait her türlü suçların önlenmesi için dikkatlice hareket etmekle görevli olduğu beyan edilmiştir. Orman suçlularını deliller ve tutulan raporlar ile adli makamlara sunmak da görevleri arasında görülmektedir. Ayrıca bir yangın çıktığında orman memurlarına bildirmekle görevli oldukları belirtilmiştir.¹⁷⁵

3.3. Orman Memurları ve Amelelerin Orman Yangınlarının Söndürülmesindeki Rolü

Ormanların bakımı, işletilmesi ve korunması söz konusu olduğunda en etkili kişiler her zaman orman memurları olmuştur. Orman memurlarının ormanlara hakimiyeti, ormanlara yakın yerlerde ikamet etmeleri ve görevleri gereği orman yangınlarında da oldukça önemli bir rol oynamışlardır.

Orman memurlarının görevlerine dair ilk bilgilendirme 1840 yılında Orman Müdürlüğü

¹⁷² BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 51-87.

¹⁷³ BOA. DH. EUM. 2.ŞB. 53-26.

¹⁷⁴ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 53-22.

¹⁷⁵ Kutluk, 1948: 471-487.

kurulduktan sonra yayınlanan Orman Layihası'nda bulunmaktadır. 22 maddeden oluşan layiha içerisinde tayin edilecek memurların orman hakkında bilgisi olan tecrübeli ve sadık kişilerden seçileceği belirtilmiş ve bu kişilerin ilgili nizamnameye aykırı hareketlerde bulunmaları durumunda görevlerine son verileceği ve sebep oldukları zararın tazmin ettirileceği beyan edilmiştir.¹⁷⁶

1840 tarihli Orman Layihasında orman memurlarının orman yangınlarına karşı sorumluluklarına dair bazı bilgiler de verilmiştir. Buna göre orman memurları, ot vs. dahil bitki ve orman yakmanın yasak olduğunu çobanlar başta olmak üzere ilgili kişilere bildirmek ve yakanları tespit ederek kanunlara göre işlem yapmak ile görevlendirilmiştir.¹⁷⁷

Orman memurları ayrıca bir orman yangını meydana geldiğinde ateşi söndürmekle de görevlendirilmişlerdir. Ancak orman yangınına söndüremezse, yangının genişlememesi için çevredeki ağaçları kesmek ve ahaliyi yardıma çağırmak gibi yetkilere sahip oldukları bildirilmiştir.¹⁷⁸

1870 tarihli Orman Nizamnamesinde ise ormanda kömür yakılacak yerlerin tespit ederek ormanları haraptan korumak ve ormanlarda işlenen suçlara dair aletlerin ele geçirilip mülkiye memuruna teslimi gibi görevler orman memurlarının ormanları yangınlardan korumakla ilgili görevleri içerisinde kabul edilmektedir.¹⁷⁹

Layiha ve nizamnamedeki bu bilgiler ilgili dönem içerisinde orman yangınlarına karşı mücadele ile görevli olanların başında orman memurlarının geldiğine işaret etmektedir. Osmanlı arşivinden ulaşılan belgelerden elde edilen bilgilerin birçoğu da bu durumu teyit eder niteliktedir.

26 Haziran 1893 tarihinde Orman Maadin ve Ziraat Nazırı tarafından Sadarete Aydın Vilayetine bağlı orman ser-müfettişliğinin verdiği bilgilere dayanarak yaşanan bir orman yangını hakkında bilgiler iletmiştir. Buna göre Denizli Sancağının Garbi Karaağaç kazası içinde Kayser ormanlarında çıkan yangının dört gündür devam ettiği ve eğer söndürülemezse iki gün içinde vilayetin meşhur ve büyük Beyleri Ormanı'na zarar verebileceği ve bu durumun engellenerek yangının söndürülmesi için orman memurlarının sevk edildiği belirtilmiştir. Ardından ilgili vilayette bu sene çıkan yangınların dördüncüsü olduğu belirtilerek gerekli önlemlerin alınması ve sorumluların yakalanması gerektiği tarihinde Orman Maadin ve Ziraat Nazırı tarafından Sadarete bildirilmiştir.¹⁸⁰

¹⁷⁶ BOA. İ. MSM. 1-11.

¹⁷⁷ BOA. İ. MSM. 1-11.

¹⁷⁸ BOA. İ. MSM. 1-11.

¹⁷⁹ Düstur, 1873b: 406-407.

¹⁸⁰ BOA. BEO. 248-18581.

Sadarettin Orman Maadin ve Ziraat Nezaretine yazılmış olan 26 Ekim 1893 tarihli bir kayıta cibal-i mübaha ormanlarında arazi açmak için ahali tarafından orman yangını çıkarıldığı ve orman memurlarının gayreti sayesinde ormanlık alanın daha fazla tahrip olmasının önüne geçildiği belirtilmiştir.¹⁸¹

Elmalı kazasına bağlı Kumluca nahiyesinde Sarıkavak mahallesi ile Kazlıçeşme Deresi civarında bulunan ormanda yangını çıkmış ve orman yangınına söndürmek için orman memurlarının hemen harekete geçtiği 10 Mayıs 1894 tarihli bir kayıta belirtilmiştir. Ancak bölge ahalisi orman yangınının söndürülmesine destek vermemiş ve yangına müdahale etmek isteyen orman memurlarına da engel olmuştur. Bu sebeple orman yangınına söndürmek için harekete geçen Amasyalı Ahmet Ağa geri dönmek zorunda kalmış ve orman yangını iki gün daha devam etmiştir.¹⁸²

Kaz Dağları ormanlarında ve Çam nahiyesine bağlı Katran dağına meydana gelen orman yangını kuraklık ve poyraz rüzgarlarının şiddetli esmesiyle hızla yayılarak Bayramiç ormanlarına sirayet etmiş ve Çerpir köyü orman kıtasına ansızın yayılarak devam etmiştir. Ayrıca Ayvacık'ın Doğmüzçukuru ormanına da ulaştığı fark edilen orman yangını Bayramiç'in Serhadobası başına geldiği sırada söndürülmüştür. 10 Eylül 1894'te Biga Mutasarrıflığı tarafından Dahiliye Nezareti'ne çekilmiş telgrafta Kaz Dağları'ndaki bu orman yangınının Orman Süvari memuru Besim Bey, Orman Ser-müfettişi İzzet Edendi ve civar kazalardan gelen orman memurları ve ahalinin gayretiyle söndürüldüğü bildirilmiştir.¹⁸³

Orman memurları yangın söndürme süreçlerinde hayatlarını tehlikeye atacak gayretlere girdikleri bilinmektedir. Örneğin, 29 Temmuz 1893 tarihli tahrirata dayanarak bilgi veren Orman Maadin ve Ziraat Nazırı, Aydın vilayetine tabi Kayser köyü ahalisinin Kayser ormanlarını her sene tarla açmak için yaktığını bildirmiş ve bu orman yangınlarının söndürülmesi içinde çevre köylerden gelen insanlar yardım ederken Kayser köyü ahalisinin yardım etmediğini bildirmiştir. Ayrıca 1893 tarihli kayıta bir önceki yılda orman yangınından sonra ormanlık araziye sürerek tarla haline getirmeye çalışan kişilere orman korucuları tarafından engel olunmak istendiği ancak Kayser köyü ahalisinden Paşalı Ahmet ve adamları tarafında orman memurlarına silahla karşı koyulduğu bildirilmiştir. Orman Maadin ve Ziraat Nazırı bu durumun önüne geçilebilmesi için Kayser köyü muhtarı Muhammet Efendi, Kayserli Emin Ağa ve Paşalı Ahmet'in yakalanması ve uygun görülen ceza ile cezalandırılmaları

¹⁸¹ BOA. BEO. 300-22477.

¹⁸² BOA. BEO. 400-29966.

¹⁸³ BOA. DH. MKT. 280-56.

gerektiğini bildirmiştir.¹⁸⁴

Dahiliye Nezaretinden Ticaret ve Nafia nezaretine gönderilen 12 Ekim 1894 tarihli bir kayıta Sinekli ile Çerkezköy İstasyonları arasında bulunan Kurandere ormanlarından 14 Ağustos 1894'te geçen trendeki ateşçiler tarafından atılan ateşin yangına sebep olduğunun ihbar edildiği, tren memurlarının bu gibi ateş atmalarla ormanların mahvına sebep olacağı belirtilmiş ve incelenmesini istemiştir. İncelemelerin ardından yangın nedeninin kesin bir sonuca bağlanılamadığı anlaşılmaktadır ancak Kurandere ormanda çıkan yangının memurlar tarafından görülerek söndürüldüğü belirtilmiştir.¹⁸⁵

İncelenen Osmanlı arşivi belgelerinden ulaşılan bilgilere göre orman memurları orman yangınlarının söndürülmesinde önemli gayretler göstermişlerdir. Bazı durumlarda orman memurlarının uyarıldığı da görülmekle birlikte hayatlarını da riske atarak orman yangınları ile mücadele ettikleri anlaşılmaktadır.

Orman ve Maadin Nezaretinden Sadarete verilen bilgilere istinaden Kastamonu Vilayetine yazılan 24 Temmuz 1894 tarihli bir kayıt gönderilmiştir. Buna göre Kosova Vilayetinde bulunan Beypazarı Ormanında çıkan orman yangınının ardından Orman ve Maadin Nezaretinin bölgeye orman yangını söndürülmesi için ve orman memurlarının ihmali olup olmadığının denetlenmesi için orman ser-müfettişinin gönderildiği Sadaret tarafından Kosova Vilayeti'ne bildirilmiştir.¹⁸⁶ Bu gibi uyarıların orman yangınlarıyla mücadelenin yanında oldukça ufak bir yer kapladığı görülmektedir.

Selanik Vilayetine bağlı Langaza Kazasının Masar köyünde meydana gelen orman yangınına söndürmek için bölgeye giden orman bekçisi Mehmet Ali bin Yusuf'un kaybolduğu 3 Haziran 1907 tarihli Langaza Kaymakamının telgrafında bildirilmiştir.¹⁸⁷

16 Ağustos 1912 tarihinde Kesriye'nin Visaničko ormanında meydana gelen yangını söndürmek için giden orman memurlarından Kanber ve Mehmed ve Serbekçi Kemal ve orman kiracılarından gayrimüslim iki kişi, Vuruşa Balkan'a giderken kim oldukları anlaşılamayan eşkiya tarafından yaylım ateşine tutulmuş, Serbekçi Kemal Efendi ölmüş diğerleri merkeze kaçmıştır. Bu konu hakkında Ticaret ve Ziraat Nezareti, Dahiliye Nezaretinden bilgi istemiş, Manastır Vilayeti de Dahiliye Nezaretine konu ile ilgili bilgi vermiştir.¹⁸⁸

Karabayır İstasyonu'nun yakınlarında Penhurlu Osman Ağa'nın baltalığında ve Kalapene yakınlarında 30 Haziran 1917'de Çiftçeşme'de çıkan orman yangının nedeni

¹⁸⁴ BOA. BEO. 279-20896.

¹⁸⁵ BOA. DH. MKT. 294-16.

¹⁸⁶ BOA. BEO. 441-33050; BOA. BEO. 441-33030.

¹⁸⁷ BOA. TFR. I. SL. 146-14515.

¹⁸⁸ BOA. DH. H. 51-42.

incelemeler sonucunda kömür arabacıları ve yolcuların yaktığı ateş olarak belirtilmiştir. Ayrıca çıkan orman yangınına itfaiyecilerin söndürdüğü belirtilmiştir.¹⁸⁹ Şehirlere yakın bölgelerde çıkan orman yangınlarında ve özellikle ileri tarihlerde orman yangınlarına itfaiyelerin de müdahale ettiği görülmektedir.

3.3.1. Orman Yangınları ile Mücadele Eden Kişilere Madalya Takdimi

Osmanlı Devleti orman yangınlarına karşı mücadelede faydası görülen kişileri birçok kez takdir etmiştir. Örneğin Orman Maadin ve Ziraat Nezareti 2 Temmuz 1904 tarihli bir kayıta Bolu Mutasarrıfı Bekir Paşa'yı Bolu ormanlarının korunması hususunda gösterdiği gayretten dolayı takdir etmiştir.¹⁹⁰ Ancak Osmanlı Devleti, orman yangınları ile mücadelede başarı sağlayan, orman memuru olsun veya olmasın bu kişileri yalnızca takdir etmekle yetinmemiştir. Orman yangının söndürülmesinde etkili olan bu kişileri ödüllendirmek için madalyalar da verildiği Osmanlı arşivi belgelerinde görülmektedir.

Orman Maadin ve Ziraat Nezareti, Kosova orman müfettişliğinden gelen bilgilere dayanarak Taşlıca Sancağı mutasarrıfı ve kumandanı Ferik Saadetli Süleyman Paşa'nın liva içinde bulunan ormanları hasardan korumak için oldukça önemli gayret ve girişimlerde bulunduğu 25 Ekim 1893 tarihli bir kayıta bildirilmiştir.¹⁹¹ Ayrıca Orman Maadin ve Ziraat Nezareti, Süleyman Paşa'nın bu başarılı çabalarından dolayı uygun bir madalya ile ödüllendirilmesini Sadareten istemiştir.¹⁹²

Terkos nahiyesindeki Vezirli merası yakınlarındaki ormanlarda meydana gelen yangını söndürmede gösterdikleri gayrete şahit olunduğu belirtilen, Çatalca Zabıta Taburu Süvari Bölüğü Ağası Hüseyin Efendi ve muavini Numan, Jurnal Emini Mehmet Ağa, Hacı Mehmet, Ali, Osman ve Sadık Çavuşların birer kıta madalya ile taltif edilmeleri Çatalca Mutasarrıflığı tarafından alınan 25 Temmuz 1895 tarihli tahrirata dayanılarak 2 Eylül 1895 tarihli kayıta Seraskerliğe bildirilmiştir.¹⁹³

Orman Maadin ve Ziraat Nezareti Nazırı, Hüdavendigâr Vilayeti'nden gelen bilgilere dayanarak, Bursa ve İnegöl sınırları ile Kirmasti Ormanlarında çıkan şiddetli bir yangın sırasında Derviş ve Merkez Tabur Ağası Tevfik, İnegöl kazası kaymakamı Asıf Bey, Bursa ve İnegöl orman süvari memurları Ahmet, İhsan ve Mehmet Beyler, Bursa eşrafından Şeyh Sabit

¹⁸⁹ BOA. DH. EUM. 6.ŞB 51-82.

¹⁹⁰ BOA. DH. MKT. 866-1.

¹⁹¹ Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'nin gayretlerinden dolayı Taşlıca Sancağı mutasarrıfı ve kumandanı Süleyman Paşa'nın madalya ile ödüllendirilmesini istediği belge için bkz. Ek-2.

¹⁹² BOA. BEO. 300-22489.

¹⁹³ BOA. DH. MKT. 422-26.

Efendi ve Bursa Merkez kolcularından Ahmet Ağa orman yangınının söndürülmesi için önemli gayret ve hizmetlerinden dolayı ödüllendirilmeleri gerektiğini 26 Ocak 1897 tarihli bir kayıta belirtmiştir. Ödüllendirme için ise bu kişilere birer tahlisiye madalyası takdim edilmesini Sadaret'ten istemiştir. Ancak Sadaret bu ödüllendirmenin Tahlisiye Madalyası Nizamnamesinin 3. maddesine aykırı olacağını belirterek farklı bir şekilde düzenlenebilmesi için Divan-ı Humayun'a bilgi vermiştir.¹⁹⁴

21 Ağustos 1899 tarihli kayıta orman yangınının söndürülmesinde yardımları görülen Kartal kazası zabıta kaleminden müstahdem Behçet, polis çavuşu Osman, istasyon memuru Petraki, zabıta memuru Ahmet Çavuş ve orman süvari memuru İbrahim Efendi'ye şehremaneti önerisi ile 5. Rütbeden birer kıta Mecidiye nişanı ile taltiflerinin uygun görüldüğü belirtilmiştir.¹⁹⁵

3.3.2. Orman Yangınları ile Mücadelede Amele Çalıştırılması

Ormanların korunması için teşkilatlandırılan orman memurlarının bütün ormanlarda egemenlik sağlayamadığı bilinmektedir. Bu durumun yarattığı zararları önleyebilmek için ormanlarla ilgilenecek daimi memurlarla birlikte özellikle yaz aylarında görevlendirilmek üzere geçici orman korucuları istihdam edilmiştir. Ayrıca yangınlarla mücadele sırasında memurlara yardımcı olabilmesi için ameleler de çalıştırılmıştır.

Silifke'de Kurum adlı ormanda çıkan yangının genişlediğinin orman sermüfettişliğinden bildirilmesi üzerine çevredeki köylerden amele tedarikiyle orman yangınının önü alındığı 12 Ekim 1903 tarihli bir kayıta İçel mutasarrıflığı tarafından Adana vilayetine bildirilmiştir.¹⁹⁶

Taşozlu Dimitri Kalobari tarafından Rumeli Vilayetine gönderilen 13 Ekim 1906 tarihli bir kayıta ise ormanı ateşe verdiği gerekçesi ile hakkında kamu davası açılan Papa Yorgi'nin kendi tarlasını imar etmek üzere tarlasının içindeki çalılıarı yaktığı ancak ateşin Papa Yorgi'nin kontrolünden çıkarak ormana sıçradığı ve Ayrıca orman yangınının arı kovanlarına doğru ilerlediğinin fark edilmesi üzerine orman yangınının söndürülmesi için Papa Yorgi'nin amele gönderdiği bildirilmiştir. Ayrıca köyün muhtarı ve ihtiyar heyetinin yaptığı araştırmalarla bu durumu teyit ettiği belirtilmiştir.¹⁹⁷

Bugün ki Yunanistan sınırları içerisinde kalan Alansonya'ya bağlı Korudere Ormanı'nda çıkan yangının söndürülmesinde çalışan ameleye verilen ekmeğin ücretiyle ilgili 7

¹⁹⁴ BOA. BEO. 900-67429.

¹⁹⁵ BOA. DH. MKT. 2236-7.

¹⁹⁶ BOA. DH. MKT. 776-54.

¹⁹⁷ BOA. TFR. I. ŞKT. 99-9835.

Şubat 1907 tarihli bir kayıta bilgi mevcuttur.¹⁹⁸

Orman yangınlarına müdahaleyi genel olarak incelediğimizde ahali, ordu ve memur gruplarının görev aldığı görülmektedir. Yangına müdahale görevinden ahali kimi zamanlarda zorunlu tutularak söndürme faaliyetlerine dahil edilmektedir. Ordu ise hem hareket kabiliyeti hem de sayıca fazla olması sebebiyle yangınlara etkili müdahalede bulunduğu görülmektedir. Memurlar işe söndürme faaliyetlerinin profesyonel görevlileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok yangında bölgeye az sayı memur gönderildiği ancak diğer kesimleri yöneterek yangına müdahalede bulunduğu görülmektedir. Ayrıca orman yangınlarının sıkça yaşandığı yaz aylarında mevsimlik olarak korucu görevlendirilmesiyle orman memurlarının sayısı ve etkinliği arttırılmak istediğine ulaşılmaktadır.

¹⁹⁸ BOA. TFR. I. MKM. 19-1852.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORMAN YANGINLARININ SONUÇLARI VE ALINAN ÖNLEMLER

Osmanlı Devleti'nde meydana gelen orman yangınları incelendiğinde bu yangınların sonuçlarına dair verilere ve değerlendirmelere ulaşılmaktadır. Yangınların hangi bölgelerde hangi tarihlerde meydana geldiği ve ne kadar hasara sebep olduğu ulaşılan verilerin içerisinde bulunmaktadır.

4.1. Orman Yangınlarına Dair Veriler

Osmanlı Devleti'nde orman yangınlarının nerede ve ne zaman gerçekleştiğine dair oldukça zengin bilgiler içeren kayıtlara ulaşılmıştır. Buna göre 1850 ile 1918 yılları arasındaki yangınlara dair bilgiler içeren tablolar aşağıdadır.

Tablo 4.1: 1852-1917 yılları arasında çıkan orman yangınları.¹⁹⁹

¹⁹⁹28.10.1852 tarihinde Hüdavendigâr yangınına dair kaynak: A.} AMD. 33-84 ve A.} AMD. 34-33; 09.09.1853 tarihinde İzmit yangınına dair kaynak: BOA. İ. DH. 278-17483; 23.08.1887 tarihinde İstanbul Anadolu tarafı yangınına dair kaynak: BOA. İ. DH. 1045-82132 VE BOA. İ. DH. 1045-82126; 17.09.1888 tarihinde Katrin Kazası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 1543-112; 30.07.1890 tarihinde Kilyos yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. BŞK. 18-80; 26.08.1890 tarihinde Alasonya yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. ASK. 63-104; 09.09.1890 tarihinde Adana yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 1759-75; 31.10.1892 tarihinde Geyve yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. ASK. 86-46; 26.07.1894 tarihinde Gerede yangınına dair kaynak: BOA. BEO. 443 -33186; 29.07.1894 tarihinde Taşköprü yangınına dair kaynak: BOA. BEO. 445-33309; 01.08.1894 tarihinde Bolu yangınına dair kaynak: BOA. BEO. 447-33453; 11.10.1894 tarihinde Teke yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 293-29; 13.03.1895 tarihinde Çatalca yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 362-22; 28.09.1897 tarihinde Karaağaç Kazası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 2084-58; 17.09.1899 tarihinde Mihaliç kazası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 2247-101; 05.08.1901 tarihinde Urla yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. OMZ. 2-93; 29.07.1902 tarihinde Keşan yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 550- 40; 26.08.1902 tarihinde Ayvacık kazası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 567-62; 21.09.1902 tarihinde Burdur yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 564-21; 28.09.1902 tarihinde Ayvacık Kazası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 584-35; 3.10.1902 tarihinde Kratova ve Ostrova Ormanları yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 587-9; 08.10.1902 tarihinde Şarköy yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 589-45; 21.10.1902 tarihinde Razlık yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 599-36; 21.10.1902 tarihinde Taşoz yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 599-38; 24.06.1903 tarihinde Eğirdir yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 728-28; 13.08.1903 tarihinde İstanbul yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. ASK. 200-18; 14.08.1903 tarihinde Silivri yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. ASK. 200-28 ;19.08.1903 tarihinde Silivri yangınına dair kaynak: BOA. BEO. 2145-160812; 02.08.1904 tarihinde Semadirek Adası yangınına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 875-67; 06.09.1904 tarihinde Keşirlik Köyü yangınına dair kaynak: BOA. A.} MTZ. (04) 120-75; 02.09.1905 tarihinde Katırlı tarafında ve çevresinde yangınına dair kaynak: BOA. BEO 2656-199198; 29.07.1906 tarihinde Florina-Kesriye Arasında yangına dair kaynak: BOA. TFR. I. MN. 100-9929; 22.08.1908 tarihinde Kosova yangınına dair kaynak: BOA. TFR. I. MKM. 31-3029; 02.10.1908 tarihinde Beykoz yangınına dair kaynak: BOA. Y. PRK. ZB. 1-25; 04.09.1909 tarihinde İstanbul yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. THR. 2-33; 16.08.1910 tarihinde Akseki yangınına dair kaynak: BOA. DH. MUİ. 137 – 48; 1.11.1911 tarihinde Priştine hudud yangınına dair kaynak: BOA. DH. MTV. 43 – 29; 18.05.1916 tarihinde Şile yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. ADL. 20 – 1; 15.08.1916 tarihinde Çendere civarında yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3. Şb 15 – 34; 25.09.1916 tarihinde Kemerburgaz-Penehnoş merası yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 3. Şb 15 – 42; 12.10.1916 tarihinde Pirinççi Cıvarı yangınına dair kaynak: BOA. DH. İ. UM. EK. 21 – 60; 26.03.1917 tarihinde Buzhane cıvarı yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6. Şb 14 – 6; 29.04.1917 tarihinde Uskumruköy yangınına dair kaynak: BOA. DH. EUM. 6. Şb 51 – 67; 30.04.1917 tarihinde Kum Çiftliği civarındaki orman yangınına dair

Belge Tarihi	Yeri
20.09.1852	İzmir Çevresi
28.10.1852	Hüdavendigâr
09.09.1853	İzmit
23.07.1868	Erzurum, Muş, Bayezid, Kars ve Çıldır Sancakları içinde
08.02.1886	Aynaroz Adası
23.08.1887	İstanbul Anadolu tarafı
04.09.1887	Kaza-yı Erbaa Sancağı
14.03.1888	Erdemir Kasabası
17.04.1888	Küçükçekmece Kazası
17.09.1888	Katrin Kazası
30.07.1890	Kilyos
19.08.1890	Çatalca
26.08.1890	Alasonya
09.09.1890	Adana

kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 51 – 68; 1.05.1917 tarihinde Kemerburgaz yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 15 – 14; 18.05.1917 tarihinde Küçükçum ve Dereseği civarı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 51 – 73; 6.06.1917 tarihinde Çakmak Dağı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 16 – 44; 26.06.1917 tarihinde Kemerburgaz Ağaçlı köyü yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 51 – 80; 7.08.1917 tarihinde Suluova ve Azizpaşa fundalıklar yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 51 – 91; 9.08.1917 tarihinde Ömerli yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 52 – 3; 14.08.1917 tarihinde Gemlik yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 52 – 10; 20.08.1917 tarihinde Riva yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 19 – 38; 25.08.1917 tarihinde Ömerli ve Kartal kazaları yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 19 – 53; 25.08.1917 tarihinde Üsküdar içindeki Ormanlar yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 19 – 56; 26.08.1917 tarihinde Celenkoz Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.İ.UM.EK. 37 – 88; 27.08.1917 tarihinde Ömerli Bağdere Civarı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 19 – 60; 4.10.1917 tarihinde Şile yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 22 – 52; 10.10.1917 tarihinde Aydos Dağı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 20 – 51; 15.10.1917 tarihinde Beykoz Sanayi-i Ziraiyye Mektebi'nin ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 23 – 19; 23.10.1917 tarihinde Ömerli yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 24 – 24; 2.11.1917 tarihinde Beykoz yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 25 – 2; 23.11.1917 tarihinde Üsküdar Alemdar Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 26 – 18; 3.03.1918 tarihinde Şakir Ağa Dağı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 32 – 35; 15.03.1918 tarihinde Alemdar yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 33 – 10; 21.04.1918 tarihinde Paşaalın Mevkii Deveci İbrahim Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 35 – 56; 22.07.1918 tarihinde Belgrad Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 53 – 23. Kaynakları belirtilen orman yangınları dışındaki bilgiler metin içerisinde kullanılan bilgilerden derlenmiştir.

02.11.1891	Kosova
16.08.1892	Kosova
31.10.1892	Geyve
14.06.1893	İstanbul
01.08.1893	Denizli Sancağı
21.09.1893	Aydın Vilayeti
27.09.1893	Tarsus Kazası
29.04.1894	Çatalca
10.05.1894	Elmalı Kazası
26.06.1894	Çatalca
24.07.1894	Kastamonu Vilayeti
26.07.1894	Gerede
29.07.1894	Belova
29.07.1894	Taşköprü
01.08.1894	Bolu
14.08.1894	Aydın Vilayeti
24.08.1894	Belova
10.09.1894	Biga
10.09.1894	Çam Nahiyesi
11.10.1894	Teke
12.10.1894	Edirne
13.03.1895	Çatalca
29.09.1895	Edirne
26.01.1897	Bursa ve İnegöl Sınırı
28.09.1897	Karaağaç Kazası
17.09.1899	Mihaliç kazası
30.09.1899	Şarkî Rumeli Sınırı

05.08.1901	Urla
29.07.1902	Keşan
10.08.1902	Vize Kazası
20.08.1902	Vize Kazası
26.08.1902	Ayvacic kazası
21.09.1902	Burdur
27.09.1902	Edirne
28.09.1902	Ayvacic Kazası
03.10.1902	Kratova ve Ostrova Ormanları
08.10.1902	Şarköy
21.10.1902	Razlık
21.10.1902	Taşoz
26.10.1902	Hatt-ı İmtiyaz'ın Timraş Sınırlarında
19.03.1903	Edirne-İstanbul arasında
24.06.1903	Eğirdir
13.08.1903	İstanbul
14.08.1903	Silivri
19.08.1903	Silivri
26.08.1903	İstanbul-Edirne arasında
20.09.1903	Biga ve Çan Ormanları
12.10.1903	Silifke
10.03.1904	Refahiye Kazası
16.04.1904	Silivri
8.05.1904	Cisr-i Mustafapaşa Kazası
02.08.1904	Semadirek Adası
13.08.1904	Kocaalan ve Kokarca mevkii
29.08.1904	Tırnova Çevresi- Şarkî Rumeli

06.09.1904	Keşirlik Köyü
23.09.1904	Bornova
17.08.1905	İnöz Kazası
2.09.1905	Katırlı tarafında ve çevresinde
29.07.1906	Florina-Kesriye Arasında
13.10.1906	Rumeli Vilayeti
7.02.1907	Alasonya
6.08.1907	Karacaabad
22.08.1908	Kosova
02.10.1908	Beykoz
21.01.1909	Rodos
18.06.1909	Priştine hudut mıntıkasına yakın Osmanlı tarafında
29.08.1909	İstanbul
04.09.1909	İstanbul
16.08.1910	Akseki
1.11.1911	Priştine hudud
16.08.1912	Kesriye
29.02.1916	Beykoz
11.04.1916	Akpınar karyesi civarı
20.04.1916	Belgrad Ormanı
18.05.1916	Şile
19.06.1916	Yalova Katırlı Dağı Ormanı
15.08.1916	Çendere civarında
25.09.1916	Kemberburgaz-Penehnoş merası
12.10.1916	Pirinççi Cıvarı
14.10.1916	Çavuşbaşı Çiftliği
19.10.1916	Göztepe
26.03.1917	Buzhane civarı
29.04.1917	Uskumruköy

30.04.1917	Kum Çiftliği civarındaki orman
1.05.1917	Kemberburgaz
8.05.1917	Kemberburgaz
18.05.1917	Küçükkum ve Deredeki civarı
22.05.1917	Belgrad
23.05.1917	Kemberburgaz
24.05.1917	İzzet Paşa istasyonu Yakını
25.05.1917	Yağlıdere
6.06.1917	Çakmak Dağı
26.06.1917	Kemberburgaz Ağacli köyü
30.06.1917	Küçükkum ve Deredeki
2.07.1917	Karabayır İstasyonu'nun yakınlarında
4.08.1917	Mahmud Şevket Paşa nahiyesi
7.08.1917	Suluova ve Azizpaşa fundalıklar
9.08.1917	Ömerli
11.08.1917	Celaaddin Bey Ormanı
13.08.1917	Büyükbakkalköy Civarı
14.08.1917	Gemlik
20.08.1917	Riva
25.08.1917	Ömerli ve Kartal kazaları
25.08.1917	Üsküdar içindeki Ormanlar
26.08.1917	Şile
26.08.1917	Celenkoz Ormanı
27.08.1917	Ömerli Bağdere Civarı
31.08.1917	Riva
2.09.1917	Ayvalık
8.Eyl.17	Mahmud Şevket Paşa nahiyesi
9.09.1917	Rumelifeneri
10.09.1917	Yakacık ve Kızılca karyesi
3.10.1917	Alemdar
4.10.1917	Şile
9.10.1917	Ayazma

10.10.1917	Aydos Dağı
15.10.1917	Beykoz Sanayi-i Ziraiyye Mektebi'nin ormanı
23.10.1917	Ömerli
26.10.1917	Ağıldere Ormanı
2.11.1917	Beykoz
23.11.1917	Üsküdar Alemdar Ormanı

1918 yılına ait orman yangınlarına dair ulaşılan bilgiler Tablo 4.2’de toplanmıştır.

Tablo 4.2: 1918 Yılında Meydana Gelen Orman Yangınları.²⁰⁰

Vilayet	Kaza/Orman Adı	Çıkış Tarihi	Söndürülme Tarihi
	Şakir Ağa Dağı		3.03.1918
	Alemdar		15.03.1918
İstanbul	Ömerli		31.03.1918
	Paşaaalan Mevkii Deveci İbrahim Ormanı		21.04.1918
	Petenhur Baltalığı		27.06.1918
	Pirinççi Cıvarı		22.07.1918
	Belgrad Ormanı		22.07.1918
Karesi Sancağı	Gönen	25.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	01.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	28.08.1918	
Karesi Sancağı	Edremid	08.05.1918	08.05.1918
Karesi Sancağı	Edremid	28.05.1918	30.05.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.06.1918	.06.1918
Karesi Sancağı	Edremid	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Edremid	26.06.1918	27.06.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.07.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	.07.1918	
Karesi Sancağı	Biga	07.08.1918	08.08.1918

²⁰⁰3.03.1918 tarihinde Şakir Ağa Dağı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 32 – 35; 15.03.1918 tarihinde Alemdar yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 33 – 10; 21.04.1918 tarihinde Paşaaalan Mevkii Deveci İbrahim Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 35 – 56; 22.07.1918 tarihinde Belgrad Ormanı yangınına dair kaynak: BOA. DH.EUM.6.Şb 53 – 23. Kaynakları belirtilen orman yangınları dışındaki bilgiler metin içerisinde kullanılan bilgilerden ve BOA. T. d. 1686 nolu defterden derlenmiştir.

Karesi Sancağı	Biga	07.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	07.08.1918	
Karesi Sancağı	Bayramiç	07.08.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	07.08.1918	10.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	19.08.1918	20.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	24.08.1918	31.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	27.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.09.1918	.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	04.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	21.09.1918	25.09.1918
Karesi Sancağı	Erdek	21.09.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	25.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	14.05.1918	14.05.1918
Karesi Sancağı	Edremit	18.07.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	11.07.1918	
Karesi Sancağı	Gönen	03.08.1918	
Karesi Sancağı	Erdek	08.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	14.08.1918	
Karesi Sancağı	Balıkesir	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	29.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	22.08.1918	22.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	21.08.1918	31.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	05.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	17.08.1918	18.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	16.08.1918	19.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	28.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	09.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	07.08.1918	11.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	20.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	05.08.1918	06.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	08.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	07.09.1918	08.09.1918
Karesi Sancağı	Balya	28.09.1918	30.09.1918
Karesi Sancağı	Biga	13.09.1918	15.09.1918

İzmit Sancağı	Yalova	25.03.1918	27.03.1918
İzmit Sancağı	Kandıra	26.03.1918	
İzmit Sancağı	Kandıra	27.03.1918	
İzmit Sancağı	Adapazarı	28.07.1918	31.07.1918
İzmit Sancağı	Adapazarı	28.07.1918	31.07.1918
İzmit Sancağı	Yalova	04.08.1918	04.08.1918
İzmit Sancağı	İznik	04.08.1918	-
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	İzmit		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
Edirne Vilayeti	Keşan	20.06.1918	20.06.1918
Edirne Vilayeti	İnöz	20.07.1918	21.07.1918
Edirne Vilayeti	İnöz	10.08.1918	
Edirne Vilayeti	Şarköy ve Mürefte	12.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	13.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	27.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	03.09.1918	03.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	16.09.1918	16.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	26.09.1918	26.09.1918
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	23.07.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	04.08.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	04.08.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	26.07.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	10.09.1918	
Kale-i Sultaniye Vilayeti		17.05.1918	
Kale-i Sultaniye Vilayeti			

Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	07.07.1918	08.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	30.07.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	30.07.1918	30.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	05.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	01.08.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	03.09.1918	03.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	13.09.1918	13.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	21.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ezine	03.08.1918	03.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	01.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	31.08.1918	05.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	28.09.1918	29.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	06.08.1918	06.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	08.05.1918	11.05.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ayvacak	04.08.1918	06.08.1918
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı	Gediz		
Kütahya Sancağı	Gediz		
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı	Uşak		
Kütahya Sancağı	Uşak		
Kütahya Sancağı	Uşak		
Eskişehir Sancağı		.08.1918	

Eskişehir Sancağı	Mihaliççık	.08.1918	
Eskişehir Sancağı	Mihaliççık	.08.1918	
Ankara Vilayeti			
Ankara Vilayeti	Akdağmadeni		
Ankara Vilayeti	Beypazarı		
Ankara Vilayeti	Yabanabad		
Ankara Vilayeti	Osmancık		
Ankara Vilayeti	İskilip		
Konya Vilayeti	Egridir	04.07.1918	04.07.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa	08.04.1918	09.04.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa	29.06.1918	29.06.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa		
Sivas Vilayeti	Köprü	18.10.1918	
Karahisar-ı Sahib Sancağı	Sandıklı	28.09.1918	
İstanbul	Ömerli	28.10.1918	
İstanbul	Kadıköy	19.01.1918	
İstanbul	-	4.10.1918	
İstanbul	Ömerli	-	
İstanbul	Kadıköy	-	
İstanbul	Ömerli	23.03.1918	
İstanbul	Ömerli	01.03.1918	
İstanbul	Kadıköy	27.03.1918	
İstanbul	Ömerli	-	
İstanbul	-	-	
İstanbul	Kartal	15.07.1918	
İstanbul	Ömerli	26.06.1918	
İstanbul	Kadıköy	07.08.1918	
İstanbul	Kadıköy	03.08.1918	
İstanbul	Ömerli	31.08.1918	
İstanbul	Kartal	29.09.1918	
İstanbul	-	4.10.1918	
İstanbul	Ömerli	-	
İstanbul	Kadıköy	25.09.1918	
İstanbul	Ömerli	29.09.1918	
İstanbul	Ömerli	25.03.1918	

İstanbul	Kadıköy	24.03.1918	
İstanbul	Kartal	06.05.1918	
İstanbul	Kadıköy	08.05.1918	
İstanbul	Kartal	-	
İstanbul	Ömerli	-	
İstanbul	Ömerli	29.06.1918	
Kastamonu	Safranbolu	07.04.1918	07.04.1918
Kastamonu	Taşköprü	29.09.1918	4.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	15.09.1918	16.09.1918
Kastamonu	Taşköprü	16.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	1.10.1918	7.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	18.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	23.10.1918	25.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	25.09.1918	30.09.1918
Kastamonu	Safranbolu	7.10.1918	9.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	2.10.1918	7.10.1918
Kastamonu	Kastamonu Merkez	20.10.1918	24.10.1918
Kastamonu	Boyabat	11.10.1918	11.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	18.10.1918	20.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	17.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Boyabat	16.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Boyabat	18.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Boyabat	15.10.1918	17.10.1918
Kastamonu	Boyabat	5.10.1918	5.10.1918
Kastamonu	İnebolu	29.09.1918	29.10.1918
Kastamonu	Çerkeş	24.09.1918	5.10.1918
Kastamonu	-	-	-
Kastamonu	Daday	06.04.1918	09.04.1918
Kastamonu	Boyabat	08.04.1918	09.04.1918
Kastamonu	Safranbolu	03.04.1918	08.04.1918
Kastamonu	Cide	20.04.1918	20.04.1918
Kastamonu	Araç	28.06.1918	29.06.1918
Kastamonu	Merkez	28.07.1918	29.07.1918
Kastamonu	Daday	03.08.1918	03.08.1918
Kastamonu	Araç	05.08.1918	05.08.1918

Kastamonu	Tosya	23.07.1918	23.07.1918
Kastamonu	Daday	08.08.1918	09.08.1918
Kastamonu	Araç	06.08.1918	10.08.1918
Kastamonu	Safranbolu	20.07.1918	20.07.1918
Kastamonu	Daday	05.08.1918	05.08.1918
Kastamonu	Taşköprü	19.08.1918	20.08.1918
Kastamonu	Araç	29.08.1918	29.08.1918
Kastamonu	Araç	26.08.1918	26.08.1918
Kastamonu	Tosya	30.08.1918	01.09.1918
Kastamonu	Tosya	13.09.1918	14.09.1918
Kastamonu	Taşköprü	13.09.1918	14.09.1918
Kastamonu	Çerkeş	25.09.1918	3.10.1918
Kastamonu	Tosya	29.09.1918	4.10.1918
Kastamonu	Çatalzeytin	29.09.1918	30.09.1918
Kastamonu	Safranbolu	13.09.1918	13.09.1918
Kastamonu	Safranbolu		
Kastamonu	Taşköprü-	-	-
Kastamonu	Araç	2.10.1918	4.10.1918
Kastamonu	Kengir	3.10.1918	-
Kastamonu	Taşköprü	30.09.1918	4.10.1918
Kastamonu	Daday	7.10.1918	13.10.1918
Kastamonu	Gerze	7.10.1918	8.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	7.10.1918	11.10.1918
Kastamonu	Araç	6.10.1918	8.10.1918
Kastamonu	Küre	16.10.1918	17.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	19.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Boyabat	17.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Tosya	-	
Kastamonu	Ayancık	21.10.1918	21.10.1918
Kastamonu	Daday	21.10.1918	23.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	25.10.1918	27.10.1918
Kastamonu	Kastamonu	28.10.1918	31.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	18.10.1918	21.10.1918
Kastamonu	Taşköprü		
Kastamonu	Safranbolu	23.10.1918	28.10.1918

Kastamonu	Daday	3.10.1918	7.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	13.09.1918	13.09.1918
Kastamonu	Boyabat	7.10.1918	
Kastamonu	Daday	-	
Bolu Sancağı	-	-	
Bolu Sancağı	Bolu	13.07.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	25.07.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	07.08.1918	
Bolu Sancağı	Ereğli	10.08.1918	
Bolu Sancağı	Düzce	10.08.1918	
Bolu Sancağı	Düzce	11.08.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	12.08.1918	
Bolu Sancağı	Mudurnu	12.08.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	13.08.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	15.08.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	15.08.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	15.08.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	03.09.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	21.09.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	29.09.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	5.10.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	5.10.1918	
Bolu Sancağı	Bolu	5.10.1918	
Bolu Sancağı	Ereğli	16.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	16.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	16.10.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	20.10.1918	
Bolu Sancağı	Ereğli	23.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	24.10.1918	
Bolu Sancağı	Ereğli	27.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	27.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	29.10.1918	
Bolu Sancağı	Göynük	30.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	30.10.1918	
Bolu Sancağı	Devrek	31.10.1918	

Karesi Sancağı	Gönen	25.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	01.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	28.08.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	08.05.1918	08.05.1918
Karesi Sancağı	Edremit	28.05.1918	30.05.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.06.1918	.06.1918
Karesi Sancağı	Edremit	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Edremit	26.06.1918	27.06.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.07.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	.07.1918	
Karesi Sancağı	Biga	07.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Biga	07.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	07.08.1918	
Karesi Sancağı	Bayramiç	07.08.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	07.08.1918	10.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	19.08.1918	20.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	24.08.1918	31.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	27.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	.09.1918	.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	04.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	21.09.1918	25.09.1918
Karesi Sancağı	Erdek	21.09.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	25.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	14.05.1918	14.05.1918
Karesi Sancağı	Edremit	18.07.1918	
Karesi Sancağı	Edremit	11.07.1918	
Karesi Sancağı	Gönen	03.08.1918	
Karesi Sancağı	Erdek	08.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	14.08.1918	
Karesi Sancağı	Balıkesir	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	29.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	22.08.1918	22.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	21.08.1918	31.08.1918

Karesi Sancağı	Edremit	05.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	17.08.1918	18.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	16.08.1918	19.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	28.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	09.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	07.08.1918	11.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	20.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	05.08.1918	06.08.1918
Karesi Sancağı	Edremit	08.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Edremit	07.09.1918	08.09.1918
Karesi Sancağı	Balya	28.09.1918	30.09.1918
Karesi Sancağı	Biga	13.09.1918	15.09.1918
İzmit Sancağı	Yalova	25.03.1918	27.03.1918
İzmit Sancağı	Kandıra	26.03.1918	
İzmit Sancağı	Kandıra	27.03.1918	
İzmit Sancağı	Adapazarı	28.07.1918	31.07.1918
İzmit Sancağı	Adapazarı	28.07.1918	31.07.1918
İzmit Sancağı	Yalova	04.08.1918	04.08.1918
İzmit Sancağı	İznik	04.08.1918	-
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	İzmit		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
İzmit Sancağı	Adapazarı		
Edirne Vilayeti	Keşan	20.06.1918	20.06.1918
Edirne Vilayeti	İnöz	20.07.1918	21.07.1918
Edirne Vilayeti	İnöz	10.08.1918	
Edirne Vilayeti	Şarköy ve Mürefte	12.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	13.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	27.08.1918	

Edirne Vilayeti	keşan	03.09.1918	03.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	16.09.1918	16.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	26.09.1918	26.09.1918
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	23.07.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	04.08.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	04.08.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	26.07.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	10.09.1918	
Kale-i Sultaniye Vilayeti		17.05.1918	
Kale-i Sultaniye Vilayeti			
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	07.07.1918	08.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	30.07.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	30.07.1918	30.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	05.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	01.08.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	03.09.1918	03.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	13.09.1918	13.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	21.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ezine	03.08.1918	03.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	01.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	31.08.1918	05.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	28.09.1918	29.08.1918

Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	06.08.1918	06.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	08.05.1918	11.05.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ayvacık	04.08.1918	06.08.1918
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı	Gediz		
Kütahya Sancağı	Gediz		
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı			
Kütahya Sancağı	Uşak		
Kütahya Sancağı	Uşak		
Kütahya Sancağı	Uşak		
Eskişehir Sancağı		.08.1918	
Eskişehir Sancağı	Mihalıççık	.08.1918	
Eskişehir Sancağı	Mihalıççık	.08.1918	
Ankara Vilayeti			
Ankara Vilayeti	Akdağmadeni		
Ankara Vilayeti	Beypazarı		
Ankara Vilayeti	Yabanabad		
Ankara Vilayeti	Osmancık		
Ankara Vilayeti	İskilip		
Konya Vilayeti	Egridir	04.07.1918	04.07.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa	08.04.1918	09.04.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa	29.06.1918	29.06.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa		
Sivas Vilayeti	Köprü	18.10.1918	
Karahisar-ı Sahib Sancağı	Sandıklı	28.09.1918	

Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de listelenen orman yangınları incelendiğinde orman yangınlarına dair kayıtları 1850 yılından itibaren arttığı görülmektedir. Bu durum yangınların daha fazla meydana gelmesinden ziyade orman yangınlarına dair kayıtların İstanbul’a zamanla daha fazla iletildiğine işaret etmektedir. Özellikle 1918 yılına ait orman yangınlarının oldukça detaylı şekilde kayıt altına alındığı görülmektedir.

Orman yangınlarına dair verilerin kayıt altına alındığı tarihle ile meydana geldiği tarihler incelendiğinde önemli bir miktarının temmuz, ağustos ve eylül aylarına ait olduğu

görülmektedir. Bu durum kurak bir yaz mevsiminden sonra çıkan veya çıkarılan yangınların oldukça fazla olduğuna işaret etmektedir.

Osmanlı arşivinden ulaşılan bilgilerin içerisinde orman yangınlarının sonucunda neler olduğuna dair bilgiler de bulunmaktadır. Bunlardan biri ne kadar arazi yandıktan sonra orman yangınların söndürülebildiği ile alakalıdır. Ancak yangınların söndürüldüğü veya çıktığı gibi bilgiler içeren her belgede ne kadar orman yandığı kayıt altına alınmamıştır.

Ne kadar ormanlık alan yandıktan sonra yangının söndürüldüğüne dair ulaşılan ilk veri 1888 tarihlidir. Yanan ormanlık arazinin alanı hakkında ulaşılan bilgiler incelendiğinde aşağıdaki tablolar meydana gelmektedir.

Tablo 4.3: 1888-1917 Tarihlerinde Orman Yangınları Sonucunda Yanmış Olan Araziler. ²⁰¹

Belge Tarihi	Yeri	Yanan Arazi Miktarı
17.04.1888	Küçükçekmece Kazası	150 Dönüm
23.08.1893	Aydın Vilayeti	200 Ağaç
27.09.1893	Tarsus Kazası	100 Dönüm
20.10.1893	Edirne Vilayeti	1500 Dönüm
27.09.1899	Şarkî Rumeli	100 Dönüm
29.07.1902	Edirne Vilayeti	15 Dönüm
20.08.1902	Vize Kazası	2 Dönüm
20.08.1902	Vize Kazası	1400 Dönüm
27.08.1902	Edirne Vilayeti	500 Dönüm
19.03.1903	Çatalca Mutasarrıflığı	1 Dönüm
16.04.1903	Silivri Kazası	10 Dönüm
19.08.1903	Çatalca Mutasarrıflığı	90 Dönüm
15.05.1904	Cisr-i Mustafapaşa Kazası	5-6 Dönüm
23.09.1904	Bornova	100 Hektar

²⁰¹ 17.04.1888 tarihinde Küçükçekmece Kazası'nda çıkan orman yangınında 150 Dönüm orman yandığına dair kaynak: BOA. DH.MKT. 1501-28; 29.07.1902 tarihinde Edirne Vilayeti'de çıkan orman yangınında 15 Dönüm orman yandığına dair kaynak: BOA. DH. MKT. 550-40; 19.08.1903 tarihinde Çatalca Mutasarrıflığı'nda çıkan orman yangınında 90 Dönüm orman yandığına dair kaynak: BOA. BEO. 2145-160812; kaynakları belirtilen veriler dışındaki bilgiler metin içerisinde kullanılan bilgilerden derlenmiştir.

17.08.1905	Dedeagaç Kazası	45000 Dönüm
17.08.1905	Dedeagaç Kazası	1500 Dönüm
29.08.1909	İstanbul	Birkaç Bin Dönüm
11.04.1916	Akpınar karyesi civarı	1000 Dönüm
15.08.1916	Çendere civarında	3000 Dönüm
12.10.1916	Pirinççi Civarı	400 Dönüm
14.10.1916	Çavuşbaşı Çiftliği	200 Dönüm
19.10.1916	Göztepe	200 Hektar
8.05.1917	Kemberburgaz	200 Dönüm
18.05.1917	Küçükkum ve Dereseki civarı	200 Hektar
22.05.1917	Belgrad	700 Dönüm
23.05.1917	Kemberburgaz	2100 dönüm
24.05.1917	İzzet Paşa istasyonu Yakını	3000 Dönüm
25.05.1917	Yağlıdere	200 Dönüm
30.06.1917	Küçükkum ve Dereseki	200 Hektar
13.08.1917	Büyükbakkalköy Civarı	500 Dönüm
14.08.1917	Gemlik	1000 Zeytin 100 Dönüm Bağ ve Bahçe
25.08.1917	Üsküdar içindeki Ormanlar	10 Dönüm ve 200 Çam
26.08.1917	Şile	50-100 Dönüm
27.08.1917	Ömerli Bağdere Civarı	20 Dönüm
31.08.1917	Riva	3000 Dönüm
2.09.1917	Ayvalık	300 Dönüm
9.09.1917	Rumelifeneri	10 Dönüm
4.10.1917	Şile	500 Dönüm
9.10.1917	Ayazma	80 Dönüm
10.10.1917	Aydos Dağı	1500 Dönüm Fundalık ve Çalılık

15.10.1917	Beykoz Sanayi-i Ziraiyye Mektebi'nin ormanı	20 Dönüm
23.10.1917	Ömerli	8 Dönüm
2.11.1917	Beykoz	200 Dönüm

1918 yılında meydana gelen orman yangınlarına dair elimizde oldukça detaylı bilgiler bulunmaktadır. Bu veriler aşağıdaki tabloda bir araya getirilmiştir.

Tablo 4.4: 1918 Yılında Orman Yangınları Sonucunda Yanmış Olan Araziler. ²⁰²

Vilayet	Kaza/Orman Adı	Alan Miktarı	Çıkış Tarihi	Söndürülme Tarihi
	Paşaaalan Mevkii Deveci İbrahim Ormanı	500 Dönüm		21.04.1918
	Petenhur Baltalığı	1000 Dönüm		27.06.1918
	Pirinççi Civarı	330 Dönüm		22.07.1918
	Belgrad Ormanı	100 Dönüm		22.07.1918
Aydın	Karacasu Kazası	10 Dönüm	19.06.1918	20.06.1918
Aydın	Karaburun	1500-3000 Dönüm	12.07.1918	16.07.1918
Aydın	Kuşadası	240 Dönüm	14.05.1918	16.05.1918
Aydın	Çine	300 Dönüm	17.05.1918	17.05.1918
Aydın	Nif	3000 Dönüm	13.05.1918	16.05.1918
Aydın	Nazilli	1000 Dönüm	13.05.1918	17.05.1918
Aydın	Gördes	5000 Dönüm	15.05.1918	16.05.1918
Aydın	-	2000 Dönüm	17.05.1918	-
Aydın	Aydın ve Tire	70 Dönüm	09.05.1918	14.05.1918
Aydın	Çine	400 Dönüm	21.05.1918	26.05.1918
Aydın	Tire	400 Dönüm	18.05.1918	19.05.1918
Aydın	Bozdoğan	200 Dönüm	24.05.1918	27.05.1918
Aydın	Bayındır	800 Dönüm	26.05.1918	28.05.1918
Aydın	Tire	10 Dönüm	26.05.1918	27.05.1918
Aydın	Karacasu	1000 Dönüm	30.05.1918	03.06.1918
Aydın	Bergama	1530 Dönüm	29.01.1900	01.06.1918
Aydın	Ödemiş	1000 Dönüm	30.05.1918	02.06.1918
Aydın	Bayındır	100 Hektar	31.05.1918	02.06.1918
Aydın	Bayındır	3000 Dönüm	03.06.1918	08.06.1918

²⁰² Metin içerisinde kullanılan bilgilerden ve BOA. T. d. 1686 nolu defterden derlenmiştir.

Aydın	Çine	1000 Dönüm	31.05.1918	04.06.1918
Aydın	Çine	4000 Dönüm	07.06.1918	09.06.1918
Aydın	Çine	4000 Dönüm	06.06.1918	08.06.1918
Aydın	Nazilli	200 Dönüm	13.06.1918	15.06.1918
Aydın	Bozdoğan	50 Dönüm	14.06.1918	14.06.1918
Aydın	Ödemiş	200 Dönüm	18.06.1918	19.06.1918
Aydın	Çine	1000 Dönüm	22.06.1918	22.06.1918
Aydın	Foça	300 Dönüm	28.06.1918	28.06.1918
Aydın	Tire	250 Dönüm	28.06.1918	30.06.1918
Aydın	Bozdoğan	20 Dönüm	10.06.1918	17.06.1918
Aydın	Tire	3000 Dönüm	26.06.1918	27.06.1918
Aydın	Nazilli	600 Dönüm	31.6	03.07.1918
Aydın	Kula	40 Dönüm	28.06.1918	29.06.1918
Aydın	Bayındır	300 Dönüm	02.07.1918	03.07.1918
Aydın	Bozdoğan	50 Dönüm	13.07.1918	21.07.1918
Aydın	Ödemiş	200 Dönüm	22.07.1918	22.07.1918
Aydın	Bozdoğan	180 Dönüm	21.07.1918	13.07.1918
Aydın	Bozdoğan	150 Dönüm	25.07.1918	26.07.1918
Aydın	Bozdoğan	300 Dönüm	07.07.1918	08.07.1918
Aydın	Bozdoğan	10 Dönüm	23.06.1918	26.06.1918
Aydın	Tire	200 Dönüm	08.07.1918	11.07.1918
Aydın	Çine	2000 Dönüm	26.06.1918	28.06.1918
Aydın	Foça	10 Hektar	05.07.1918	07.07.1918
Aydın	Ödemiş	4000 Dönüm	09.06.1918	12.06.1918
Aydın	Bozdoğan	800 Dönüm	28.05.1918	-
Aydın	Bozdoğan	200 Dönüm	04.06.1918	04.06.1918
Aydın	Ödemiş	400 Dönüm	25.06.1918	27.06.1918
Aydın	Bozdoğan	50 Dönüm	05.07.1918	07.07.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	300 Dönüm	10.06.1918	11.06.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	3430 Hektar	16.06.1918	19.06.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	200 Hektar	17.07.1918	18.07.1918
Menteşe Sancağı	Milas	100 Hektar	18.07.1918	23.07.1918
Menteşe Sancağı	Fethiye	71 Hektar	16.07.1918	25.07.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris ve Fethiye	11200 Dönüm	31.07.1918	04.08.1918
Menteşe Sancağı	Fethiye	200 Dönüm	-	04.08.1918

Menteşe Sancağı	Marmaris	2000 Dönüm	09.08.1918	10.08.1918
Menteşe Sancağı	Milas	15 Hektar	12.08.1918	14.08.1918
Menteşe Sancağı	-	800 Dönüm	16.07.1918	26.08.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	600 Dönüm	18.08.1918	21.08.1918
Menteşe Sancağı	Milas	15 Hektar	18.08.1918	18.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	500 Dönüm	21.09.1918	22.09.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	600 Dönüm	23.09.1918	27.09.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	1900 Dönüm	23.08.1918	29.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	1500 Dönüm	24.08.1918	29.08.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	300 Dönüm	18.08.1918	21.08.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	1500 Dönüm	10.09.1918	12.09.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	140 Hektar	07.09.1918	14.09.1918
Menteşe Sancağı	Milas	20 Hektar	18.08.1918	22.08.1918
Menteşe Sancağı	Fethiye	1000 Hektar	19.08.1918	21.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	400 Dönüm	07.09.1918	08.09.1918
Menteşe Sancağı	Milas	10 Dönüm	13.08.1918	18.08.1918
Menteşe Sancağı	Milas	50 Hektar	10.08.1918	11.08.1918
Menteşe Sancağı	Milas	20 Hektar	27.07.1918	28.07.1918
Menteşe Sancağı	Muğla ve Marmaris	50 Hektar	20.06.1918	-
Menteşe Sancağı	Muğla	500 Dönüm	21.08.1918	26.08.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	150 Hektar	27.08.1918	05.09.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	30 Dönüm	16.07.1918	17.07.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	200 Dönüm	16.06.1918	18.06.1918
Menteşe Sancağı	Marmaris	10 Dönüm	16.07.1918	19.07.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	610 Hektar	11.07.1918	18.07.1918
Menteşe Sancağı	Köyceğiz	5 Dönüm	28.06.1918	28.06.1918
Menteşe Sancağı	Milas	30 Hektar	02.08.1918	03.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	200 Dönüm	27.08.1918	28.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	15 Dönüm	08.06.1918	08.06.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	200 Dönüm	12.06.1918	12.06.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	200 Hektar	04.08.1918	05.08.1918
Menteşe Sancağı	Muğla	800 Dönüm	23.08.1918	28.08.
İstanbul	Ömerli	200 Dönüm	28.10.1918	
İstanbul	Kadıköy	200 Dönüm	19.01.1918	
İstanbul	Ömerli	1500 Dönüm	-	

İstanbul	Kadıköy	500 Dönüm	-	
İstanbul	Ömerli	270 Dönüm	23.03.1918	
İstanbul	Ömerli	300 Dönüm	01.03.1918	
İstanbul	Kadıköy	2000 Dönüm	27.03.1918	
İstanbul	Ömerli	100 Dönüm	-	
İstanbul	Kartal	500 Dönüm	15.07.1918	
İstanbul	Ömerli	50 Dönüm	26.06.1918	
İstanbul	Kadıköy	330 Dönüm	07.08.1918	
İstanbul	Kadıköy	100 Dönüm	03.08.1918	
İstanbul	Ömerli	500 Dönüm	31.08.1918	
İstanbul	Kartal	10 Dönüm	29.09.1918	
İstanbul	Ömerli	1500 Dönüm	-	
İstanbul	Kadıköy	30 Dönüm	25.09.1918	
İstanbul	Ömerli	500 Dönüm	29.09.1918	
İstanbul	Ömerli	15 Dönüm	25.03.1918	
İstanbul	Kadıköy	10 Dönüm	24.03.1918	
İstanbul	Kartal	20 Dönüm	06.05.1918	
İstanbul	Kadıköy	400 Dönüm	08.05.1918	
İstanbul	Kartal	1500 Dönüm	-	
İstanbul	Ömerli	1500 Dönüm	-	
İstanbul	Ömerli	3 Dönüm	29.06.1918	
Kastamonu	Safranbolu	1255 Hektar	07.04.1918	07.04.1918
Kastamonu	Taşköprü	18 Dönüm	29.09.1918	4.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	2 Dönüm	15.09.1918	16.09.1918
Kastamonu	Taşköprü	1 Dönüm	16.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	15 Dönüm	1.10.1918	7.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	3 Dönüm	18.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	4 Dönüm	23.10.1918	25.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	8 Dönüm	25.09.1918	30.09.1918
Kastamonu	Safranbolu	120 Dönüm	7.10.1918	9.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	40 Hektar	2.10.1918	7.10.1918
Kastamonu	Kastamonu Merkez	25 Dönüm	20.10.1918	24.10.1918
Kastamonu	Boyabat	500 Dönüm	11.10.1918	11.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	2 Dönüm	18.10.1918	20.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	4 Dönüm	17.10.1918	19.10.1918

Kastamonu	Boyabat	17 Dönüm	16.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Boyabat	10 Dönüm	18.10.1918	18.10.1918
Kastamonu	Boyabat	15 Dönüm	15.10.1918	17.10.1918
Kastamonu	Boyabat	5 Dönüm	5.10.1918	5.10.1918
Kastamonu	İnebolu	10 Dönüm	29.09.1918	29.10.1918
Kastamonu	Çerkeş	500 Dönüm	24.09.1918	5.10.1918
Kastamonu	Daday	10 Dönüm	06.04.1918	09.04.1918
Kastamonu	Araç	8 Dönüm	28.06.1918	29.06.1918
Kastamonu	Merkez	4 Dönüm	28.07.1918	29.07.1918
Kastamonu	Daday	1 Dönüm	03.08.1918	03.08.1918
Kastamonu	Araç	3 Dönüm	05.08.1918	05.08.1918
Kastamonu	Tosya	2 Dönüm	23.07.1918	23.07.1918
Kastamonu	Daday	4 Dönüm	08.08.1918	09.08.1918
Kastamonu	Araç	10 Dönüm	06.08.1918	10.08.1918
Kastamonu	Safranbolu	10 Dönüm	20.07.1918	20.07.1918
Kastamonu	Daday	3 Dönüm	05.08.1918	05.08.1918
Kastamonu	Taşköprü	10 Dönüm	19.08.1918	20.08.1918
Kastamonu	Araç	2 Dönüm	29.08.1918	29.08.1918
Kastamonu	Araç	3 Dönüm	26.08.1918	26.08.1918
Kastamonu	Tosya	125 Dönüm	13.09.1918	14.09.1918
Kastamonu	Taşköprü	13 Dönüm	13.09.1918	14.09.1918
Kastamonu	Tosya	20 Dönüm	29.09.1918	4.10.1918
Kastamonu	Safranbolu	3 Dönüm	13.09.1918	13.09.1918
Kastamonu	Araç	15 Dönüm	2.10.1918	4.10.1918
Kastamonu	Araç	20 Dönüm	6.10.1918	8.10.1918
Kastamonu	Küre	30 Dönüm	16.10.1918	17.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	50 Dönüm	19.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Boyabat	25 Dönüm	17.10.1918	19.10.1918
Kastamonu	Daday	3 Hektar	21.10.1918	23.10.1918
Kastamonu	Kastamonu	10 Dönüm	28.10.1918	31.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	2 Dönüm	18.10.1918	21.10.1918
Kastamonu	Taşköprü	3 Dönüm	13.09.1918	13.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	100 Dönüm	25.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	1 Hektar	01.09.1918	
Karesi Sancağı	Sındırgı	75 Hektar	28.08.1918	

Karesi Sancağı	Edremid	1 Dönüm	08.05.1918	08.05.1918
Karesi Sancağı	Edremid	100 Hektar	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	38 Hektar	19.06.1918	22.06.1918
Karesi Sancağı	Biga	50 Dönüm	07.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	1225 Hektar	19.08.1918	20.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	612 Hektar	24.08.1918	31.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	1800 Hektar	27.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	1500 Dönüm	04.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	1000 Dönüm	21.09.1918	25.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	3500 Dönüm	25.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	15 Dönüm	14.05.1918	14.05.1918
Karesi Sancağı	Edremid	10 Dönüm	18.07.1918	
Karesi Sancağı	Edremid	100 Dönüm	11.07.1918	
Karesi Sancağı	Gönen	40 Dönüm	03.08.1918	
Karesi Sancağı	Erdek	150 Dönüm	08.08.1918	08.08.1918
Karesi Sancağı	Sındırgı	80 Dönüm	14.08.1918	
Karesi Sancağı	Balıkesir	475 Hektar	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Balıkesir	350 Hektar	29.08.1918	01.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	100 Hektar 10 Dönüm	22.08.1918	22.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	400 Hektar 50 Dönüm	29.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Gönen	500 Hektar 200 Dönüm	21.08.1918	31.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	65 Dönüm	05.09.1918	07.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	200 Dönüm	17.08.1918	18.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	2500 Dönüm	16.08.1918	19.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	200 Dönüm	28.08.1918	29.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	1200 Dönüm	09.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Gönen	350 Dönüm	07.08.1918	11.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	1837 Hektar	20.09.1918	28.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	50 Dönüm	05.08.1918	06.08.1918
Karesi Sancağı	Edremid	5 Dönüm	08.09.1918	09.09.1918
Karesi Sancağı	Edremid	40 Dönüm	07.09.1918	08.09.1918
Karesi Sancağı	Balya	20 Hektar	28.09.1918	30.09.1918
Karesi Sancağı	Biga	1000 Dönüm	13.09.1918	15.09.1918
İzmit Sancağı	Yalova	200 Dönüm	25.03.1918	27.03.1918

İzmit Sancağı	Kandıra	40 Dönüm	27.03.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	100 Dönüm	20.06.1918	20.06.1918
Edirne Vilayeti	İnöz	200 Dönüm	20.07.1918	21.07.1918
Edirne Vilayeti	Şarköy ve Mürefte	300 Dönüm	12.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	100 Dönüm	13.08.1918	
Edirne Vilayeti	Keşan	50 Dönüm	27.08.1918	
Edirne Vilayeti	keşan	80 Dönüm	03.09.1918	03.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	100 Dönüm	16.09.1918	16.09.1918
Edirne Vilayeti	Keşan	300 Dönüm	26.09.1918	26.09.1918
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	300 Dönüm	23.07.1918	
Hüdavendigar Vilayeti	Gemlik	1000 Dönüm	04.08.1918	
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	120 Dönüm	07.07.1918	08.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	150 Dönüm	30.07.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Lapseki	100 Dönüm	30.07.1918	30.07.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	1,5 Dönüm	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	100 Dönüm	05.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	380 Dönüm	01.08.1918	01.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	250 Dönüm	02.08.1918	02.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	70 Dönüm	03.09.1918	03.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	15 Dönüm	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	30 Dönüm	22.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	20 Dönüm	13.09.1918	13.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Biga	200 Dönüm	21.09.1918	22.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ezine	50 Dönüm	03.08.1918	03.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	300 Dönüm	01.08.1918	05.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	1200 Dönüm	31.08.1918	05.09.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	1200 Dönüm	28.09.1918	29.08.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	750 Dönüm	06.08.1918	06.08.1918

Kale-i Sultaniye Vilayeti	Bayramiç	2000 Dönüm	08.05.1918	11.05.1918
Kale-i Sultaniye Vilayeti	Ayvacık	1200 Dönüm	04.08.1918	06.08.1918
Ankara Vilayeti	Beypazarı	10 Dönüm	-	
Sivas Vilayeti	Erbaa	5 Dönüm	08.04.1918	09.04.1918
Sivas Vilayeti	Erbaa	2 Dönüm	29.06.1918	29.06.1918
Sivas Vilayeti	Köprü	2500 Dönüm	18.10.1918	

1850-1918 yılları arasında meydana gelen orman yangınlarını verdiği toplam hasara ulaşmak için Tablo 4.3 ile Tablo 4.4'ü incelediğimizde bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nde 178.203,5 dönüm ve 15.239 hektar alanın yandığı görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde orman yangınları sonucunda ne kadar alanın yandığına dair verilerin çoğunlukla Osmanlı Devleti'nin Avrupa kıtasında kalan bölgelerine ait olduğu görülmektedir. Ancak Aydın ve Tarsus kazaları gibi Anadolu bölgelerinden de yanan ormanlık alan hakkında bilgi verdiği görülmektedir.

Tablo 4.3 ve Tablo 4.4'te bazı orman yangınlarının ne kadar geniş alanlarda hasara sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca Osmanlı arşiv belgelerinde kısa süre içerisinde söndürüldüğü belirtilen alanların oldukça ufak yerleri yakmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple daha çok alanın yanmasına izin vermemek için neredeyse orman yangınları ile ilgili her kayıta yangınlara hızlıca müdahale edilmesi gerektiğinin bildirildiği veya hızlıca müdahale edebilmek için gerekli önlemlerin hazırlanmasının istendiği görülmektedir. Orman yangını sonucunda yanan alanlar hesaplanırken çoğunlukla dönüm cinsinden miktarı verilmiştir ancak bazı kayıtlarda ise yalnızca yanan yerlerdeki ağaç miktarı belirtilmiştir. 1893 tarihinde Aydın Vilayeti'nde çıkan yangın sonrasında ise yalnızca 200 çam yandığı belirtilmiş ve alanıyla ilgili farklı bir bilgi verilmemiştir.²⁰³ 14 Ağustos 1894 tarihli bir kayıta ise Aydın vilayetindeki ormanlar ile Hüdavendigar Vilayetinin Sındırgı kazasındaki ormanlarda meydana gelen yangının hızla yayılarak genişlediği belirtilmiş ve söndürme girişimi hakkında bilgi istendiği ve ne kadar alanın zarar gördüğü bilgisinin ilgili kazalardan sorulduğu Aydın vilayeti tarafından Orman Maadin ve Ziraat Nezaretine bildirilmiştir.²⁰⁴

Orman yangını hakkında bilgi veren Osmanlı arşivindeki birçok kayıta ne kadar zarar olduğu hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bu bilgilerin bir kısmının yerel kayıtlarda kalmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak bazı durumlarda İstanbul'da konunun takip edildiği 2

²⁰³ BOA. BEO. 279-20896.

²⁰⁴ BOA. DH. MKT. 271-26.

Kasım 1891 tarihli bir kayıttan anlaşılmaktadır. Buna göre Sadaret, Kosova vilayetine bağlı Kaçinik nahiyesinde çıkan şiddetli bir orman yangınından sonra kaç dönüm alanın yandığını ve ne kadar ağacın hasar gördüğünün bildirilmesini Kosova vilayetinden istemiştir.²⁰⁵

Tablo 4.3 ve Tablo 4.4'te listelenen veriler incelendiğinde Aydın ve Kastamonu vilayetlerinden meydana gelen yangınların diğer bölgelere göre daha fazla olduğuna ulaşılmaktadır.

4.2. Arazinin Akıbeti ve Yeniden Orman Yetiştirme

Ormanda yangın çıktıktan sonra ağaçları yanmış, artık orman vasfını kaybetmiş olan alanların akıbeti orman yangınları ile mücadelede önemli bir başlıktır. Yangınların çoğunun bilinçli çıkarıldığı ve bunların içerisinde de arsa açmak amacıyla çıkarılan yangınların başta geldiği bilinmektedir. Bu durum yanan orman arazisinin ne amaçla kullanacağı ile doğrudan ilgilidir. Bu sebeple Osmanlı Devleti yanan ormanlık alanın arazisi ile ilgili çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

1852 tarihli bir kayıta İzmit'in Laledere köyünde ikamet eden halkın ağaç kestiği ormanın yanmasından dolayı kesecek ağaç bulamayarak mağdur olduğu bilgisiverilmektedir.²⁰⁶

1870 tarihli Orman Nizamnamesinin 17. maddesinde orman niteliğini kaybeden arazilerden memurların izniyle herhangi bir vergi ödemeksizin ağaç kesileceği belirtilmiştir.²⁰⁷ Bu durum orman olamayacak arazide ağaçların tamamen kaldırılabilirdiği ve böylece ahalinin ihtiyacı için kullanabileceğine işaret etmektedir. Ancak bu madde yangın nedeniyle orman niteliğini kaybetmiş alanlar için her zaman geçerli olmamaktadır. Bu durumun Osmanlı arşivi kayıtlarına yansımış bazı örnekleri mevcuttur.

1893 tarihinde Aydın vilayetine bağlı Kayser köyünde bulunan Kayser ormanında ahali arazi ve yayla açmak için ormanı ateşe vermiştir. Orman Nazırı da 4 Eylül 1893 tarihli kayıta Kayser köyü ahalisinin, her sene kasıtlı olarak ormanları ateşe vererek tarla oluşturma amacıyla olduğu bildirmiştir. Ayrıca orman yangını sırasında çevre köylerden insanlar yardıma geldiği halde Kayser köyü ahalisi yardıma gelmemiştir. Kayser köyü ahalisinin ormanlardan tarla açma gayretlerinin önüne geçmek için ise Orman Maadin ve Ziraat Nezareti, bu alanların ne araziyi yakan ahalinin köyüne ne de başka bir köye arazi olarak verilmemesi gerektiğini Sadaret'e bildirilmiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ BOA. DH. MKT. 1885-35.

²⁰⁶ BOA. MVL. 128-10.

²⁰⁷ Düstur, 1873b: 406.

²⁰⁸ BOA. BEO. 279-20896.

26 Ekim 1893 tarihli bir kayıтта ahalinin tarla açmak için ağaçları kasten yaktığına ve aynı yıl içerisinde 15 orman yangınına daha sebep olduklarına değinilmiştir. Ormanların daha fazla tahrip edilmemesi için ise orman memurlarına bilgi verilmiş suçluların cezalandırılmaları için gerekli işlemlerin yapılması istenmiştir. Ayrıca yanan ormanların boş arazi olarak kullanılmasının önüne geçmek için senet verilmemesi gerektiği Orman Maadin ve Ziraat Nezareti tarafından belirtilmiştir.²⁰⁹

25 Haziran 1902 tarihli bir kayıтта Rodos adasında yangın sonucu boş kalan ormanlık arazinin bir komisyon kurularak Rodos'ta iskan edilecek olan muhacirler için kullanılması istenmiştir.²¹⁰

Dahiliye Nezareti, Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetinden gelen bilgilere dayanarak Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'ne 19 Haziran 1909 tarihinde gönderdiği bir kayıтта yanan orman arazilerinin kimseye tasarruf ettirilmeyerek eski hallerine döndürülmesinin Şura-yı Devlet kararı olduğunu belirtmiştir. Ardından bu karara rağmen Rodos adasında önceden beri yanan ormanlık arazilerin korunamadığı için köylüler tarafında parça parça tarıma açıldığı ve bu arazilerin yeniden orman haline gelme imkanının olmadığı eklenmiştir. Bu duruma çözüm olarak ise hazinenin de menfaatine olacağı gerekçesiyle arsaların belirlenecek bir ücrete karşılık verilmesini veya müzayede ile satılmasını Dahiliye Nezareti Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'ne önermiştir.²¹¹

Yanan orman arazisi için yapılan işlemlerden birisi de orman niteliğini yeniden kazandırabilmek amacıyla araziye olduğu gibi korumak ve orada yeniden orman yetiştirmektir.²¹² Ayrıca Osmanlı Devleti'nin orman yetiştirme faaliyetleri yalnızca yangınlardan sonra geçerli olmadığı bilinmektedir.²¹³

Orman yangınından sonra yeniden orman yetiştirebilmenin ormanları korumak açısından oldukça önemli etkileri olmaktadır. Bunların başında bilinçli orman yakmalarının önüne geçerek orman yakmaya niyetlenen ahaliyi caydıracak niteliğe sahip olması ve ormanın yeniden canlanması ile devamlılığını sağlaması gelmektedir. 3 Aralık 1900 tarihli bir kayıтта ormanların yangınlardan korunması ve tohumdan orman yetiştirilmesi için gerekli olan bütçeye karşılık bulunmadıkça bu meselenin incelenmesi ve gerçekleştirilmesine imkan olmadığı

²⁰⁹ BOA, BEO. 300-22477.

²¹⁰ BOA, A.} MKT. MHM. 519-1.

²¹¹ BOA, DH. MKT. 2849-58.

²¹² Mahmudiye'de yetiştirilen ormanın II. Abdulhamid'in albümleri içerisinde bulunan fotoğrafı için bkz. Ek-1.

²¹³ 1885 tarihli Sivas Salmesi'nde bulunan tenbihnamede ormanların kesilerek ve kökleri çıkarılarak yol olduğundan dolayı ahalinin ilerleyen zamanlarda odun ve kereste bulamayacağı belirtilmekte ve çözüm olarak ise herkesin tarlasının kenarlarına ve dört köşesine ağaç dikmesi ve her hanenin kendi idaresi için bir dönüm orman yetiştirmesi bildirilmiştir. Bkz. Kutluk, 1948: 328.

belirtilmiştir.²¹⁴

1 Aralık 1909 tarihli bir kayıt orman yangınının söndürülmesinin ardından dökülen tohumlardan ve ağaç köklerinden çıkacak filizlerin korunması ile orman yetiştirilmesine girişildiği bildirilmektedir. Ayrıca orman yetiştirilmesine yardımcı olunması için tohumhane ve fidan tarlaları kurulmasına yönelik bir girişimden bahsedilmektedir.²¹⁵

2 Haziran 1914 tarihinde Musul vilayetinde orman yetiştirilmesi için ihtiyaç duyulan paranın karşılanması gerektiği ve bunun için bütçe de bazı düzenlemeler yapılacağı belirtilmektedir.²¹⁶

Orman yangınlarından sonra ahalinin de mağdur olduğu birçok durum meydana çıkmaktadır. Örneğin; 28 Eylül 1913 tarihli bir kayıta Ordu kazasının Çambaşı Yaylaları'nda meydana gelen orman yangınından bölgede yaşayan kişilerin büyük zarar gördüğü belirtilmekte ve zarar görenlere nakdi yardım yapılacağı bildirilmektedir.²¹⁷

8 Temmuz 1918 tarihinde Kütahya'nın Gediz ve Uşak kazaları ile Virancık nahiyesinde meydana gelen yangınlarda bir kısım ormanla birlikte bazı binaların da yanmıştır. Bu sebeple açıkta kalan kişiler uygun yerlere yerleştirilmiştir.²¹⁸

4.3. Ormanların Korunmasına Dair Düzenlemeler

Osmanlı Devleti ormanların korunmasına dair çeşitli düzenlemeler hayata geçirmiştir. Bunların içerisinde yeni yasalar oluşturmak olduğu gibi kurumların sorumluluklarını ve faaliyetlerini düzenlemek de bulunmaktadır.

4.3.1. Yasal Düzenlemeler

Osmanlı Devleti ormanların korunmasına dair birçok hukuki girişimde bulunmuştur. Bu durum Osmanlı arşivine orman yangınlarının önlenmesi için yapılması gerekenlerin önerilmesi veya verilebilecek cezaların görüşülmesi şeklinde yansımıştır. Ancak bu arşiv kayıtlarına yansıyan işlemlerin temel aldığı layiha ve nizamnameler bulunmaktadır.

Orman yangınlarının önlenmesine dair arşiv kayıtlarında geçen işlemlerin dayandığı metinlerin başında 1840 yılında 22 madde olarak yayınlanan Orman Layihası gelmektedir. Layiha ormanların korunması için korucu ve memurların görevlendirilmesi ile ilgili hususlar hakkında bilgi vererek başlamış ve ormanların korunmasına dair görevler ile ilgili bazı

²¹⁴ BOA. BEO. 1592-119348.

²¹⁵ BOA. ŞD. 529-11.

²¹⁶ BOA. DH. UMVM. 127-33.

²¹⁷ BOA. MV. 180-45.

²¹⁸ BOA. DH. EUM. 6.ŞB 40-72.

detaylara yer vermiştir. Bu maddeler içerisinde ormanları korumakla görevli memurlarla ilgili olan yasal düzenlemeler şu şekildedir:

“7. Reis ve korucuların kendilerine verilen nizamnameye aykırı hareketlerde bulunması veya ihmalleri sonucunda devlete zarar vermeleri durumunda derhal görevlerine son verilmeleri ve ortaya çıkan zararın karşılanması için kanunlar gereği mahkemeye sevk edilmelidir.

8. Reis ve korucular, doğru ve hakkaniyet üzere hizmet eyleyeceklerine yemin ettirilmelidir. İhtiyaç duyulduğunda halkın ve askerlerin koruculara yardım etmesini kolaylaştırmak için kıyafetlerinde özel işaret olmalıdır. Koruculuk görevinde bulunan görevli, her gün ve bazen gece dahi ormanlarını gezip, eğer hırsızlık veya sonrasında başka bir zarar meydana gelmişse, bunu öngörüp gerekli önlemi almalı ve ormanı zarar ve hasardan korumalıdır. Eğer herhangi bir kimse odun kesmek için izinsiz ormana giderse, korucular derhal o kişiyi yakalamalı ve gerekli işlemleri yapmalıdır.

9. Reis ve korucular görevi dışındaki yerlere gereksiz muamele yapmayacaktır. Eğer bir kişi reis ve koruculardan birine uygunsuz harekette bulunur veya onu darp ederse, yakalanıp cezasını çekmesi için mahkemeye verilmelidir. Orman içinde inşaat yapmak yasak olup kömürcüler dahi gerektiğinde kömürlerini ormanların dışında yani uzak yerlerde yakmalıdır.”²¹⁹

Orman yangınları ile ilgili yasal düzenlemeler ise 10. ve 11. madde şu şekilde geçmektedir.

“10.Çobanlar, ot cinsinden bütün bitkileri yaktıklarından dolayı, bundan böyle, hiçbir vakitte bitki yakılmamasının tembih ve emir olunması; böyle boş yere orman ve bitkiyi yakmanın emirlere aykırı olduğu bildirilmeli ve yakanlar tespit edilip kanunlara göre işlem yapılmalıdır.

11.Eğer bir ormanda ateş çıkarsa, reis korucularıyla birlikte gidip ateşi söndürmeli, gerekirse ateşin ileri sirayet etmemesi için bazı ağaçları kesmeli ve yine söndüremezse çobanlar ve civardaki köy ahalisini yardıma çağırmalıdır. Çobanlar ve ahali gidip yardım etmek zorundadır. Şayet ormanda bir kimse ateş yakıp yangına sebep olmuş veya çobanların ve kömürcülerin ihmaliyle yangın ortaya çıkmışsa, o vakit bu işe sebep olanlar yakalanıp, görevli reis tarafından İstanbul’da bulunan nâzıra bilgi verilmelidir. İster devlet ormanı, isterse başkasına ait orman olsun, meydana gelen zararın tazmini için gerekli işlemler yapılmalıdır.”²²⁰

1861 tarihinde yayınlanan ikinci orman layihası 1858 Arazi Kanunnamesi’nde ortaya çıkan boşlukları doldurmak amacıyla oluşturulduğu düşünülmektedir. Bu layiha miri ormanlar için oluşturulmuş bu sebeple 1840 tarihli layiha kadar geniş değildir. Ancak 1870 tarihli Orman Nizamnamesi için temel teşkil etmiştir.

1870 tarihli Orman Nizamnamesinde ormanlara dair oldukça detaylı düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Ağaçlara zarar vermenin cezalandırılması, hangi mevsimlerde ağaç kesilebileceği, orman ürünlerinin vergilendirilmesi gibi oldukça çeşitli başlıklar bulunan 52 maddeden oluşturulmuştur. Bununla birlikte orman yangınına sebep olanların cezalandırılmasını öngören bir madde bulunmaktadır. Orman Nizamnamesinin 47.

²¹⁹ Kılıç ve Ok 2016: 13.

²²⁰ Kılıç ve Ok 2016: 13.

maddesinde orman yangınına sebep olan herkesin Ceza Kanunname-i Hümayununun 164. maddesi ile cezalandırılacağı beyan edilmiştir.²²¹ 164. maddede ormanı ateşe vererek yangın çıkmasına sebep olan kişi, yaktığı yer başkasının ise ömür boyu veya geçici olarak kürek cezasına çarptırılabilir ve eğer yaktığı yer kendisine ait ise ve çıkardığı yangın sonradan çevreye zarar veriyse geçici olarak kürek cezasına çarptırılacağı bildirilmiştir.²²² Ancak orman nizamnamesinde öngörülen ceza suç ile kıyaslandığında cezanın ağır kaldığı gerekçesiyle sıklıkla uygulanmadığı bilinmektedir.²²³

27 Ağustos 1879 tarihinde Orman ve Maadin Nezareti tarafından orman yangınlarının nedenleri ve önlenmesi ile ilgili, orman müfettişlerinden alınan bilgilerle bir değerlendirme yapılmıştır. Orman yangınlarının çoğunun kuraklık sebebi ile kazaen meydana geldiği belirtilerek başlanan bu kayıta ayrıca ahalinin göz önünde olmayan alanlarda arsa açarak vergi vermeden ürün elde etmek amacıyla yangın çıkardıkları belirtilmiştir. Ayrıca yanan ormanın bir sene içinde hayvan otlatmaya müsait hale gelmesi veya yağmur yağdırmak da orman yakma nedenleri içerisinde sayılmıştır. Bu kayıta orman yangınların önlenmesi için de önemli bilgilere yer verilmiştir. Ahalinin orman yangınına karşı topluca sorumlu tutulması, ayrıca kürek cezası dışında daha adil ve uygulanabilir bir cezanın verilmesi önerilmiştir.²²⁴

Ormanların korunması için uygulanan yasal düzenlemelerden biri de kasame usulüdür. Kelime olarak yemin etmek, yemin eden topluluk ve barış gibi anlamları taşıyan kasame, İslam hukukunda suçlunun kesin olarak belirlenemediği durumlarda suç mahalline yakın bulunanların kendilerine yöneltilen suçlamaları defetmek amacıyla ettikleri yeminleri içermektedir.²²⁵ Ancak orman yangınları söz konusu olduğunda kasame usulü yanan ormandan bölgedeki ahaliyi sorumlu tutmak olarak geçerli olmuştur. Suçlunun bulunamadığı durumlarda gündeme gelen kasame usulünün genellikle uygulanmadığı görülmektedir. Orman yangınlarının cezasız kalmaması için öne sürülen bu usulle ilgili gerçekleştirilen yazışmalarda orman yangınlarının verdiği zararın yanında ahalinin ödeyeceği tazminatın oldukça az kalacağına değinildiği bilinmektedir.²²⁶ Ayrıca ahalinin köylere uzak olan ormanlarda çıkan yangınlardan da sorumlu tutulabilecek olması da bu konuda çıkan anlaşmazlıkların diğer bir nedeni olmuştur.²²⁷

4.3.2. Ormanları Koruma Amaçlı Yapılan Çeşitli Uygulamalar

²²¹ Düstur, 1873b: 413.

²²² Kutluk, 1948: 268; Düstur, 1873b: 413.

²²³ Kılıç, 2019: 16.

²²⁴ BOA. Y. A. HUS. 162-11.

²²⁵ Kasame ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Bardakoğlu, 2001: 528-530.

²²⁶ BOA. DH. MKT. 2714-13.

²²⁷ Kılıç, 2005: 16.

Osmanlı Devleti'nin ormanları korumak amacıyla yaptığı uygulamalar oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu uygulamalarda birçoğunda temel amaç orman yangınının tekrar tekrar yaşanmasının önüne geçmek olmuştur. Bu doğrultuda demiryollarının temizlenmesi, ormanların kıtalara ayrılması, geçici korucu istihdamı, memurların müsamahakâr tutumlarını önleyici faaliyetler ve suçluların tespit edilip cezalandırılması gibi birçok farklı önlem hayata geçirilmiştir.

4.3.2.1. Demiryollarının Temizlenmesi

Osmanlı Devleti'nde 1850-1918 yılları arasında meydana gelen orman yangınlarının sayısı kontrol edildiğinde demiryollarında veya çevresinde meydana gelen yangınların miktarının önemli bir sayıya sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun önüne geçilmek için Osmanlı Devleti birtakım girişimlerde bulunmuştur.

Demiryollarının Konya Vilayetinin büyük ve önemli ormanlarına doğru ilerlediği bilgisinin verildiği 22 Aralık 1895 tarihli kayıta bu ormanların kesilmesinin ve tahrip edilmesinin önüne geçmek için bir kâtip, dört süvari, altı piyade kolcusu ve altı tezkere muharririnden oluşan on yedi kişilik grubun istihdam edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²²⁸

Demiryollarının usul-i zabıtasına dair 1867 yılında yayınlana nizamnamenin 12. maddesinde demiryolundan yirmi arşın mesafeye saman ve ot gibi alev alabilecek maddeleri yığmak tamamen yasaklanmış, bu ot ve benzeri şeylerin temizlenmesi ve kaldırılması demiryolu işletmecisinin görevi olarak belirtilmiştir. Ayrıca lokomotiflerden demiryolu haricine kıvılcım ve yanar halde kömür düşmemesi için demiryolu işletmecilerinin özellikle dikkat etmeleri gerektiği bildirilmiştir.²²⁹

Demiryolu başlığına ek kaynak. 9 Mayıs 1917 tarihinde de demiryollarından dolayı meydana gelen orman yangınlarını önlemek için demiryollarına yirmi arşın mesafedeki ekin ve ot demetlerinin kaldırılarak gerekli temizliklerin yapılması gerektiği bildirilmiştir.²³⁰

4.3.2.2. Ormanların Bölümlere Ayrılması

Ormanların bölümlere ayrılması günümüzde de orman yangınlarıyla mücadelede kullanılan yöntemlerden biridir.²³¹ Bu yöntem ile ormanlar belirli yerlerden birbirinden ayrılmakta ve yangınların bütün ormana yayılmasının önüne geçilmek amaçlanmaktadır.

²²⁸ BOA. İ. OM. 3-27.

²²⁹ Düstur, 1873a: 343.

²³⁰ BOA. DH. MB. HPS. M. 28-54.

²³¹ Günümüzde yangın emniyet şeritleri olarak adlandırılan yöntemle ilgili detaylı bilgi için bkz. Çanakçıoğlu, 1970: 122-152.

Ayrıca ağaçtan ve yanabilecek diğer maddelerden arındırılan iki orman arasındaki bu bölüm orman yangınlarına müdahale sürecinde de ulaşımı kolaylaştırarak yardımcı olmaktadır.

Orman yangını meydana geldiğinde ormanların baştan başa yanarak mahvolduğunun belirtildiği Sadareten Sivas Vilayetine gönderilen 28 Aralık 1889 tarihli bir kayıta ağaçların bazı yerlerden kesilerek ormanların bölümlere ayrılmasının yangının sebep olduğu zararı bir dereceye kadar hafifleteceği beyan edilmiştir.²³²

Biga Mutasarrıflığından Dahiliye Nezaretine gönderilen 5 Eylül 1894 tarihli telgrafta Kaz Dağları ormanlarında çıkan yangının aniden Bayramiç'in Çırpılar köyü civarındaki ormanın bölümüne sıçradığı bildirilmiş ancak yangın Karabayı bölümüne sirayet etmeden Orman Süvari memuru Besim Bey, Ser-müfettiş Muavini İzzet Efendi ve civar kazalardan orman memurları ile 300-400 kişi kadar ahaliden kimselerin yardımıyla söndürüldüğü belirtilmiştir.²³³

Orman Maadin ve Ziraat Nezareti, 23 Ekim 1900 tarihli bir kayıta ormanların bölümlere ayrılmasının orman yangınların yayılmasını önlemek için pek faydalı olacağını belirtmiş ve bu tarihten itibaren kereste imal edilmesi gibi işlemler için ağaç kesilecek alanların, ormanları bölümlere ayırmaya yarayacak yerlerden belirlenmesi gerektiğinin ilgili kişi ve kurumlara bildirildiğini belirtmiştir.²³⁴

4.3.2.3. Yazlık Korucu ve Memur Tayini

Orman yangını meydana geldiğinde büyük zararlar vermeden söndürebilmek için Osmanlı Devleti, özellikle kurak geçen yaz mevsimlerinde, orman memurlarına yardım etmeleri için geçici korucular istihdam etmiştir.

Kaz Dağları çevresinde havaların kurak gitmesinden dolayı orman yangınlarının meydana geldiği belirtilen 26 Temmuz 1895 tarihli kayıta, görevli orman memurlarının yeterli gelmediği belirtilerek her kazaya üç veya dört kişilik geçici korucu tayin edilmesinin ormanların korunması için gerekli olduğu belirtilmiştir.²³⁵

31 Ağustos 1895 tarihli kayıta Orman Maadin ve Ziraat Nezareti Sadaret'e gönderdiği 21 Kasım 1895 tarihli kayıta Biga Sancağı içinde bulunan ormanlarda havaların kurak gitmesiyle beraber orman yangınlarının çıktığını belirtmiş ve görevli orman koruma memurlarının ormanları korumak için yeterli gelmediğini belirtmiştir. Ormanların korunması için ise her kazaya üç veya dört kişilik geçici süreyle görevlendirilecek korucu tayin edilmesi

²³² BOA. DH. MKT. 1685-43.

²³³ BOA. DH. MKT. 280-56.

²³⁴ BOA. DH. MKT. 2418-5.

²³⁵ BOA. BEO. 1049-78664.

gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Biga Sancağında bulunan ormanların yangından korunabilmesi için memur tayin edildiği belirtilmekte ve gerek ilgili liva ve gerekse de diğer mahallerde yazlık korucu tayinine ihtiyaç duyulursa Bâb-ı Âli'ye bildirilmesi gerektiği belirtilmektedir.²³⁶

Osmanlı arşivinde bulunan kayıtlar incelendiğinde orman yangınlarına karşı geçici olarak istihdam edilen korucuların sayısı ile ilgili bazı bilgilere ulaşılmaktadır. Ekim 1899 tarihli kayıta Aydın Vilayeti için 30 kişi, Kastamonu, Hüdavendigar, Konya ve Adana vilayetlerinin her biri için 20 kişi, Trabzon, Selanik, Manastır, Kosova ve Edirne vilayetleri ile Biga Sancağı için 10'ar kişi olmak üzere toplamda 170 kişinin iki ay süreyle geçici korucu olarak istihdam edileceği belirtilmektedir.²³⁷

17 Ekim 1900 tarihli başka kayıta korucuların 15 Mayıs'tan 15 Eylül'e kadar geçici olarak istihdam edileceği bildirilmiştir. Ayrıca Ekim 1899 tarihli kayıta belirtilen 170 kişilik istihdamın aynen devam ettiği görülmekle birlikte Aydın Vilayetine korucuların tecrübesiz olmasından dolayı fazladan 28 kişi daha eklendiği belirtilmektedir.²³⁸

24 Haziran 1906 tarihli kayıta yaz mevsiminin gelmesiyle orman yangınların artacağı ve bu sebeple daimi korucular alınması gerektiğine ve bu korucuların maaşlarına dair bilgi verilmektedir.²³⁹

4.3.2.4. Müsamahakâr Tutumlara Karşı Önlemler

Osmanlı Devleti'nde orman yangınlarına karşı alınması gereken önlemler değerlendirilirken, oldukça sınırlı sayıda olsa da orman memurlarının müsamahakâr bir tutum takınmalarının da konu edildiği bilinmektedir.

II. Abdulhamid'in İrade-i Seniye ile orman yangınlarının neden meydana geldiğini orman muhafaza memurlarının kayıtsızlıkları ve ihmallerinin olup olmadığını öğrenmek istemiştir. Bu İrade-i Seniye üzerine Maliye Nezaretiyle gerçekleşen yazışmaların bulunduğu 19 Eylül 1887 tarihli kayıta orman yangınlarının nedenleri olarak ateş yakanların cezasız kalması ve ahalinin istediği yerde ateş yakması olarak öne sürülmüştür. Çözüm olarak ise hayvanların memurların gösterdiği yerler dışında otlatılıp otlatılmadığının kontrol edilmesi, hayvan otlatan çobanların orman yangınından mesul olmak üzere kefalet altına alınması ve orman içinde ve civarında tarla açmanın yasak olması korunması önerilmiştir. Çözüm önerilerinin Şura-yı Devlet'e iletileceği bildirilmiştir. Ayrıca orman yangınlarının yakın zamanda artmasının, ormanları korumak için gerekli önemin gösterilmediğine işaret edilerek

²³⁶ BOA. BEO. 676-50653.

²³⁷ BOA. BEO. 1386-103903.

²³⁸ BOA. BEO. 1565-117363.

²³⁹ BOA. Y. A. RES. 137-39.

bu duruma izin verilmemesi gerektiği Dahiliye Nezareti tarafından belirtilmiştir. Ardından Suriye, Kastamonu, Hüdavendigar, Edirne, Aydın, Hicaz, Bağdat, Selanik, Konya, Erzurum, Diyarbakır, Halep, Adana, Trablusgarp, Sivas, Manastır, İşkodra, Mamuret-ul-Aziz, Van, Trabzon, Yanya, Cezayir, Kosova, Musul, Biga, Kudüs gibi vilayet ve sancaklara orman yangınlarına karşı dikkat etmeleri gerektiği bildirilmiştir.²⁴⁰

Nisan 1903 tarihli bir kayıta Adliye memurlarının ormanın kasten veya kazaen yakıldığı durumlar üzerine gerçekleştirdiği takibatta lakaydane hareket ettiklerine dair şikayetin Orman Maadin ve Ziraat Nezareti tarafından birçok kez Adliye Nezaretine bildirildiği belirtilmiştir. Ardından Adliye Nezaretinin cevap olarak suçlunun yakalanması ve savcılığa teslimi sorumluluğunun ilgili vilayet ve mutasarrıf tarafından görevlendirilen memurlara ait olduğu belirtilmiştir.²⁴¹ Ortaya çıkan takım karışıklıkların lakaydane tutuma sebebiyet verdiği görülmektedir. Daire-i Umur-u Dahiliyeden yazılan Ağustos 1903 tarihli kayıta ise zanlıların suçları kesinleşmesi halinde Adliye Nezaretine vazife olduğu belirtilmiştir.²⁴²

Silifke orman katibi Cevdet Bey gönderdiği Ocak 1904 tarihli telgrafta Silifke’de iki senedir orman yangınlarının tahribata sebep olduğu belirtmiş ve buna neden olarak ise mahalli müfettiş Tahsin Efendi’nin orman yangınlarına karşı müsamahakar bir tutumla hareket etmesini göstermiştir. Ayrıca bölgeye gönderilen diğer müfettişin de görevini yüzeysel soruşturmalarla sürdürmesinin orman yangınlarına sebep olan durumun devam etmesine neden olduğunu bildirmiştir.²⁴³

8 Eylül 1917 tarihinde Mahmud Şevket Paşa nahiyesine bağlı Güllü köyünde meydana gelen orman yangınında ihmali bulunduğu grekçesiyle köyün muhtarı Receboğlu Ahmed hakkında yapılan incelemelerin evrakları ile birlikte adli makamlara gönderilmiştir.²⁴⁴

4.3.2.5. Orman Yakmakla Suçlanan Kişilerin Cezalandırılması

Orman yangınlarıyla ilgili ulaşılan kayıtların birçoğunda orman yangınlarının tekrar etmesinin önüne geçmek için sorumlulara ceza verilmesi gerektiği bildirilmiştir. Örneğin 26 Ocak 1852 tarihli bir kayıta orman yakmaya cesaret edenlerin hapis ve para cezası ile cezalandırılmasının istendiği görülmektedir.²⁴⁵

Orman yangınları ile ilgili ulaşılan kayıtların birçoğunda orman yangının sebep olan

²⁴⁰ BOA. DH. MKT. 1455-78.

²⁴¹ BOA. DH. MKT. 2601-21.

²⁴² BOA. DH. MKT. 2601-82.

²⁴³ BOA. BEO. 2250-168694.

²⁴⁴ BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 20-42.

²⁴⁵ BOA. A.} MKT. MVL. 49-67.

kişilerin yakalanarak adliyeye sevk edildiği belirtilmiştir. Bu kayıtların çoğunda alınan ceza hakkında bilgi verilmemekte ve aynı zamanda neden ormanı ateşe verdikleri de bildirilmemektedir. Örneğin, Terkos nahiyesinde bulunan Ormanlı köyünün miri ormanlarını ateşe veren kişinin yakalanarak gerekli kanuni işlemlerin yapıldığı sadaret tarafından 26 Haziran 1894 tarihli kayıtla Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'ne bildirilmiştir.²⁴⁶

Orman yangınlarından sonra suçluların yakalanarak delilleriyle birlikte adli makamlara teslim edildiğine dair çok sayıda kayıttan Osmanlı arşivinde bulunduğu incelenmiştir. Ancak bazı durumlarda gerek iftiralar gerekse hatalı deliller neticesinden suçsuz kişilerin cezalandırıldığı görülmüştür. Örneğin, 10 Mart 1902 tarihli bir kayıta Refahiye kazası dahilinde bulunan bir ormanın yakılmasından dolayı Kostan adlı bir kişi ile Refahiyeli 16 kişinin tutuklanarak küreğe mahkum edilmesinde bu kişilerle şahsi husumeti olan birinin attığı iftiranın etkili olduğu ortaya çıkmış ve bu kişilerin serbest bırakıldığı bildirilmiştir.²⁴⁷

Aralık 1872 tarihli bir kayıta Rodos'da Dimelye köyünde bulunan ormanlarda çıkan yangınının zanlıları olarak gösterilen Kostanti ve Kori'nin yeterli delil bulunamadığından serbest bırakıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca Polatanya köyü orman yangınının faili olduğu kesinleşen Yunan tebeasından Çamlıcalı Demirci Kıbtı Dimitri'nin ise orman yangınına kasden çıkarmadığının anlaşılması ve tutukluluk süresinin yeterli görülmesi nedeniyle tahliye edildiği bildirilmiştir.²⁴⁸

Suçluların tespiti ve delillerin toplanmasının orman yangını sürecinde önemli bir yük olduğu ortadadır. Bu duruma Orman Maadin ve Ziraat Nezareti de 9 Nisan 1903 tarihinde Adliye ve Mezahip Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda dikkat çekmiştir. Bu yazıda orman memurlarının orman yangınına söndürmekle meşgul oldukları için orman yangınına sebep olanları bulamadıkları ve bulduklarında da yeterli delili zamanında toplayamamış oldukları belirtilmiştir. Ayrıca ortaya çıkan bu durumun orman yangınına sebep olanların cezasız kalmasına neden olduğu ve bunun önüne geçebilmek için Adliye ve Mezahip Nezaretinden memurların yardımcı olması gerektiği belirtilmiştir.²⁴⁹

²⁴⁶ BOA. DH. MKT. 252-2.

²⁴⁷ BOA. DH. TMIK. M. 165-1.

²⁴⁸ BOA. MV. 804-5.

²⁴⁹ BOA. BEO. 2041-153028.

SONUÇ

İnsanlığın ilk evi olarak değerdendirebileceğimiz ormanlar, tarih boyunca insanlar tarafından kullanılmış, tüketilmiş veya yeniden yetiştirilmiş ve insanlar için vazgeçilemez bir kaynak olmuştur. Ormanların insanlar ile ezelden beri ilişkili olması onu bu değerdli konumuna taşımış aynı zamanda ormanlarla ilişkide birçok farklı deneyim ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti de orman ve insan geçmişin en derin olduğu yerlerden biri olan Anadolu coğrafyasında hayat bularak ormanlara dair iyi veya kötü çok sayıda mirasa sahip olmuştur.

Osmanlı Devleti ve toplumu ormanlarla ilgili aldığı mirasın üzerine birçok yeni tecrübe eklemiş ve bunları iyisiyle kötüsüyle günümüze bırakmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu mirasını anlamak, ormanların gerek devlet gerekse toplum nezdinde nasıl bir yere sahip olduğunu ortaya çıkarabilmek ve aynı zamanda Osmanlı Devleti ve toplumunu bu açıdan aydınlatan bir pencere açabilmek için kaleme alınan tez çalışmamızda 1850-1918 arası için oldukça önemli verilere ulaşılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin ormanlarla kurduğu ilişkilerde belirleyici konu mülkiyet biçimi olmuştur. Osmanlı Devleti ormanların mülkiyetini çoğunlukla eskiden beri süre geldiği şekilde koruduğu görölmektedir. Ancak Osmanlı Devleti doğrudan faydalandığı veya faydalanabileceği alanlarla, özellikle modern ormancılık anlayışının gelişiminden sonra, özel olarak ilgilenmiştir.

Tanzimat Dönemi'nde yapılanların modern ormancılık anlayışının gelişmesine ön ayak olduğu görölmektedir. Bu dönemle birlikte Osmanlı Devleti'nde ormancılık faaliyetleri kurumsallaşmaya ve merkezileşmeye başlamış, orman memurluğu tesis edilmiş ve orman müdürlükleri kurulmuş ve böylece devletin ormanlar üzerindeki faaliyetleri gelişmiştir. Ayrıca ormancılık birçok dönemde nezaretlik seviyesinde teşkilatlandırılma hakkına sahip olmuştur.

Osmanlı Devleti, topraklarında orman yangını meydana geldiğinde bundan haberdar olabilmek için dönemin imkanları gereğince ormana yakın ahaliden ilk olarak bilgi ve müdahale istediği ortadadır. Ancak orman yangını meydana geldiği sırada resmi makamlara ilk bilgileri ulaştıranların içinden askerler önemli bir yer kaplamaktadır. Gerek nöbet gerekse devriye esnasında orman yangınlarına karşı da tetikte olunduğuna ulaşılmaktadır. Ancak orman yangınlarına karşı doğrudan sorumlu olan kişilerin orman memurları olduğu bilinmektedir. Orman memurları, sayılarının azlığından dolayı her orman yangınının ilk bildiren olamasalar da orman yangınlarına ilk müdahale eden ve söndürme sürecini koordine etmekle görevli olan kişiler olmuşlardır.

Orman yangını meydana geldiğinde Osmanlı Devleti'nin ilk olarak yangının neden meydana geldiğinin araştırılmasını istediği görülmektedir. Başta orman memurları olmak üzere görevli devlet memurlarının yangın yerinde araştırma yapmak, yangın nedenini ortaya çıkarmak ve suçluları tespit edilebilirse delilleriyle birlikte adli makamlara sunmakla görevlendirildiği bilinmektedir. Bu sayede orman yangınları ile ilgili bilgilerin verildiği Osmanlı arşivi belgelerinde orman yangını sebeplerine dair de detaylı bilgilere ulaşılmaktadır. Ormanlık alanda arazi açmak ahali tarafından çıkarılan yangın nedenlerinin başında geldiği görülmektedir. Ardından eşkıyalık adı altında toplanan orman yangını sebepleri, trenler aracılığıyla ormanlarının derinliklerinin ulaşılabilir olması ve bu durumun çeşitli nedenlerle orman yangınına yol açması, kömür üretmek amacıyla ormanların bir bölümün ateşe verilmesi veya kişilerin ormana yakın yerlerde yaktıkları ateşi söndürmeden bırakması gibi sebepler gelmektedir.

Osmanlı Devleti'nde meydana gelen yangınları dikkatsizlik, bilinçli ve doğal sebeplerle meydana gelenler olarak üç ana başlık atında topladığımızda, doğal nedenlerin en az sayıda yangına sebep olduğunu göstermektedir. Ancak yangınların çoğunlukla yaz aylarında meydana geldiğine dair bilgiye ulaşılmıştır. Bu sebepler doğal nedenlerin diğer yangın nedenlerini destekleyici veya onların genişlemesine imkan sağlayıcı bir role sahip olduğu düşünülebilir.

Orman yangınlarının yarısına yakınının bilinçli olarak çıkarıldığı da ulaşılan verilerden karşımıza çıkmaktadır. Arsa açmak için veya eşkıyalık gibi niyetlerle bilinçli olarak yakılan ormanların bu seviyede bir çoğunluğa sahip olması cezai önlemlerin yeterince caydırıcı olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin dahil olduğu savaşların da bunda etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Dikkatsizlik neticesinde meydana gelen yangınlar, meydana gelen yangınların yarısından fazlasına sebep olduğu görülmektedir. Önlenebilmesi diğer yangın nedenlerine göre daha olağan olan bu yangın nedenine karşı Osmanlı Devleti'nin özenli tutumu dikkate değerdir. Yine de yangınların yarısından fazlasının dikkatsizlik sebebiyle meydana geldiği görülmektedir.

Osmanlı Devleti tarafından tutulan orman yangınlarına dair kayıtların çoğunluklu olarak ağustos ve eylül aylarında oluşturulduğu görülmektedir. Bu durum kurak bir yaz mevsiminde ve sonrasında meydana gelen orman yangınların oldukça fazla olduğuna işaret etmektedir.

Orman yangınlarının çeşitlerinin araştırılarak belgelere not edilmesi aynı sebeplerle meydana gelen orman yangınlarının tekrar etmemesi için atılmış önemli bir adımdır. Nitekim hemen her belgede yangın nedeni beyan edildikten sonra tekrar meydana gelmemesi için gereğinin yapılması dönemin memurları tarafından not edildiği görülmektedir. Yine de bu

yangın çeşitlerinden birçoğunun yıllarca tekrar ettiği ortadadır. Nihayetinde Osmanlı Devleti'nin ulaşılan her orman yangınıyla ilgili değerlendirmesinde ormanlara ciddi derecede sahip çıktığı ortadadır.

Bir orman yangını meydana geldiğinde söndürme işleminin de hemen başlaması gerektiği ortadadır. Bu erken müdahale orman yangınının yayılmasının önüne geçmek ve zararın büyümesini önlemek için oldukça önemlidir. Osmanlı arşivine yansıyan kayıtlarda da hızlıca müdahale edilmesi, gereken tedbirlerin hemen alınması gibi konuların üzerinde titizlikle durulduğu görülmektedir.

Orman yangınlarına müdahale sürecinde üç ayrı grup görülmektedir. Ahali, ordu ve orman memurlarından oluşan bu grupların orman yangınlarına müdahalede çoğu zaman ortak hareket ettikleri ve birbirlerine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Ahali ormanlara en yakın kesim olarak bir orman yangını meydana geldiğinde ilk müdahale de bulunmakla sorumlu tutulmuştur. Orman yangınlarının önemli bir kısmına neden olan ahalinin aynı zamanda korumakla da sorumlu olması çelişkili görünmesine rağmen orman yangınlarının söndürülmesinde hem niceliği ve hem yakınlığı ile en büyük rolü ahalinin oynadığı bilinmektedir. Kimi durumlarda orman yangına sebep olan ahalinin köyünden insanlar yardıma gelmediğinde çevredeki birçok köyden orman yangınına söndürmek için insanların harekete geçtiği bilinmektedir. Ayrıca ahali tarla açmak vs. gibi nedenlerle ormanları tahrip etmesine karşılık ormanları koruma çabalarının daha fazla olduğu ortadadır. Orman yangınlarının söndürülmesine dair bilgilerin yer aldığı Osmanlı arşiv kayıtlarında neredeyse her orman yangınında ahalinin yangını söndürmek için harekete geçtiği görülmektedir. Ahalinin orman yangınına söndürmekle yasal olarak da sorumlu tutulduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Orman yangınlarının söndürülmesinde ordunun da etkili olduğu görülmektedir. Ordunun orman memurları ve ahaliye nazaran, daha kalabalık ve daha koordine bir şekilde hareket edebilmesinin orman yangınları ile mücadelede oldukça faydalı olduğu düşünülmektedir. Orman memurlarına yardım etmekle görevli oldukları bilinmekle birlikte 19. yüzyılın sonlarına doğru ormanları korumakla görevli Orman Jandarması teşkil edildiği de bilinmektedir. Bununla birlikte askerlerin ormanlar üzerindeki sorumluluğunun zamanla arttığına ulaşılmaktadır.

Orman memurlarının, orman yangınlarının söndürülmesi sürecinde oldukça etkin rol oynadıkları askerleri ve ahaliyi bu süreçte bilgi ve tecrübeleriyle yönlendirdiklerine arşiv kayıtlarında ulaşılmaktadır. Ancak dönemin şartları gereği tüm ormanları kontrol edebilecek derecede yeterli kişi sayısına ulaşamaması ormanların bir kısmının savunmasız kalmasına yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için geçici olarak korucular istihdam

edildiği ve bazı durumlarda da ahaliden kimselerin amele olarak ormanların korunması için çalıştırıldığı görülmektedir. Nihayetinde orman memurları ormanları koruma görevlerini orman yangınları özelinde yerine getirmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda birçok orman memurunun madalya ile ödüllendirildiği de görülmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin bu konudaki hassasiyetini yansıtmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin ormanları yangınlara karşı koruma konusundaki dikkati düzenlediği kanunlarda da karşımıza çıkmaktadır. Orman yakma suçuna karşı görece ağır bir cezanın yürürlükte kaldığı görülmektedir. Ancak Osmanlı Devleti orman yangınları sırasında ahalinin de çoğu zaman mağdur olduğunu görerek ceza ve sorumluluklarda adil davranmaya çalışmıştır. Ayrıca hem ahalinin ihtiyacını karşılamaya devam edebilmesi için hem de arsa açmak amacıyla orman yakanları yıldırabilmek için yanan orman arazisinde yeniden orman yetiştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Orman yetiştirmenin ne kadar yaygınlık kazandığı henüz ortaya çıkarılamamış olmakla birlikte birçok örneğinin olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin orman yangınlarını önlemek için demiryollarının temizlenmesi, ormanların kıtalara ayrılması gibi önlemler alarak orman yangınlarına karşı gösterdiği dikkati yansıtmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin fiili olarak sona ermesi ile neticelenen 1914-1918 yılları arasında verdiği büyük savaşta ormanlar konusunda da önemli bir mücadelenin içerisinde bulunduğu görülmektedir. 1914-1918 yıllarında meydana gelen orman yangınlarına dair ulaşılan kayıtlardan bu mücadele görülmektedir. Bu dönemde orman yangınlarına dair kayıtların önceki tarihlere nazaran daha modern raporlar halinde tutulduğu görülmektedir. Ayrıca başta orman yangınlarına dair kayıtlarda görüldüğü üzere savaşın devletin faaliyetlerine engel olmasına izin verilmemiş ve savaşın sürdüğü bölgelerde dahi orman yangınlarına dair kayıtlar tutulmuş söndürme faaliyetlerine devam edilmiştir. Bu şartlar altında orman yangınlarına karşı mücadele de devam edilmesi Osmanlı Devleti'nin ormanlara verdiği değeri yansıtmaktadır.

Nihayetinde Osmanlı Devleti ormanları başıboş bir şekilde bırakmamıştır. Ormanlar için gerekli özeni dönemin imkanları çerçevesinde göstermiş ve zaman içerisinde orman yangınlarına karşı çabalarda artış olmuştur. Bu durum Osmanlı arşiv belgelerinde orman yangını belgelerinin sayının artmasıyla da kendisini göstermiştir. Ormancılık konusunda 1850 tarihinden önce gelen yöntemler bu tarihten itibaren geliştirilmiş ve ormancılık konusunda önemli tecrübe birikimi sağlanmıştır. Böylece Osmanlı Devleti ormanları mümkün oldukça yangınlardan koruyarak günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Arsiv Kaynakları:

1. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi:

- A.} AMD. : Sadâret Âmedî Kalemi
33-84; 34-33; 48-92.
- A.} MKT. : Sadâret Mektubî Kalemi
19-19.
- A.} MKT. MHM. : Sadâret Mektubî Kalemi Mühimme Odası
414-40; 519-1.
- A.} MKT. MVL. :Sadaret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ Evrakı
49-67; 58-81.
- A.} MKT. NZD. :Sadaret Mektubî Kalemi Nezaret ve Dava'ir Evrakı
101-95.
- A.}MTZ. (04) : Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Bulgaristan
120-4; 120-57; 120-75; 121-69; 26-35; 83-11.
- BEO. :Bâbîâlî Evrak Odası
1049-78664; 1386-103903; 1565-117363; 1592-119348; 2041-153028; 2145-160812;
2150-161246; 2172-162852; 2250-168694; 248-18581; 2656-199198; 279-20896; 300-
22477; 300-22489; 400-29966; 441-33030; 441-33050; 443 -33186; 445-33309; 447-
33453; 676-50653; 900-67429.
- DH. İ. UM. :Dahiliye İdare-i Umumiye Belgeleri
19-1; 32-26.
- DH. EUM. 2. ŞB :Dahiliye Emniyet-i Umumiye 2. Şube Belgeleri
53-26.
- DH. EUM. 3. ŞB :Dahiliye Emniyet-i Umumiye 3. Şube Belgeleri
12-15; 13-8; 13-20; 14-47; 15 – 34; 15 - 42.
- DH. EUM. 6. ŞB :Dahiliye Emniyet-i Umumiye 6. Şube Belgeleri

14 – 6; 14-14; 15 – 14; 16 – 44; 19 – 38; 19 – 53; 19-59; 19 – 56; 19 – 60; 20-18; 20-21; 20-42; 20-48; 20 – 51; 22-43; 22 – 52; 23-9; 23 – 19; 24 – 24; 24-34; 25 – 2; 26 – 18; 32 – 35; 33 – 10; 35 – 56; 40-72; 51-64; 51-65; 51 – 67; 51 – 68; 51 – 73; 51 – 80; 51-81; 51 – 91; 52 – 3; 52-9; 52 – 10; 53-22; 53 – 23.

DH.EUM.ADL. :Daliye Tatbikat-ı Adliye Kalemi

20-1.

DH.İ.UM.EK. :Dahiliye İdare-i Umumiye Ekleri

21 – 60; 37 – 88.

DH. EUM. THR. :Dahiliye Tahrirat Kalemi

2-33.

DH. EUM. VRK. :Dahiliye Evrak Odası Kalemi

20-13.

DH. H. : Dahiliye Hukuk Belgeleri

51-42.

DH. MKT. :Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi

1214-25; 140-19; 1443-113; 1455-78; 1494-26; 168-22; 1501-28; 1543-112; 1685-43; 1752-97; 1759-75; 1885-35; 2003-7; 2075-94; 2084-58; 2236-7; 2247-101; 2251-142; 231-9; 2418-5; 280-56; 252-2; 2601-21; 2601-82; 2604-86; 271-26; 2714-13; 280-56; 2849-58; 2913-51; 293-29; 294-16; 362-22; 422-26; 436-2; 493-12; 557-25; 550-40; 563-46; 564-21; 567-62; 567-74; 584-35; 587-9; 589-45; 599-36; 599-38; 668-59; 687-51; 728-28; 776-54; 866-1; 875-67; 998-44.

DH. MTV. : Dahiliye Mütenevvia Belgeleri

43-29.

DH. MB. HPS. M. : Dahiliye Mütferrik Belgeleri

28-54; 28-55.

DH. MUİ. : Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi

137-48.

DH. TMIK. M. :Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelât ve Islahat Komisyonu, Muamelât

165-1.

DH. UMVM. : Dahiliye Umur-ı Mahalliyye ve Vilayat Müdürlüğü

127-33.

HR. SYS.	: Hariciye Nezâreti Siyasî Kısmı Belgeleri
1443-33.	
HR. MKT.	:Hariciye Nezâreti Mektubi Kalemi
655-54.	
HR. TH.	: Hariciye Nezâreti Tahrirât-ı Hariciye Belgeleri
61-55.	
İ. DH.	:İrade Dahiliye Belgeleri
1045-82132; 1045-82126; 278-17483; 449-33929.	
İ. MSM.	: Mesâil-i Mühimme İrâdeleri
1-11.	
İ. OM.	: Orman ve Maâdin İrade Belgeleri
3-27.	
MV.	:Meclis-i Vükela Mazbataları
180-45.	
MVL.	: Meclis-i Vala
128-10; 804-5.	
ŞD.	:Şûrâ-yı Devlet Evrakı
529-11.	
T. d.	: Ticaret, Nafia, Ziraat, Orman, Maadin Nezareleri Defterleri
1686	
TFR. I. MN.	:Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı
72-719; 100-9929.	
TFR. I. MKM.	: Rumeli Müfettişliği Makamât Evrakı
19-1852; 31-3029.	
TFR. I. SL.	: Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı
146-14515; 153-15231.	
TFR. I. ŞKT.	: Rumeli Müfettişliği Arzuhâller
99-9835.	

- Y. A. HUS. : Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı
162-11; 304-42.
- Y. A. RES. : Yıldız Resmi Maruzât
137-39.
- Y. PRK. ASK. : Yıldız Evrakı Askerî Maruzâtı
185-90; 195-122; 200-18; 200-28; 254-76; 62-85; 63-104; 86-46.
- Y. PRK. BŞK : Yıldız Başkitabet Dairesi Maruzatı
18-80.
- Y. PRK. EŞA. : Yıldız Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik Maruzâtı
11-47.
- Y. PRK. HH. : Yıldız Hazine-i Hâssa Nezâreti
23-11.
- Y. PRK. OMZ. : Yıldız Orman Maadin ve Ziraat Nezareti Maruzatı
2-93.
- Y. PRK. ZB. : Yıldız Zabtiye Nezâreti Maruzâtı
1-25; 11-105.

2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

II. Abdulhamid Han Fotoğraf Albümleri
No:90790/27; No:90951/46

Kitaplar ve Makaleler:

- Akın, G. (2006). “Geçmişten Günümüze Anadolu Ormanları ve İnsan”. *Kırsal Çevre Yıllığı*, 19-31.
- Akyıldız, A. (2018). *Osmanlı Merkez Bürokrasisi (1836-1856)*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Düstur. (1873a) “Memalik-i Mahruse Demiryollarında Usul Zabıtasına Dair Nizamnamedir”. *Düstur*, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1(2), 340-347.

- Düstur. (1873b) “Orman Nizamnamesi”. Matbaa-i Amire, İstanbul, 1(2), 404-414. Bardakoğlu, A. (2001). “Kasame”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları, İstanbul. 24, 528-530.
- Barkan, Ö. L. (1999) “Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi”, *Tanzimat 1*, MEB, Ankara: 321-421.
- Birben, Ü. (2009). “Cibal-i Mübaha”. *II. Ormancılıkta Sosyo-ekonomi k Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı*. 19-21 Şubat 2009. Isparta. 395-403.
- Cin, H. (1966). “Osmanlı Toprak Hukukunda Miri Arazinin Hukukî Rejimi ve Bu Arazinin TMK. Karşısındaki Durumu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1): 745-798.
- Çağlar, Y. (1985). “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ormancılık ve Gelişimi”. *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, İstanbul, 6: 1563-1574.
- Çağlar, Y. (2012). *Türkiye Ormancılık Tarihi*. ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- Çanakçıoğlu, H. (1970) “Yangın Emniyet Yolları ve Yangın Emniyet Şeritleri”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 0(0), 122-152.
- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2017). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Erdem, S. ve Başkan, A. (2016). “Osmanlı Devleti’nde Orman ve Orman Alanlarının Kullanımı ve Buna Yönelik Hukuki Düzenlemeler”. *The Journal of Academic Social Science Studies Number*, 42(3): 283-303.
- Genç, Mehmet. (2018). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Güloğlu, Y. (2010). “Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (2): 180-194.
- Gümüş, C. (2014). “Osmanlıdan Günümüze Ormancılık Politikalarının Ormancılık Örgütlenmesi Üzerine Etkileri ve Güncel Sorunlar”, *II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu* 22-24 Ekim 2014, Isparta: 477-489.
- Keskin, Ö. (2005), *Orman ve Ma’âdin Nezâreti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Ö. (2010) “Osmanlı Ormancılığında Kanunlaştırma Hareketleri ve Yabancı Uzmanların Bu Alandaki Etkileri”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 60 (1): 5- 13
- Kılıç, E. (2019). *Osmanlı Ormancılığının Zor Yılları 1914-1919*, OGEM-VAKYayınları, Ankara.

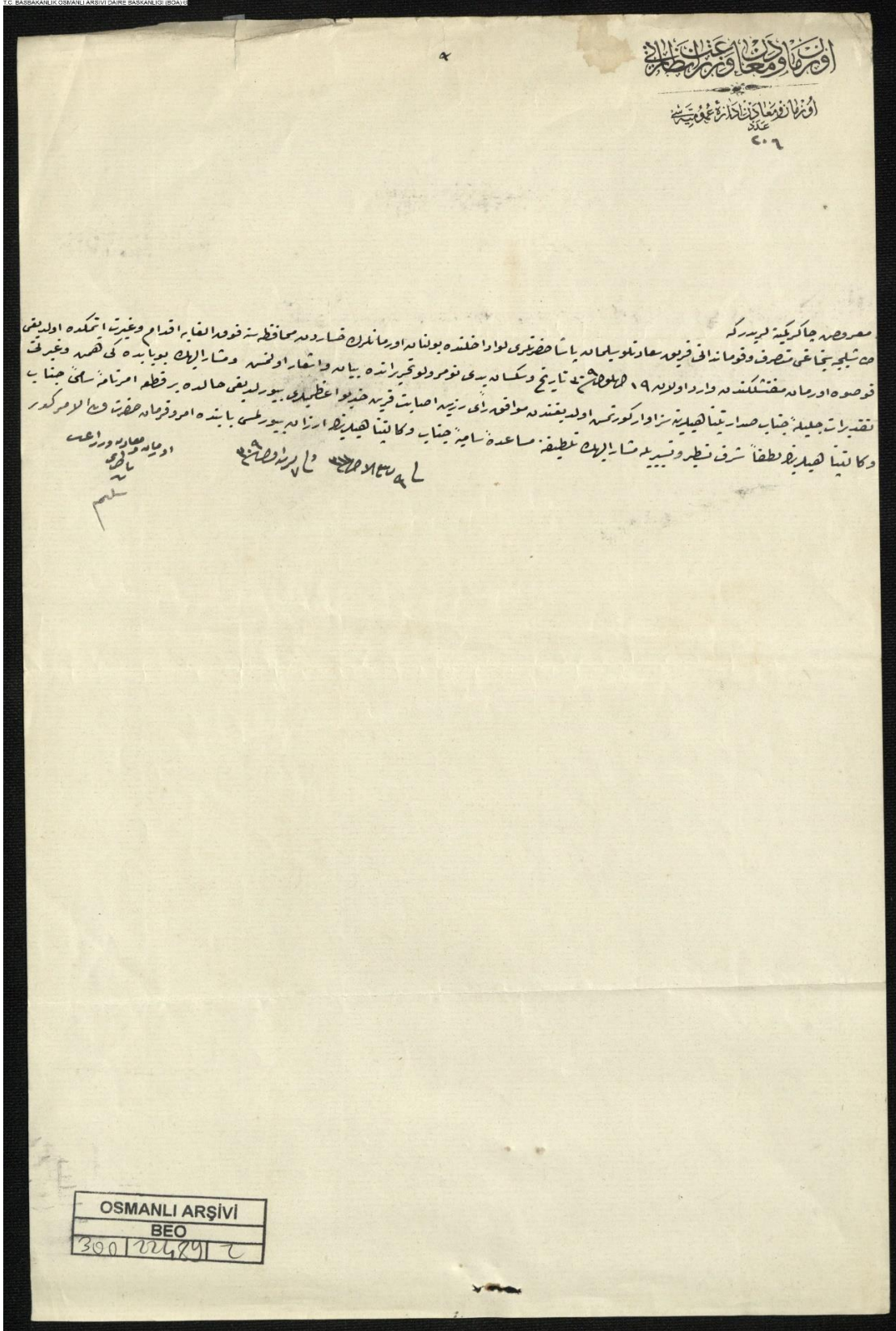
- Kılıç, E. ve Ok, K. (2016). “Memâlik-İ Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha-İ Mütercemedir İsimli 1840 Tarihli Belgenin Türkiye Ormancılığındaki Rolü”. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, (22): 5-34.
- Kılıç, E. (2020). “Osmanlı Ormancılığında Orman Yangınlarıyla Mücadele Yöntemleri”, *Ağaç ve Orman*, 1(1): 12-20.
- Koç, B. (1999). “Osmanlı Devleti’ndeki Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma”. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 10: 139-158.
- Koç, B. (2005). “1870 Orman Nizamnamesi’nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37): 231-257.
- Köprülü, M. B. (1949); “Cibal-i Mubaha ve Sahih Vakıflara Ait Ormanlarla Baltalıkların H. 1274 Tarihli Arazi Kanunnamesine Nazaran Hukuki Durumları”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 15(2-3): 703-726.
- Kutluk, Halil. (1948). *Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893-1339 (1487- 1923)*, OGM Yayınları, İstanbul.
- Orman Genel Müdürlüğü. (2017). *Ormancılıkta 1839’dan Bugüne*. OGM Yayınları, Ankara.
- Pehlivanoglu, M.T. (1985). “Tanzimat’tan Sonra Orman Yıkımı ve Çevre Tahribi”. *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, İstanbul, 6(0): 1574-1582.
- Tızlak F. (1996). "1879 Tarihli Bir Kayda Göre Osmanlı Devleti’nde OrmanYangınları", *Tarih ve Toplum*, 26(53): 9-12.
- Uslu, Muttalip. (1947). *Orman Yangınları ile Savaş*, Ticaret Dünyası Basım Evi, İstanbul.

EKLER

Ek-1: Üç sene zarfında Mahmudiye mevkiinden yetiştirilen orman. (Bugünkü Eskişehir ili sınırlarında)

(Kaynak: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi II.Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri No:90951/46)

BEO.000300.022489.002

Ek-2: Orman Maadin ve Ziraat Nezareti'nin gayretlerinden dolayı Taşlıca Sancağı mutasarrıfı ve kumandanı Süleyman Paşa'nın madalya ile ödüllendirilmesini istediği belge. (Kaynak: BOA. BEO. 300-22489)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Sinan Hüseyin ÖZTÜRK
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Etiler Anadolu Turizm ve Otelcilik M.L.
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Öztürk, S.H. (2019), “19. Yüzyıl Antalya Demiryolu Projesi”, <i>Ulusal Antalya Sosyal Bilimler Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı</i> , 25-27 Ekim 2018, Antalya, 17-20.	